

KALENDÁRIUM

3

ZENEI KÖZÉLETÜNK

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

Stratégiai egységre van szükség a kultúrában

A Művészetek Palotájának újonnan kinevezett vezérigazgatója úgy véli, új finanszírozási formákat kell felkutatni, s abból a paternalista szemléletről, mely szerint mindenki az államtól várja a megoldást, ideje továbblépni. Nagyon lényegesnek tartja a közönségnevelést, hogy minél több generáció tapasztalja meg, hogy a kultúra feltölti, minőségi emberré teszi fogyasztóját. Káel Csaba Kiss Imre megromlott egészségi állapota miatt vette át a Műpa vezetését, s 2011. március 17-től öt esztendőre kapta meg a kinevezését. *(Réfi Zsuzsanna)*

5

ZUGLÓ

Zugló zászlóshajója: a Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus

Interjú Papcsák Ferencel, Zugló polgármesterével, a Zuglói Filharmónia Kft és általában a szimfonikus zenekarok finanszírozási kérdéseiről. „Kifejezetten öröm az, hogy sok szimfonikus zenekar van, hiszen a tehetségek csak így tudnak kiérlelődni. Ha kevés zenekar lesz, akkor számos tehetségnek nem lesz módja a kibontakozásra.” *(ZK)*

8

Útban a hivatássósá válás felé

Komoly szakmai építkezésbe kezdett a Szent István Király Szimfonikus Zenekar. Duplájára emelte a Zuglói Filharmónia támogatását a XIV. kerületi önkormányzat. Záborszky Kálmán szerint három év alatt előkészíthető a Szent István Király Szimfonikus Zenekar hivatásos együttessé válása. *(Bilkei Éva)*

10

DEBRECEN

Átalakuló vezetői struktúra Debrecenben

Negyedik alkalommal végre siker koronázta az igazgatói pályázatot a Debreceni Filharmonikus Zenekar és Kodály Kórus élén. A megméretetésre öten jelentkeztek. A szakmai bizottság indoklása szerint Somogyi-Tóth Dániel pályázatából kitűnik, hogy a jelölt az új idők embere, olyan zenésztípus, aki intézményvezetői feladatok elvégzésére is alkalmas. *(Réfi Zsuzsanna)*

11

MÁV

Jó házasság

Húsz évvel ezelőtt, egy londoni próbán Solti György mondta neki először, hogy jó karmester válna belőle, s végül – majd két évtizedes kamarazenész múlttal a háta mögött – bele is vágott a feladatba. Takács-Nagy Gábor, amellyel, hogy a genfi zeneakadémián a kamarazene tanszéket vezeti, művészeti vezetője lett a Manchester Camerata-nak, a svájci Verbier Fesztivál Kamarazenekarának, 2005-ben megalakította saját vonószekarárt, a Camerata Bellerive-et, 2012 szeptemberétől a Budapesti Fesztiválzenekar első vendégkarmestere lesz, 2010 szeptemberétől pedig a MÁV Szimfonikus Zenekar művészeti vezetőjeként dolgozik. *(Bilkei Éva)*

13

SZÖVETSÉG-SZAKSZERVEZET

Módosulhat az előadó-művészeti törvény

A Zamárdiban, április elején rendezett, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének és az MZTSZ szimfonikus zenekari tagozatai konferenciájának fő témája az előadó-művészeti törvény módosítása volt. A szervezetek elkészítették saját javaslatukat, amelyeket továbbítottak az Előadó-művészeti Tanács felé. *(Réfi Zsuzsanna)*

14

FIM

Félmillió sikitás a zenekarokért?

A gazdasági válság a világ minden táján érezteti hatását, s még a példamutató kulturális finanszírozásáról híres Hollandiában is hat zenekar szűnik meg az év végéig. Így nem csoda, hogy a FIM, azaz a Fédération Internationale des Musiciens által másodszor rendezett konferencián főképp ilyen gondokról esett szó, emellett azonban a muzsikuskok sajátos, hivatásuk okozta betegségeiről, valamint az ifjúságnevelés fontosságáról is eszmét cseréltek a résztvevő szakszervezeti vezetők és munkálátók. *(Réfi Zsuzsanna)*

18

KÍNA

Magyar zenekari tapasztalatok keletje Kínában

Interjú Kovács Gézával, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnökével és a Magyar Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójával, aki meghívott előadóként vett részt a Kínai Szimfonikus Zenekari Fejlesztési Alapítvány éves konferenciáján. *(Kaisinger Rita)*

20

KRITIKA

Hangversenykritika

Kritika a MÁV Szimfonikus Zenekar, a Győri Filharmonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikusok, a Pannon Filharmonikusok, az Óbudai Danubia Zenekar, a Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar, hangversenyeiről. *(Fittler Katalin)*

22

CD

A Miskolci Szimfonikus Zenekar Dohnányi-korongjáról.

(Fittler Katalin)

26

ZENETÖRTÉNET

Szimfonikus felfedezések

Emlékezés a régmúlt eseményeire, a zeneszerző szinte elfelejtett munkásságára, önkéntes számvetésére és a ma élő ember számára ismeretlen mű keletkezésére. *(Horváth László)*

27

MŰHELY

Székfoglaló helyett

2011. április 5-én tartotta Kocsis Zoltán zongoraművész-zeneszerző-karmester, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia frissen megválasztott tagjaként székfoglaló hangversenyét a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében. Ezzel a gesztussal a Széchenyi Akadémia nemcsak Kocsis Zoltán művészi érdemeit, hanem tudományos eredményeit is elismerte, amelyeket elsősorban a Bartók-interpretáció megújítása terén ért el. Székfoglaló előadás megtartására nem került sor, így Kocsis Zoltán lapunk hasábjain fejt ki azokat a gondolatait, amelyek az interpretációs kérdésekkel való beható foglalkozás során érlelődtek meg benne. *(Kaisinger Rita)*

29

Alap gondolatok a zenekari játékhoz

Ennek az írásnak a célja világossá tenni, hogy mik a legfontosabb szempontok számomra, egyfajta „fejben bekattintás” és természetesen ezen szempontok játék közbeni alkalmazása. A zenekari muzsikussal feladata, hogy a karmester jelzésrendszere által sugallt időben és módon játssza a kottában írt hangjegyeket. A karmester működésének legfőbb célja inspirálni és segíteni. *(Takács-Nagy Gábor)*

32

A Kodály Központ dinamikus szimmetriája

Keller Ferenc csigaházról, tervezésről, akusztikáról, koncertekről „Meleg hangzás, közvetlen kapcsolat a közönséggel” (Ránki Dezső), „mindenhonnan nagyon jól szól” (Kocsis Zoltán), „csodás terem, építészeti Stradivari, a koncertteremk élvonalába tartozik” (Maxim Vengerov). Néhány művész véleménye a Kodály Központról, amelynek életre hívásáról Keller Ferenc, a tervező cég, az Építész Stúdió Kft. munkatársa beszélt. Tervezőtársaival együtt a munkájukért egyébként átvehették a Pro Communitate-díjat. *(Réfi Zsuzsanna)*

34

Hangversenytermek

Zenei élvezetet és lelki épülést nyújtanak a közönségnek, a muzsikuskoknak elsősorban munkahelyet jelentenek. Jellegzetes architektúrával kell rendelkezniük és meg kell felelniük mindenki kényelmi elvárásának. *(Ulrike Gentz)*

36

Ahol jó dolgozni – ott jobb a teljesítmény

A művészek munkakörülményei, a hangversenytermek sajátosságai mind pozitívan, mind negatívan befolyásolják a muzsikuskok közérzetét és produktivitását. Kevés hely a színpad mögött, kis ruhatár, hiányzó zárható szekrény, szűk lépcső a pódiumra és sok egyéb, feleslegesen terhelheti a zenekari tagok mindennapjait. Mi teheti ezzel szemben a munkahelyet olyanná ahol jó dolgozni? *(Ruth Wolter)*

38

Hangversenytermek a közönség szemszögéből

Vannak, akiknek különösen szerencsésük van a hangversenytermükkel, ha ott jó muzsikuskok játszanak és a környezet is megfelelő: például a lépcsőház jól világított és hamar meg lehet találni a toalettet. Rövid sor a szünetek gasztronómiai élvezetéhez is szerencsés esetnek számít. Komolyzene-rajongók, akik járják a nagyvilágot, hogy kedvenc zenekarukat játszani hallják és lássák, tudják, hogy miről van szó. Pozitív példa: a Kölni Filharmónia. *(Ruth Wolter)*

39

PRÓBAJÁTÉK

40

HANGVERSENYNAPTÁR

41

A MAGYAR OPERAJÁTSZÁS kérdéseiről rendeztek fórumot a Magyar Állami Operaházban Budapesten. Olyan szakemberek beszéltek a jelenről és a lehetséges jövőről, akik valamilyen módon érdekeltek a kérdésben, így a Művészetek Palotája, a Szegedi Nemzeti Színház vagy a Bartók+ Miskolci Nemzetközi Operafesztivál vezetője. Horváth Ádám miniszteri biztos arra kérte a megjelenteket, hogy tegyék fel az alapkérdéseket: mi ma az opera, milyen az operaközönség, keletkeznek-e érvényes, új művek, a XIX. századi irodalom képes-e megszólítani a mostani közönséget és az opera műfaja tud-e találkozni a facebook-generációval? A miniszteri biztos a MÁO falain kívül is érvényes problémák megvitatását javasolta, ami az Ybl-palotát illeti – hangsúlyozta – azt a főigazgató pályázatában fejti ki. Bár az elhangzottak nyilván érintik ezt a tartalmat is, hiszen említést tett tehetséggondozásról, tematikus zeneszerzői pályázatról.

75 ÉVES ZUBIN MEHTA, a világhírű karmester. Az indiai Bombayben (Mumbai) született párszi vallású, jómódú családban. Műkedvelő muzsikusként apja alapította a város szimfonikus zenekarát. Mehta orvosnak készült, végül mégis a Bécsi Zeneakadémiára iratkozott be, élete első koncertjét 1956 novemberében diáktársaival magyar menekülteknek adta a magyar-osztrák határon. 1958-ban megnyerte a liverpooli karmesterversenyt és a helyi szimfonikusok karmesterévé nevezték ki, huszonöt évesen pedig már dirigálhatta a bécsi, a berlini és az izraeli filharmonikus zenekart.

A HUNGAROTON fokozatosan digitalizálja és elérhetővé is teszi teljes archívumát május elején induló internetes zeneboltjában. A www.hungarotonmusic.com felületen a kiadó újdonságai mellett olyan zenei felvételek is hozzáférhetőek lesznek, amelyek egyáltalán nem jelentek meg CD-n. A Fotexnettel közös fejlesztésű internetes Hungaroton-katalógus szabadon böngészhető lesz, így számos információt ad az archív felvételekről, a letöltéshez azonban már fizetni kell. A 10 ezer címet tartalmazó archívum darabjait egyenként digitalizálják, és azok sorra fölkerülnek majd a világhálóra.

VADIM REPIN orosz hegedűművész hamarosan Budapesten vendégszerepel. A tervezett budapesti koncert, amelynek konkrét időpontjáról a menedzsere még egyeztet, az orosz hegedűművész hatodik magyarországi fellépése lesz. Repin három koncertből álló hétvégi vendégjátéka nyitotta meg az Esterházy Magánalapítvány első fesztiválját az ausztriai Kismartonban (Eisenstadt). A Bajor Rádiózenekar tagjaiból alakult kamaraegyüttesel Repin minden este más-más műsort adott.

A NEMZETI FILHARMONIKUS ZENEKAR, Énekkar és Kottatár baráti köre számára megkezdték a bérletek árusítását a következő évadra, amelynek műsorán ősbemutatók és magyar bemutatók, félig szcenírozott operák is szerepelnek. A nagyközönség is rövidesen hozzáfér a 2011–12-es évad bérleteihez – hangzott el a programismertető sajtótájékoztatón, amelyen Kovács Géza főigazgató röviden érintette a hármastagolású együttes anyagi helyzetét is. Mint mondta, ígéretet kaptak a kulturális kormányzattól arra, hogy a 2003-as költségvetésük – ez volt a legbősegebb: 1,7 milliárd forint – csaknem egészét „visszakapják”, azaz idén összesen 1,635 milliárd forinttal számolhatnak.

A 19. SZÁZAD HANGULATÁT idéző tavaszi bált alapít a fennállásának 200. évfordulóját ünneplő Pannon Filharmonikusok zenekar. A bál Silló István vezényletével romantikus opera- és operett nyitányokkal veszi kezdetét. A nyitótáncot, a palotást a Pécsi Balett táncművészei adják elő. Ezt követően a Pannon Filharmonikusok 19. századi tánczenékkel, keringővel, polkával, mazurkával szórakoztatják a közönséget, később pedig az együttes rézfúvósainak közreműködésével a Smile zenekar gondoskodik a báli zenéről. Az este folyamán bálkirálynőt választanak, és lesz tombola is, melynek bevételét a Pannon Filharmonikusok a Gyermán István Alapítvány segítségével tehetséges muzsikusként gyerekek javára fordítják.

A MAGYAR HAYDN TÁRSASÁG emlékkoncertet rendezett május elsején Joseph Haydn első magyarországi szerződésének 250. évfordulóján a keszthelyi Helikon-Kastélymúzeumban (Festetics-kastély) a Kovács Gábor Művészeti Alapítvány támogatásával. A keszthelyi Festetics-kastélyt nemcsak dísztermének szépsége teszi az emlékhangverseny méltó színhelyévé, hanem az a kevesek által ismert tény is, hogy a Helikon-könyvtár jelentős gyűjteménnyel rendelkezik Haydn-művek szerzőjük életében keletkezett kéziratos másolataiból; ezek épp a Morzin-gyűjteményből kerülhettek Keszthelyre. Többek között a két legkorábbi, op. 1-es és op. 2-es jelzésű - stílusában még divertimenter jellegű - vonósnégyes-sorozatból is található itt kéziratos példány; ezért áll a program élén egy op. 1-es kompozíció.

A PEKINGI NEMZETI NAGYSZÍNHÁZBAN (NCPA) az idős Liszt Ferencet és a világhírű zeneszerző jobb kézfejét ábrázoló szobrot, Jüan Hszi-kun (Yuan Xikun) szobrászművész alkotását avatták fel szombaton este. A szoboregyüttes leleplezése előtt Kusai Sándor magyar nagykövet mondott beszédet, amelyben idézte Jókai Mór szavait Liszt utánozhatatlan zongorajátékáról, és méltatta a 200 éve született művészt. Együttal elismeréssel beszélt a neves kínai szobrászról, akinek - mint mondta - sikerült „a zongora hangját három dimenzióban megtestesítenie”. Liszt Ferenc mellszobrát a művész ingyen készítette el és ajánlotta fel a Liszt-évforduló alkalmából a magyar nagykövetségnek, amely úgy vélte, hogy annak méltó helye lenne a Nemzeti Nagyszínházban, Frédéric Chopin szobra mellett.

AZ OSZTRÁK SCHUBERT TÁRSASÁG életre hívja az első bécsi Schubert Ünnepi Heteket. A Bécs Lichtental kerületében álló templomot az osztrák Schubert Társaság kezdeményezésére nevezték el a zeneszerzőről, mivel itt keresztelték meg születése után egy nappal, 1797. február 1-jén.

MAGYARORSZÁGON ELŐSZÖR a Művészetek Palotája csatlakozott (2008-ban) a The Metropolitan Opera Live in HD közvetítésekhez, amelyek 2011/2012-es sorozatát a Boleyn Anna, Don Giovanni, Faust, Ernani, Manon, Traviata, a Ring utolsó két epizódja (Siegfried és Az istenek alkonya), egy Händel-opera, egy, a Met színpadára komponált barokk opera-potpourri és egy Philipp Glass-bemutató – köztük összesen hét új Met-produkció – alkotja. A tizenegy előadásra fellépnek a világ jelenlegi legnagyobb operacsillagai (Fleming, Dessay, Netrebko, Garanča, Voigt, Hvorostovsky, Vargas, Scholl, Furlanetto, Beczala - és ez a névsor csupán ízelítő a pazar kínálatból). A Műpában az ősszel negyedik évadját indító Met-közvetítések 46 ország több mint 1500 helyszínén láthatóak. A „lefedettség” dinamikusan növekszik; a 2009/2010-es szezont 43 ország 1200 helyszínének 2,4 milliónál is több eladott jegyével zárta a projekt.

SZERGEJ SZERGEJEVICS PROKOJEV orosz zeneszerző, zongoraművész 120 éve, 1891. április 23-án született az ukrajnai Szoncovkában. Első zongoraleckéit ötévesen vette édesanyjától, de már ekkor érdekelte a komponálás is. Első zongoraműveit édesanyja jegyezte le, tízévesen már befejezte első két operáját. 1904-ben kezdte meg konzervatóriumi tanulmányait, többek közt Rimszkij-Korszakovtól tanult

hangszerelést, zeneszerzést, zeneelméletet, zongorajátékot és dirigálást. 1909-ben fejezte be zeneszerzői, öt évvel később zongorista tanulmányait, orgonatanulmányait 1917-ig folytatta.

KODÁLY ZOLTÁN Hány János című népszerű daljátékát hármassal együttműködésben mutatja be a Debreceni Csokonai Színház, a Szabadtér Színház és majd, ha ismét megnyílik, az Erkel Színház. Az első, debreceni premiért április 29-én tartották. Budapesten a Magyar Állami Operaházban mutatták be a produkció koncepcióját és terveit, a főpróba előtt álló rendező-igazgató Vidnyánszky Attila elképzeléseit Kocsár Balázs karmester-zeneigazgató vázolta. Mint fogalmazott, az erős magyar karaktereket felvonultató előadás valójában nemzetközi produkció, mert a színpadképet Oleksandr Bilozub ukrán tervező a jelmezeket a román Bianca Imelda Jeremias készítette. „Öko” díszletet láthat a néző, a színpadot szalma borítja, a szélmalom nádból lesz, a kerítés kolbász helyett baguette-ből, és fognak szalonáználni is a szereplők – árulta el a karmester.

A MISKOLCI Nemzetközi Operafesztivál történetében az idei ismét „Verdi-év”; a rendezvény tizenegyedik alkalomra népszerű Verdi-operákkal, egy Verdi ősbemutatóval, Liszt egyetlen operájának bemutatójával, valamint számos koncerttel, dalestekkel és gyermekelőadásokkal készülnek a szervezők, akik az idén összességében mintegy 90 millió forinttal kevesebb támogatásból gazdálkodnak.

CLAUDIO ABBADO világhírű karmester, aki annak idején 18 éven át volt az olasz operaház zenei igazgatója, csak a következő szezonban, 2012-ben tér vissza a milánói Scalába. Stéphane Lissner, a Scala intendánsa a jövő évi évad programjának ismertetésekor bejelentette, hogy Abbado visszatérésére 2012. október 30-ig várni kell, akkor Daniel Barenboim zongorakoncertjét dirigálja majd, amelyet az argentin-izraeli karmester-zongoraművész 70. születésnapja alkalmából rendeznek. A 77 éves Abbado visszatérését a Scalába már tavaly óta az év legnagyobb zenei eseményeként várják Olaszországban. A világhírű karmester azt tervezte, hogy múlt év júniusában tér vissza Mahler II. szimfóniájával, amelyet már debütálásakor, 1963-ban is vezényelt a Scalában. Ám rákbetegsége megakadályozta ebben.

RICHARD STRAUSS operájával, a Saloméval kezdődött a Salzburgi Húsvéti Fesztivál, amelyet 44 évvel ezelőtt alapított Herbert von Karajan, a legendás karmester. A nyitóelőadáson a Berliini Filharmonikus Zenekar játszott Sir Simon Rattle vezényletével. Az operát Stefan Herheim rendezte, aki – mint elmondta – Salomé nem a bibliai alaknak megfelelően akarta bemutatni, inkább annak a nőnek az archetipusát kívánta megtestesíteni a címszerepet éneklő Emily Magee amerikai szopránnal, aki szembeszáll az első világháború előtti férfiközponti polgári társadalom szokásaival, aki felülemelkedik a hatalmi mechanizmusokon, akinek a lelkében férfi erő lakik, de a szeretethiányos családi környezetben kommunikációs zavarban is szenved. A rendező úgy látja, a Salomé különösen szimbolikus mű, amely időtlen játéka Oscar Wilde és Richard Strauss elméjének. „Igyekszünk szembeszegülni a megszokás béklyójával, és rányitni a közönség szemét, milyen káprázatos tükre ez a mű a férfi léleknek, noha Salome a főszereplő” – jegyezte meg.

A LONDONI FILHARMONIKUS ZENEKAR előadásában hallhatják majd hazájuk himnuszát a jövő évi, londoni olimpia aranyérmesei. A szervezők közlése szerint a filharmonikusok mind a 205 résztvevő ország himnuszát felveszik a rajt előtt, s ezeket játsszák majd le az eredményhirdetések során. A zenekar illetékesei úgy gondolják, hogy a munka mintegy 50 órát vesz igénybe; a felvételeket a világhírű Abbey Road stúdióban készítik el.

AZ ARTISJUS vezetősége az év komolyzenei alkotása díjat az idén 80 esztendőes Szokolay Sándor Téli tavaszváró című oratorikus látomásainak adta. Bodor Ádám író kapta az Artisjus irodalmi nagydíját Az utolsó szénégetők című novelláskötetért az Artisjus – Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület budapesti székházában tartott pénteki díjkiosztón.

NEM KAPJA MEG a remélt 20 millió forintos önkormányzati támogatást a Pécsi Szabadtéri Játékok, így veszélybe került a fesztivál megrendezése. A kéthónapos fesztivál eredetileg június közepén, a Pécsi Országos Színházi Találkozó (POSZT) zárónapján indult volna, s mintegy negyvenkét programot ígért a pécsieknek és a városba érkezőknek. A produkciók között színházi előadások, zenei- és táncprogramok is szerepelnek.

KÉT EGYENLŐ RANGÚ művészeti akadémia lesz az országnak. Pálkás József, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) elnöke megerősítette a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia (SZIMA) képviselőinek, hogy az MTA és a SZIMA viszonya változatlan, és ő, mint az akadémia elnöke, tartja magát az alapszabályban foglaltakhoz. Az alkotmány-tervezetben ugyan nem szerepel a SZIMA, csak az MTA és a Magyar Művészeti Akadémia (MMA), de Pálkás József a Dobszay Jánossal, Jeney Zoltánnal, Ferencz Győzővel és - az alapszabályban leírtak szerint - az MTA és a SZIMA közti hivatalos kapcsolattartókkal, Somfai László és Marosi Ernő akadémikusokkal folytatott megbeszélésén azt hangsúlyozta, hogy jogilag ezen már nem lehet változtatni. Az MTA elnöke emlékeztetett rá, hogy a SZIMA-t az MTA hívta életre mint önálló alapszabállyal rendelkező társult intézményt, amely az akadémiai törvényben szerepel, költségvetését pedig az MTA közgyűlése szavazza meg - mondta el az MTI-nek Ferencz Győző, a SZIMA ügyvezető elnöke. Az MTA közgyűlése 1992. május 4-én szavazta meg a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia létrejöttét, mint az MTA társult, de önálló alapszabállyal rendelkező szervezetét. Ugyanakkor néhány hónappal előbb, 1992. január 31-én hivatalosan is megalakult 22 taggal a Selyemgombolyítóban a Makovecz Imre vezette Magyar Művészeti Akadémia - alapítványi formában. A Művészeti és Szabadművelődési Alapítványtól irodát béreltek a Pesti Vigadóban. Sokáig képtelenek lettek volna fizetni az évi egymillió forintos bérleti díjat, ezért Makovecz Imre építészirodájával költöztek egy fedél alá. Ígéretük szerint az MMA a jelenleg felújítás alatt levő, őszre elkészülő Pesti Vigadóban kap helyet, irodákat, tanácstermet, könyvtárnak való helyiséget. Az induláshoz kapnak a kormányzattól 100 millió forintot, ez az irodák felszerelését, szakemberek, jogászok díjazását szolgálja majd. Fekete György elmondta, hogy a köztestületi státussal közfeladatokat tudnak majd átvállalni, mint például az életművek feldolgozása, digitalizálása, művészeti szalon működtetése.

KÉSÉSSEN A LOS ANGELES-I BÁNK BÁN ELŐKÉSZÜLETEL. Budapesten ismerkedett a Bánk bán című operaművel a Los Angeles-i Operaház produkciós igazgatója, a novemberi Bánk bán-előadások „házigazdája”, Rupert Hemmings, aki vasárnap nézte meg a budapesti dalszínház darabját. Az előadás alkalmával kiderült, folynak, de késésben vannak a Los Angeles-i bemutató előkészületei.

Stratégiai egységre van szükség a kultúrában

Káel Csaba tervekről, forrásokról, közönségnevelésről, Müpa-brandről

■ *Rendkívül dicsőően nyilatkozik az elődjéről... Hogyan kezdődött munkakapcsolatuk Kiss Imrével?*

– Még a Haydn-opera, az Aki hűtlen, pórul jár kapcsán ismerkedtünk össze. A darabot én állítottam színpadra 2000-ben az Operaházban, a Budafest produkciójaként, s Kiss Imre a dalszínház ügyvezető igazgatója volt. Bár a mai világban egy gazdasági szakember és egy művész ritkán találja meg a közös hangot, nekünk sikerült. Így kezdődött a barátságunk, időnként elmentünk vacsorázni, hogy megbeszéljük a világot – elsősorban kultúrával kapcsolatos – dolgait. Amikor felkérték a Művészetek Palotája vezetésére, megkérdezte a véleményemet. Természetesen arra biztattam, vállalja, hiszen nem véletlen, hogy éppen őt választották a feladatra. Kiss Imrét tartottam, s tartom a mai napig a legsokoldalúbb, legtapasztaltabb és legtehetségesebb kulturális menedzsernek. Ez nem üres bók a részemről. Szerencsés vagyok, hogy az elődömről mindezt elmondhatom, hiszen csodákat teremtett a Művészetek Palotájában. Az első az volt, hogy felépült ez a ház, ami egy építész barátom, Zoboki Gábor invenciózus és művészetet szerető lelke hatására született, s így létrejött egy olyan kulturális objektum, ami eddig nem létezett. Száz évvel a Zeneakadémia megszületése után új gondolat fogalmazódott meg, s a szakmai- és közönségigény találkozott a politikai határozottsággal.

■ *Tényleg, egy évszázadban egyszer történik ilyesmi...*

– Jó, hogy ennek részesei lehettünk, hiszen a második csodát az Imre által szervezett stáb jelentette. Olyan szakembereket hívtott ide, akik tartalommal töltötték meg ezt a lenyűgöző építményt. Így nemcsak kiváló akusztikája miatt lett híres, hanem azért is, mert rangos fellépőknek, sorozatoknak adott otthont, s a meghívottak pedig mindenfelé hírért vitték... A Művészetek Palotája olyan klubnak lett a tagja, ahová hason-

szórú magyar intézmény még nem jutott el. Ebbe a társaságba ugyanis a világ legjobb hangversenytermei, kulturális intézményei tartoznak. Imrének köszönhető, hogy eljuttottunk ide, s hogy a Müpában a komolyzene mellett a jazz, a világzene, a tánc és a kortárs képzőművészet is megjelenik.

■ *A ház megnyitásától kezdve dolgozik a Müpában, tanácsadó, majd az opera-programok szerkesztője volt. Mi az, amit tovább akar vinni, és miben szeretne más irányt?*

– A minőségi kultúrának olyan fellegetvára jött létre a Művészetek Palotájával, amit kötelességem továbbépíteni. Hiszen ennek köszönhetjük, hogy az elitklub tagjai közé kerülhettünk.

■ *A ház állami támogatása azonban az utóbbi években egyre csökkent... Emiatt programokat voltak kénytelenek kibagyni, lemondani.*

– E téren nekem kell nagyon körültekintőnek lennem, és olyan új, gazdasági, együttműködési irányokat felfednem, kiépítenem, amelyek eddig csak csírájukban léteztek. Eddig is létrejöttek koprodukciónak, ismerve azonban a nyugati kulturális piacot, ott a színházak, intézmények között az együttműködés sokkal előrébb tart. Egyébként a Művészetek Palotájában is született már több olyan produkció, amelyet el lehetne adni, vagy be lehetne mutatni máshol is. Csonka András vezérigazgató-helyettes nemrég járt New Yorkban egy konferencián, s felvételeket mutatott azokból az előadásokból, amelyek nálunk jöttek létre. A produkciók mindenkit lenyűgöztek, hiszen máshol nem készülnek a hangversenytermekben félig szcenírozott operaelőadások. Ez azt mutatja, jó irányba indultunk el. A Müpa-brand jellegzetessége a félig szcenírozott operajátszás, amit erősíteni kell. Ehhez koprodukciónak kell keresni, s olyan turnékat szervezni, amellyel bejárhatjuk a világot. Ilyenkor

A Művészetek Palotájának újonnan kinevezett vezérigazgatója úgy véli, új finanszírozási formákat kell felkutatni, s abból a paternalista szemléletből, mely szerint mindenki az államtól várja a megoldást, ideje továbblépni. Nagyon lényegesnek tartja a közönségnevelést, hogy minél több generáció tapasztalja meg, hogy a kultúra feltölti, minőségi emberré teszi fogyasztóját. Káel Csaba Kiss Imre megromlott egészségi állapota miatt vette át a Müpa vezetését, s 2011. március 17-től öt esztendőre kapta meg a kinevezését. A Duna-parti palotát egyébként nagyon jól ismeri, hiszen korábban tanácsadóként, az opera-programok külső szerkesztőjeként dolgozott az intézményben.

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

persze mindenki azt gondolja, hogy ez már akár holnapután megvalósítható. Hát, nem ez a helyzet, mindez kemény és munkaigényes folyamat. Jól kell használni azt az okosan felépített kapcsolati hálót. Ezért megint csak Kiss Imrét kell dicsérem, hiszen a Müpa különböző szakembereit külföldi tapasztalatcserékre küldte. A kapcsolatrendszerünk Ázsiáig, Amerikáig ér. Ezt a komoly befektetést is tovább kell vinnem, s megtalálni a működtetési formáit. Nagyon örülök annak, hogy Imre továbbra is tanácsadóként segíti a munkánkat.

■ *A márkajellemzők közé tartoznak a Budapesti Wagner-napok is. Mi lesz ennek a sorozatnak a folytatása?*

– Ki kell találni azt az irányt, ami a finanszírozását jobban segíti, hiszen a Wagner-napok nagyon jó termék. Úgy vélem, van olyan piaci szegmens, amelynek résztvevőit – ha ügyesen csomagolva felkínáljuk a támogatás lehetőségét – érdekelni fogja, természetesen kölcsönös előnyösségi alapon. Éppen azért, mert ha ez világmárka, akkor másik világmárkához társíthatjuk. Így a dolog iránt a világ bármely pontjáról érdeklődhetnek. A Wagner-napok olyan érték, amit meg kell őrizni. Azt tartom egyébként a legnagyobb gondnak, hogy nem becsüljük meg az értékeinket. Lesöpörjük az asztalról, miközben ez mind tőke, amit máshol a világon komolyan vesznek. Hiszen olyan komolyzenei kultúra született nálunk, Liszt Ferenc áldásos tevékenységének is köszönhetően, hogy például az ő zongorabillentése mindenkin érezhető, aki a Zeneakadémián végez. Ez hihetetlen kincs, erre máshol komoly iparágakat építenek. Mi pedig elpazaroljuk, mert természetesen, hogy a miénk... Beszélni kellene róla, megmutatni a világnak, hiszen ez a mi büszkeségünk és tőkénk.

■ *De ezzel ismét visszakanyarodunk a pénzügyiágyhoz...*

– Lehet siránkozni azon, hogy csökken az állami támogatás, de ez mindenütt így van a világon... Ezért is alakultak ki különböző üzleti és polgári formájú támogatási rendszerek. A New York-i Metropolitan gyémántpatkóját mindenki irigyli, pedig ezek olyan kezdeményezések, amelyeket itthon is el lehet indítani. Ebből sem holnap lesz nagyobb büdzsé, de el kell kezdeni. A szocializmus előtt ez a mecénatúra működött és sokkal jobban, mint manapság. Vissza kell nyúlni a tradíciókhoz, hiszen

ez is közösségi forma. Egy országnak, egy városnak vannak ilyen irányú kötelezettségei is.

■ *Kicsit más itthon a gazdasági környezet...*

– Persze, könnyebb az Egyesült Államokban vagy Hollandiában, ahol annyi a tehetséges ember, de itthon is meg kell keresni őket és inspirálni, hogy figyeljenek fel erre a területre. Az eredményt pedig majd meglátjuk. Nem mondom, hogy mindez egyik pillanatról a másikra megtörténhet, de az is biztos, hogy ebből a paternalista szemléletről muszáj továbblépni. Kényelmes volt, de új irányokat kell keresni.

■ *Tetszett, hogy egy másik interjúban úgy fogalmazott, hogyha nő a minőségi kultúrát fogyasztók tábora, akkor ez valószínűleg az emberi minőségüket is befolyásolja...*

– Budapestnek tradicionálisan létezett egy komolyzenét kedvelő közönsége, márcsak amiatt is, mert nálunk ilyen sok a muzikus. Az, hogy az oktatás nem fordít megfelelő hangsúlyt erre a területre, a világon végigvonuló gond... Lényeges lenne a kultúrát is úgy bemutatni, hogy fogyaszthatóbb legyen, jobban lehessen vele azonosulni hétköznapi életben. S akkor többen rájönnének, hogy tulajdonképpen ez energia-képzés. A kultúra szellemi feltöltődés is, s minden embernek szüksége van energiára. Ennek a terepe például a Müpa. Azért járnak ide az emberek, mert egyszer csak megérinti a lelküket, a tudatukat, a pszichéjüket valami olyasmiről, amitől elkezdenek feltöltődni. Akinek nincs ilyen élménye, akivel nem sikerült ilyen viszonyba lépni, az nem tudja, hogy mindez mit jelent. Ezért is lényeges, hogy nyissunk a legfiatalabb korosztály és a családok felé is, mindez már Kiss Imre vezetése alatt elkezdődött. Az „operautálat” rossz matiné előadásokban gyökeredzik, amelyek után a kicsiknek nem lesz kedvük többet eljönni... A probléma ott kezdődik, amikor a gyerek megkérdezi: a bácsi vagy a néni miért énekel. Ha azonban az operaelőadás jó, akkor ezt természetesnek veszi. A mi küldetésünk az, hogy a gyermekeken, az ifjúságon keresztül próbáljuk meg felkelteni a zene iránt az igényt.

■ *Már létezik kismamáknak a Ringató, vannak beavató jellegű, klasszikus zenéi sorozatok...*

– Ezeket szeretnénk továbbfejleszteni. A Hattyúlovag-bemutató után egy sorozatot szeretnénk elindítani: népszerű operáknak olyan átiratát készítettük el – s ezt licenccé igyekeznünk majd tenni –, amelyben szólamonként egy-egy hangszerre van csupán szükség. A darabot zeneakadémistákkal és egy beavató színésszel adjuk elő, s igyekeznünk a kicsiket is minél jobban a történések részesévé tenni. Ugyanezt szeretnénk elérni például a jazz vagy a tánc terén is. Szeretném, ha minél több ilyen előadás születne, persze minél gazdaságosabb formában, de ügyelve a minőségre. Ki kell nevelnünk a következő, kultúraszerető generációt.

■ *Igen, hiszen minden este egyre több helyszín várja az érdeklődőket...*

– Amikor a Müpa kinyitott, mindenki azt mondta, a Zeneakadémia konkurenciája lesz. Ehelyett azonban Imre stratégiai szövetséget kötött az intézménnyel, akárcsak az Operaházzal. A kulturális élet képviselőinek fel kellene fognia, itt érdekegységről van szó, s érdemes ezt a stratégiai egységet komolyan venni, mert akkor a politika is így fog viszonyulni a területhez. Nálunk van a labda. Mi úgy szocializálódtunk, hogy a politikai vezetésnek kulturális követelményei voltak, amelyeket megfogalmazott a számunkra. Most egészségesebb a helyzet, mi magunk fogalmazzuk meg, mit szeretnénk, s utána ezt kell képviselnünk.

■ *És ha megnyílik a Pesti Vigadó?*

– Velük is stratégiai szövetséget szeretnénk. Sőt, nagy álmunk, hogy az idegenforgalom tegye magáévá a kulturális turizmus kifejezést. Ezt nem sikerült elérni az elmúlt időszakokban, még tágabb értelemben sem, miközben bor és fürdő-kultúra már létezik... Számos tanulmány kimutatta, hogy a kreatív és a szerzői jogi ipar a GDP érzékelhető hányadát adja. Ezt nem lehet eleget hangsúlyozni. Ugyanis az a berögződés, hogy a kultúra az az ágazat, ami csak nyeli a pénzt. Pedig nemrég közgazdasági Nobel-díjat kapott az a páros, amelynek tagjai bebizonyították, a kultúra is termelhet hasznot. Lássuk be, Európa egyre fogyó tekintélyét a kulturális terület mindennél hatékonyabb módon erősítheti. Ha nem foglalkozunk ezzel, akár még amerikai marketingmódszereket is bevonva, akkor ezt is elveszítjük.

■ *Rég bizonyított, a zenét tanuló gyerekek más tárgyakból is jobbak lesznek, s*

egy kutatásból most az derült ki, hogy aki tanult zenét, az időskorában lassabban épül le szellemileg...

– A zenében az a döbbenetes, hogy olyan plusz, lelki élményt ad, amelyre más rendszer nem képes. Platon szerint: „Nem azért oly hatalmas-e a zenei nevelés, mert a ritmus és a harmónia megleli az útját a lélek titkos rejtekeibe, kedvességet hordoz a mozgásban és kedvessé teszi a lelket is?” Nézzünk néhány konkrétumot is a programból. E téren akadnak azért változások, hiszen a zenekari körkép nem úgy működik tovább, mint korábban, pedig sok vidéki együttes számára ez volt az egyetlen megmutatkozási lehetőség a fővárosban. Tulajdonképpen fogjuk fel egy mozgalomnak, ami szintén Kiss Imre találmánya, hiszen itthon nagyon gazdag zenekari kultúra fejlődött ki. A szocializmusban egyszerűbb volt az élet, hiszen mindenkinek volt támogatója, most az a kérdés, ki, hogyan tud piacra lépni. Az elődöm azt találta ki, gyertek ide, mutassátok meg, méresétek meg magatokat egy rendszerben, s ezzel piaci lehetőséget nyújtott az együtteseknek. Egyenlő pályákat, egyenlő esélyeket. Most azonban már változott a helyzet, s a zenekaroknak végig kellene gondolniuk, mit képviselnek. Ezt helyettük senki nem fogja megtenni. Mitől speciálisak, mi jellemző leginkább az arculatukra. Mi is afelé kívántuk őket terelni, jöjjenek érdekes programmal, olyan előadással, akire odafigyelnek, és csomagolják be úgy a kortárs zenét, hogy az fogyasztható legyen. Legyenek karakteresek. Az lenne ideális, ha a zenekarok olyan szintre jutnának, hogy akár koprodukciónak, akár a Műpa által világhírű előadókkal találkozónak, s megtalálnák a karakterükhöz legjobban illő muzsikust. Arra buzdítjuk őket, hogy próbálkozzanak, akár csak a fiatal tehetségeknél. Azért viseli most a sorozat a felfedezések címet, mert tényleg szeretnénk ha ezek a koncertek erre adnának lehetőséget.

■ *Március közepén lépett az intézmény élére, előkészített szezont kapott. Van valami olyan újdonság, ami az ön elképzeléseit fogja tükrözni?*

– Nem az én ízlésem a döntő. Most a Műpa célkitűzéseit, filozófiáját figyelembe véve fogalmazzuk meg a stratégiai tervet. Utána meg kell vizsgálnunk a gazdasági körülményeket, a piacot, s természetesen a kapcsolódási pontokat, a jelenlegi program-struk-

túrát. Aztán lépésről lépésre az előbb említett irányokat erősíteni, valamint új irányokat szabni. Tudjuk, mindenki két-három esztendőre tervez előre. Gyakorlatilag az, amit most gőzerővel elkezdünk tervezni, évekbe telik, mire megvalósul. Szerencsére azonban nem kell hatalmas fordulatokat vennünk, az irány egyébként is jó...

■ *Az operaprogramok szerkesztője volt. Mennyire tudja ezt a munkát folytatni?*

– El voltam kényeztetve, mert világsztárokkal dolgozhattam... Az itt kialakított operaprofilba illő programokat szeretnénk folytatni. Wagner mellett elindítottuk az olasz vonalat is, s ha elkészül a terv, akkor beszélhetünk arról, milyen folytatás várható. Ha abban akad, ami az én profilomba vág, szívesen veszek részt benne. De ez nem olyan, mint amikor egy színház élére beül valaki, és azt mondja, megrendezi az összes Shakespeare-t...

■ *Az azonban az Ön felelőssége, hogy kit választ Toscának abból a harminc művészből, akit talál...*

– Ez valóban az enyém... De nem az egyéni ízlésem határozza meg, hanem nagyon sok szegmens, piaci körülmény, értékrend... Az én felelősségem az, mennyire tudom jól felállítani ezt a feltételrendszert. Ez nagyon nehéz. Mi számos téren más-képpen szocializálódtunk. Régebben Aczél elvtárs megmondta, hogy ki énekelje a Toscát...

■ *Jobb a helyzete, mintba az Operaházban kellene döntenie arról, hogy kit mire lehet használni...*

– A sajtóban már többször megjelent az a kacska, hogy én az Operaházra pályázom... Pedig se most, se korábban nem voltak ilyen terveim. Csodálkozva olvastam, hogy a Műpát összevonják a pécsi Kodály Központtal és a Millenárral... Aki a szakmában dolgozik, tudja, mindez mennyire nonszensz elképzelés. Nem vágytam az Operaházba, mint vezető, viszont szívesen vittem volna színre ott több előadást.

■ *A Bánk bán rendezése most visszakerült a műsorra...*

Igen, mielőtt még kineveztek volna a Műpa vezérigazgatójának, a dalszínház felkért az Erkel-opera felújítására. Erre ígéretet tettem, mert továbbra is azt gondolom, hogy

A miskolci születésű rendező 1989-ben végzett a Színház-és Filmművészeti Főiskola film- és televízió-rendező fakultásán, Makk Károly és Szabó István tanítványaként. Több dokumentum-, rövidjátékfilm, televíziós sorozat, videoklip és közel 600 reklámfilm rendezője.

Munkái közül a 'Valami véget ér' című 1992-ben az év legjobb videoklipje lett. 1997-ben a Magyar Zenetvé alapító executive producere. Operarendezéssel 1999-ben debütált Mozart: Così fan tutte című művének szabadtéri előadásával. Első rendezése a Magyar Állami Operaházban Haydn: Aki hűtlen, póru jár című operája volt, amit több mint 20 színházi produkció követett. 2002-ben készült el Bánk Bán című opera mozifilmje, amit az Oscar-díjas operatőrrel, Zsigmond Vilmosmal forgatott. 2005-ben Monteverdi: L'Orfeo operájának rendezésével nyílt meg a Fesztivál Színház. 2000-ben a Hannoveri, 2010-ben a Sanghaji világkiállítás Magyarország filmjeit, valamint a Pécs Európa Kulturális Fővárosa megnyitóját rendezte. Munkácsy Mihály festő életéről készült filmet forgatni Dallos Sándor A nap szerelmese című életrajzi regénye alapján. 2011-ben Magyar Művészetért díjat kapott.

Karrier útvonal:

- Művészetek Palotája, vezérigazgató
- Művészetek Palotája, művészeti tanácsadó, opera programok szerkesztője
- Millenáris Teátrum és TV-stúdió, művészeti tanácsadó
- Z+ Magyar Zenei Televízió, alapító, executive producer
- Well Done productions, alapító
- Happy End Reklámügynökség, alapító, kreatív igazgató
- Novofilm Kft.
- East-West producer seminar London
- Végzettség: film- és tévérendező, szerkezet-építőmérnök

a Bánk bán olyan alap-értékünk, melyre büszkének kell lennünk, s mindent el kell követnünk annak érdekében, hogy egyre többen megismerhessék.

R. Zs.

Zugló zászlóshajója: a Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus

„Kifejezetten öröm az, hogy sok szimfonikus zenekar van, hiszen a tehetségek csak így tudnak kiérlelődni. Ha kevés zenekar lesz, akkor számos tehetségnek nem lesz módja a kibontakozásra.”

Interjú Papcsák Ferencsel, Zugló polgármesterével, a Zuglói Filharmónia Kft. és általában a szimfonikus zenekarok finanszírozási kérdéseiről

■ Gyakorló politikus ritkán kelti fel a punk érdeklődését. Ön mégis kiérdemelte a Zenekar újság kitüntető figyelmét, mivel – ellentétben az önkormányzatok általános gyakorlatával –, nem csökkentette, hanem 50 %-kal megemelte a Zuglói Filharmónia Non-profit Kft, vagyis a Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus éves támogatását.

– A magyar zenei életet – hallgatóként, műkedvelőként – valamilyen szinten magam is ismerem. Családomban többen muzsikálnak, így napjaim részévé vált a klasszikus zene. Októberben vettem át a polgármesteri feladatokat Zuglóban és hamar világossá vált számomra, hogy a források nem a kultúra irányába vándorolnak, hiszen napjainkban általában minden önkormányzat forrásszegény. Én azonban úgy ítélem meg, hogy a Zuglói Filharmónia lehet az a művészeti együttes – ha úgy tetszik zászlóshajó –, amely a legalkalmasabb arra, hogy nagyobb erőfeszítésre sarkallja a kerület kulturális teljesítményét, miközben képes arra,

hogy felpozícióba hozza oktatási intézményeinkben a zenei életet, világos és elérhető célokat tűzve a tanulók elé. Ezért gondoltam azt, hogy az idei költségvetésben már megduplázzuk a Zuglói Filharmónia éves költségvetését és az eddigi ötvenmillióról százmillió forintba emeljük fel.

■ Miközben arról hallunk és olvasunk, hogy világszerte egyre-másra vonják meg, illetve csökkentik a támogatást a különböző kulturális intézményektől és nagy presztízsű zenei együttesektől, akkor a Zuglói Önkormányzat hogyan tudott egy ilyen döntést vállalni a sokat említett megszorítások idején?

– Önmagában ritka jelenség, hogy egy kerületi önkormányzat képes egy szimfonikus zenekart teljes mértékben fenntartani, hiszen a szponzori támogatások folyamatosan csökkennek, a központi források pedig szintúgy. Politikusként és közszereplőként ez utóbbira elég jó rálátásom van. A mi önkormányzatunk erején felül is hajlandó támogatni a szimfonikus zenekarát, ami szerintem óriási dolog.

■ Hogyan látja, a kerület polgárai hogyan ítélik meg ezt az „erőn felüli” támogatást?

– Én úgy látom, hogy a zuglóiak ezt nagy örömmel veszik, és büszkék a zenekarukra. Azokon a rendezvényeken, társadalmi eseményeken, ünnepeken, ahol a zenekar megjelenik, szívesen vesznek részt. Hagyománya van az „1000 zuglói énekes” című koncertünknek, amely minden évben rengeteg embert mozgat meg, nemcsak a szereplőket és hozzátartozóikat. A tavalyi októberi hangversenyünkön 23 kórus vett részt mintegy 1000 zuglói diákkal. Polgármesterként első intézkedéseim közé tartozott,

hogy erről az eseményről jó minőségű hangfelvétel készüljön. Elmondhatom, hogy karácsonykor a 2500 db CD-lemez, az ezer zuglói énekesrel, alig 40 perc alatt fogyott el. Nagyon nagy örömet szerezünk ezzel az embereknek. Meggyőződésem, hogy az ilyen típusú rendezvényeket folytatni kell, hiszen valóban büszkék lehetünk a zenekarunkra.

■ Említette, hogy az országos politika szereplőjeként a központi kultúrpolitika támogatására is rálátása van. Megosztaná a Zenekar újság olvasóival az erről kialakult véleményét?

– Van egy olyan vélekedés, hogy Magyarországon túl sok szimfonikus zenekar működik, és hogy egy ilyen kis ország nem tud ennyi zenekart eltartani. A mindenkori kulturális kormányzat is azt hangoztatja, hogy szükség van ugyan együttesekre, de nem ilyen mennyiségben. Az én véleményem ezzel szemben az, hogy ez is verseny. Kifejezetten öröm az, hogy sok szimfonikus zenekar van, hiszen a tehetségek csak így tudnak kiérlelődni. Ha kevés zenekar lesz, akkor számos tehetségnek nem lesz módja a kibontakozásra. Ez hasonló az élsport és a tömegsport viszonyához: a valódi tehetségeknek szélesebb bázisra, háttérre van szükségük ahhoz, hogy megfelelően tudjanak fejlődni. Nem hiszem tehát, hogy az a jó, ha kevés zenekar van. A legfontosabb szerintem az, hogy minél több zenei együttes legyen, mert annál könnyebben tudjuk a tehetséges fiatalokat egyre magasabb szintre eljuttatni.

■ Viszont a politikusok ilyenkor általában mindig gazdasági érdekekre szoktak hivatkozni.

– A finanszírozást tekintve úgy látom, hogy az elmúlt nyolc évben a Főváros, illetve a

kormányzat kultúrafinanszírozási politikája abban merült ki, hogy kiválasztottak egy zenekart és lényegében minden forrást odaírányítottak.

■ Ön hogyan változtatna a finanszírozás helyzetén?

– Bontsuk ketté ezt a kérdést! Az egész gondolatnak az a lényege, hogy a zenekarok közpénzből történő finanszírozási rendszerét át kell tekinteni. A támogatásokra vonatkozóan biztosítani kell az esélyegyenlőséget az azonos besorolásban lévő zenekarok számára. A működés tekintetében pedig azonos feltételeket kell meghatározni az életszerű, a jogszabályoknak megfelelő foglalkoztatás érdekében, és ennek a betartását mindenre nézve kötelezően ellenőrizni kell.

■ A Fesztiválzenekar vezetői nyilatkozataikban gyakran bivatkoznak arra, hogy a zenekar nemzetközi elismertsége olyan nagy, hogy a működéséhez nem lehet a többi magyar szimfonikus zenekaréval azonos feltételeket szabni.

– A Fesztiválzenekar értékével mindenki tisztában van. Ezt az is bizonyítja, hogy a fővárosi zenekarok között még mindig a legmagasabb éves költségvetéssel rendel-

kezik. A Fesztiválzenekar helyzete abban is kivételes, hogy a minisztériumtól és a fővárosi önkormányzattól is csaknem azonos mértékű támogatást élvez, miközben a muzsikusközösség zömét produkciókra szerződötten, vállalkozóként foglalkoztatja. Természetesen semmilyen intézmény nem szereti, ha a megkapott támogatás egy részét szinte azonnal vissza kell fizetnie a költségvetésbe, de a közpénzből való támogatásnak meghatározott törvényi feltételei vannak: többek között az átláthatóság és a jogszabályi előírásoknak megfelelő foglalkoztatás. Világosan el kell határolni tehát a közpénzből való támogatást, a központi finanszírozást, a mecenatúrát és a szponzorációt. Ez utóbbira egyébként a Fesztiválzenekar kiterjedt nemzetközi kapcsolata, szakmai kiválósága, ismertsége és elismertsége okán sokkal több esélye van, mint a többi magyar szimfonikus zenekarnak.

■ Zuglóban több kiemelkedő zenei tevétség is él, gondolok itt a zongorista Gyöngyösi Ivettre, vagy a gordonkás Dolfin Balázusra, akik mindketten a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem különleges tehetségek tagozatának növendékei, és már több nemzetközi és hazai versenyen szerepeltek eredményesen. Tervezik-e, hogy az ő pályakezdésüket is segítik, támogatják valamilyen formában?

– Igen, tervezzük, hogy ösztöndíj, vagy támogatási szerződés formájában figyelemmel kísérjük és elősegítjük a tanulmányait, valamint rendszeres fellépési lehetőséget biztosítunk nekik a kerület kulturális rendezvényein. Hamarosan megbeszélésre kerül sor a két fiatal muzsikussal, hogy kidolgozzuk ennek részleteit.

■ Végül egy utolsó kérdés: bány ének-zene tagozatos általános iskola működik jelenleg a kerületben?

– Tudomásom szerint kettő: a Hunyadi János és a Liszt Ferenc ének-zene tagozatos általános iskola, amelyek a Szent István Zeneművészeti Szakközépiskola növendék-bázisának egy részét is adják. Zuglóban egyébként a zeneoktatás sikerágazatnak számít. Polgármesterként már én is más szemmel tekintek a kerületre, mint korábban, kívülálló politikusként. Egyértelműen látható, hogy Zugló legnagyobb értékét a kulturális és oktatási intézményhálózat, a képzési lehetőségek sokszínűsége jelenti. Ebben a gazdag kínálatban a zászlóshajók egyike, ha nem maga a zászlóshajó, a Szent István Zeneművészeti Szakközépiskola és a Szimfonikus Zenekar, illetve az Oratóriumkórus.

(ZK)

Csődvédelmet kért a Philadelphia Orchestra

A Philadelphia Orchestra vezetősége kijelentette, hogy a zenekar túlélése érdekében elengedhetetlen a csőd elleni védelem. A tisztségviselők szerint mindez nem érinti a koncerteket.

Számos zenekar nyújtott már be csőd-eljárási kérelmet újrászerveződés illetve feloszlás céljából, és a Philadelphia Orchestra lépése ijesztő jele volna azoknak a nehézségeknek, amelyekkel a szimfonikus zenekarok és az operák manapság szembesülnek.

„Ezáltal több esélyünk lenne, hogy a következő öt esztendő során újraélesszük zenekarinkat –, mondta Richard Worley, a vezetőség elnöke a csőd-eljárással kapcsolatosan. „Új kezdetre van szükségünk és meg kell szabadulnunk azoktól a szerződési kötelezettségektől, amelyeknek valószínűleg nem tudunk eleget tenni.” A legsúlyosabb teher a zenészek nyugdíjköltsége, amelynek összege kb.46 millió dollár, amely azonban a muzsikusközösség szerint csupán 8 millió dollár.

Joseph Bondi, a vezetőség pénzügyi ta-

nácsadója szerint a zenekar csupán további két hónapig képes a számlái kifizetésére. A csőd-eljárás a zenekar székhelyének további biztosítását is lehetővé tenné a Kimmel Centerben és lehetőséget nyújtana valamennyi szerződés felülvizsgálatára.

Ebben az évadban az előrejelzések szerint a jegyek eladásából és egyéb jövedelmekből 14,1 millió dollár várható. Az éves adománygyűjtés, a gálakoncertek és a dotációk 18,9 millió dollárt hoznak. A 33 millió dollárral szemben a zenekarnak összesen 46 millió dollárra volna szüksége a zenekar működtetéséhez. Még a további sürgősségi szponzorkeresés után is 5 millió dollár deficit várható.

További 10 millió dollár összegyűjtése szükséges javadalmazásra, amelynek jelenlegi értéke 140 millió dollár és 60 millió dollár a zenekar művészeti terveinek megvalósítására. A deficit ezáltal csökkenne.

A zenészek által a közönség részére kiosztott, a csőd-eljárást ellenző szórólapok szerint a csőd-eljárás megnehezítené a legjobb muzsikusközösség alkalmazását és csök-

kenené a zenekar támogatás szerzési képességét.

A zenészek és a zenekar vezetői új szerződés megkötése érdekében tárgyalnak mediátor segítségével, mivel a régi szerződés a múlt évadban lejárt. A fizetéseket 2008-ban befagyasztották és az alkalmazottak számát is csökkentették. Mr Koen részben a Kimmel Center magas bérlési költségeit hibáztatja a súlyos pénzügyi nehézségek miatt.

A zenekar gondjai néhány évvel ezelőtt jelentkeztek, amikor nem volt állandó vezérigazgató és zenei igazgató. (2012 szeptemberében a francia kanadai származású Yannick Nézet-Séguin kerül a zenekar élére.) Mr. Koen a két évtizedes rossz irányítást is hibáztatja, különösképpen a megfelelő marketing és a fejlesztési szakemberek hiányát.

(Forrás: New York Times April 15, 2011
Philadelphia Orchestra:
May Declare Bankruptcy by
Daniel J. Wakin)

Útban a hivatásossá válás felé

Komoly szakmai építkezésbe kezdett a Szent István Király Szimfonikus Zenekar

Duplájára emelte a Zuglói Filharmónia

támogatását a XIV. kerületi

önkormányzat. Záborszky Kálmán

szerint három év alatt előkészíthető

a Szent István Király Szimfonikus

Zenekar hivatásos együttessé válása.

I Örvendetes, és a jelen helyzetben kivételes dolog, hogy a zuglói önkormányzat megduplázta a Zuglói Filharmónia Kft. támogatását. Mire kívánják fordítani ezt az összeget?

– Természetesen örülök a támogatásnak, mert szükséges, de most mégsem az anyagi oldalról közelíteném meg az együttes munkáját, mert sokkal fontosabbnak tartom azt a szakmai építkezést, amely most kezdődik, egy sokkal intenzívebb, erősebb követelményrendszerrel. Ez az összeg, akármilyen jelentősnek is számít a mi szempontunkból, még mindig csak töredéke a hivatásos zenekarok költségvetésének.

I De bozzásegítheti a zenekart a hivatásossá válásához?

– Úgy érzem, minden reményünk megvan arra, hogy 2012-től első kategóriás zenekarrá váljunk. Engem azonban elsősorban nem ez érdekel, hanem az, hogy olyan szakmai színvonalat érjünk el, amely a legjobb hivatásos zenekarokéhoz hasonló. Ezt számításaim szerint két-három év alatt el tudjuk érni. Sok objektív feltétel létezik, például egy bizonyos közönségszám, amivel szerintem nem lesz gond, azután szükség lesz önálló hangszerállományra – ami nagyjából megvan –, és egyenruhára, ami viszont még nincs nekünk. Összességében úgy gondolom, teljesíthetők lesznek ezek a kritériumok. Fizetést már most is kapnak a zenészeink, aszerint, hogy a felállított hét kategória közül melyikbe tartoznak. A tagok közt vannak profi diplomások, zeneakadémisták, amatőrök, és a legtehetségesebb szakközépiskolásokból általam kiválasztott muzsikusok is. Mindennél fontosabb, hogy

a zenészek képesek legyenek úgy muzsikálni, mintha egy nagy kamarazenekarban játszanának. Tudni kell a másikra figyelni. Azután szükséges még a tagok egyéni szakmai fejlesztése is, hogy mindenki ki tudja hozni magából a maximumot, hiszen csak így tökéletesíthető a szólam- és a közös játék. Ez nem a pénzről szól, mi most a belső szakmai építkezést tartjuk a legfontosabbnak.

I Akkor ez az anyagi támogatás nem is számít mérföldkőnek?

– Dehogynem. Ennek köszönhetően például a jogdíj, vagy a kottaköltség díja nem befolyásolja a munkánkat, ki tudjuk fizetni a Müpát és rengeteg olyan programot, ami nagyon fontos, de nem hoz annyi pénzt. Ilyen például a térszene, amelyen sok olyan rossz anyagi körülmények között élő embert segítünk zenei élményhez, akik számára elképzelhetetlen, hogy eljussanak egy hangversenyre, vagy színházba, mert egyszerűen nem tudják megfizetni. Adunk gyerekkoncerteket a 7-14 évesig terjedő korosztály számára, és a nyugdíjasoknak is. Ezek a rendezvények egyáltalán semmilyen, vagy csupán névleges bevétellel járnak, mégis nagyon fontosak. Hozzájárul ez a pénz ahhoz is, hogy stabilizálódjon az együttes. Nálunk egyre több a fiatal diplomás és a hamarosan diplomássá váló zenész. A hivatásos zenekaroknál sokszor igen rosszak az emberi kapcsolatok, hiszen a zenészeknek a próbajátékon általában csak a szakmai teljesítményét nézik. Én olyan együttest szeretnék, amelyben ez a fantasztikus, összetartó légkör, ami itt van, megmarad.

I Miért éri meg az önkormányzatnak ilyen mértékben támogatni a Filharmóniát?

– Nagyon sokat adunk a zuglóiaknak. Októberben például az összes helyi iskola körülsával közös koncertet adtunk, összesen ezer fős kart mozgattunk meg. Igen komolyan vesszük az általános iskolások és a gimnazisták zenei nevelését is. Idén novemberre egy tizennyolc részes koncertsorozatot tervezünk. A Liszt Ferenc és kora című koncerteken a Zuglóban tanuló mind a kilenc ezer diáknak szeretnénk élményszerűen bemutatni a zene, az irodalom és a film segítségével ezt a korszakot. De jövő tavasszal a nagycsoportos óvodások, és az alsó tagozatos általános iskolások számára is rendezünk majd hangszerbemutatót, játékos, interaktív koncerteket. Egy-egy történelmi korszak sokkal jobban megmarad a gyerekekben, ha sikerül élményszerűen átadnunk nekik, és a zenei élményt is csak gazdagítják a történelmi, irodalmi adalékok.

I A Szent István Zeneművészeti Szakközépiskolát is érinti a támogatás megduplázása?

– Nem, a kettőnek semmi köze egymáshoz. A Zuglói Filharmónia Nonprofit Kft. egy, az iskolától független, önkormányzati tulajdonban lévő cég, csak a székhelyünk közös.

I És nem tervezik, hogy egyszer különválnak?

– Ahhoz külön székhelyet kéne építeni. Vannak tervek, de erről még inkább nem beszélnek.

I Mi mindenre készülnek a közeljövőben?

– Idén először adtunk nagykoncertet a Bosnyák téri templomban, bízunk benne, hogy sikerül ebből hagyományt teremteni, de sok más szép produkcióra is készülünk. Mi nyitjuk meg a Budapesti Nyári Fesztivált a Margit szigeten, és júliusban zenélünk a Vajdahunyadvári Nyári Zenei Fesztiválon. A jövő évből egy Művészetek Palotája-beli koncertet emelnék ki, amelyen Vashegyi György Wagnert vezényel majd.

Bilkei Éva

Átalakuló vezetői struktúra Debrecenben

Az igazgatói pályázaton Somogyi-Tóth Dániel bizonyult legjobbnak

Negyedik alkalommal végre siker koronázta az igazgatói pályázatot a Debreceni Filharmonikus Zenekar és Kodály Kórus élén. A megmérettetésre öten jelentkeztek. A szakmai bizottság indoklása szerint Somogyi-Tóth Dániel pályázatából kiténik, hogy „a jelölt az új idők embere, olyan zenésztípus, aki intézményvezetői feladatok elvégzésére is alkalmas. Az együttműködésre felkért zenésztársak névsora is biztató a fenntartó számára. Az összes pályázat közül ez a legszínvonalasabb. Külön kiemelendő helyzet-elemzése, melyre reális és szakmailag hiteles válaszokat és tervek épít. A pályamunkák közül a legmeggyőzőbb, egyértelmű, hogy mit kíván Debrecen zenei életéért tenni...

A pályázó tisztában van a jelenlegi gondokkal, van elképzelése a megoldásokra, a pályázat egy kreatív embert tükröz.” A városi közgyűlés csütörtöki, április 28-i ülésén a képviselők elfogadták a szakmai bizottság ajánlását, és május elsejétől 2016. április 30-ig Somogyi-Tóth Dánielt bízták meg a zenekar és a kórus vezetésével.

I Az életrajzából kiténik, öt esztendeje végzett a Zeneakadémián, karmester és orgonaszakon. Három éve dolgozik Békéscsabán. Az Ön irányításával olyan kiváló együttes lett a Békés Megyei Szimfonikusokból, hogy Prima Díjat kaptak, s egyetlen nem hivatásos együttesként muzsikálhattak még a Nemzeti Gálaesten is. A dirigálás mellett pedig orgonistaként szintén rendszeresen fellép, karmesteri pályája indulása előtt pedig évekig szimfonikus zenekarokban játszott valamennyi billentyűs hangszerezen. Miért döntött úgy, hogy ezt az igazgatói, főként szervezői, adminisztrátori pozíciót megpályázza?

– Felkérést kaptam, hogy vegyek részt a megmérettetésen, azzal, hogy a közeljövőben nagyon jelentős mértékben átalakulhat az együttesek struktúrája. Így nem csupán vezetői, adminisztrációs feladatokat kell ellátnom, hanem a saját művészi ambícióimat is megvalósíthatom. Nem az vonzott, hogy sok papírt írjak alá, azért voltam én is az aspiránsok között, mert ez komplex feladat. Békéscsabán is hasonló funkciókat kellett ellátnom, hiszen három év alatt a dirigálás mellett egy gyakorlatilag nem létező együttesből rangos zenekart hoztunk létre. Ott is vállaltam, hogy a zenekart menedzserként is, szervezetileg és kommunikációs szempontból is rendbe teszem. Gyakorlatilag a munka nagy része Békéscsabán erről szólt... De persze emellett a zenei fejlődés is nagyon lényeges volt. Most Debrecenben a munka szervezési részével is meg kell birkóznom, itt azonban már professzionális együttesekkel dolgozhatok. Azt tapasztaltam, hogy nagy igény van a zenekaron belül a megújulásra, az új működési mechanizmusok kialakítására, s ez számomra nagyon izgalmas feladat. Remélem azt is megtalálom a megfelelő kollégákat, akik ebben segítenek.

I Nem riasztotta vissza, hogy ez már a negyedik pályázat volt, mert az előző három sikertelenül zárult? Ön mellett az

aspiránsok között volt Istenes László, Kovács János, Werner Gábor, valamint Trostel Péter, aki azonban korábban kiesett a rostán, mert nem volt meg a szükség, öt esztendő szakmai gyakorlata.

Azért is vállalkoztam a megmérettetésre, mert azt a jelzést kaptam, hogy teljesen átalakul az együttes struktúrája, és új pozíciók születnek az intézményen belül. Egyébként onnan ismertek, hogy Debrecenben is felléptünk a Békés Megyei Zenekarral, emellett a Kodály Kórusral is sokat dolgoztam. Talán ennek köszönhettem a felkérést. Az valóban motivált, hogy a struktúrában több változás is várható, már csak Bényi Tibor személye miatt is. A Salzburgban élő csellóművész, karmester, aki fantasztikus kamarazenész, az új társulatban a vonós-karral történő műhelymunkának lenne tevékeny részese. Irányításával az együttesen belül különböző kamaraformációk születhetnének. Bényi emellett szeretné létrehozni Magyarország első zenekari akadémiaját is a városban, a Debreceni Egyetemmel közösen. Tényleg bízom abban, olyan szerkezet alakul ki, amelyben a kreativitásomat a legoptimálisabban módon kamatoztathatom.

I Mi lesz a kórusral és vezetőjével, Pad Zoltánnal?

Az énekkar stabil, remekül működik, ott nincs szükség a szerkezet átalakítására. Természetesen a kórust szintén sok szempont alapján lehetne fejleszteni, de eredeti küldetésükhöz méltó módon és egyre magasabb szakmai színvonalon dolgoznak. Viszont olyan nagy intézmény részei most, amely sok problémával küzd. A kórusnak jóval kevesebb a gondja, nem érintik a színházi feszültségek, a teátrumi és a szimfonikus működés között ugyanis sajnos nincs összhang... Ha azonban a filharmonikusok ügyei jobban helyükre kerülnek, akkor a kórus is fellélegezhet. Könnyebb lesz a művészi munkára koncentrálni, ha olyan intézményben dolgoznak, ahol pontosan

meg van határozva a helyük. A kórusnál is akad jelenleg rengeteg kiaknázatlan lehetőség... Azért, mert vannak megoldatlan, tisztázatlan tényezők. Nincs eldöntve, hogy az intézmény egészének egy arculata van-e, vagy sem... Kommunikációs szempontból sincs megoldva a kórus helye. Újrarendelt arculati megvalósítással, az intézmény piacon való újra pozicionálását követően sokkal hatékonyabban ki tudják aknázni a tudásukat. Tiszta helyzetbe kerülnek, erősebb marketing háttérrel rendelkeznek majd, mint most. Jelenleg nincs megfelelően kitárolva, hogy kinek mi a felelőssége. Debrecen zenei élete nagyon nagy kérdéseket vet fel, akárcsak a Filharmoniaival való együttműködés... A városi koncertéletben meg kell oldani a jelenlegi helyzetet, mely szerint nem egymást segítve dolgoznak, hanem egymásra szerveznek a különböző intézmények. Az együtteseket minden területre kiterjedő kihasználatlanság jellemző. Az intézmény nemhogy országos szinten, de még Debrecen város lakosságának életében sem játszik szakmai értékéhez, jelentőségéhez méltó szerepet. Emellett szorosabb kapcsolatra lenne szükség a Debreceni Zeneművészeti Karral, miközben az erről szóló megállapodás már létezik.

■ *A pályázatához támogatói leveleket is kapott...*

– Karmesterként Ligeti András, színházigazgatóként Kerényi Miklós Gábor, kulturális menedzserként Zsoldos Dávid támogatott. Mindhárom meghatározó szerepet játszottak eddigi pályám alakulásában.

■ *A szakmai bizottság is kiemelte pályázatának helyzetelemzését. Hogyan mérte fel a debreceni helyzetet?*

Kevés időm volt, hiszen a Békés Megyei Szimfonikus Zenekarral is dolgoznom kellett. Igyekeztem azért a debreceniekkel is találkozni, és minél objektívebben felmérni a helyzetet, bár csupán néhány napom volt a pályázatra. Az információt a munkavállalóktól, továbbá azoktól kaptam, akik az intézmény partnerei, illetve akikkel folyamatos az együttműködés. Egyértelműen kiderült, hogy régóta nagyok a problémák. Szükség lenne az együttesnél például minőségi próbajáték-rendszer megvalósítására, alkalmazására. Erre egyéni döntés alapján lehetne jelentkezni, és független szakmai zsűri bírálná el, anonim módon a jelentkezőket. Kidolgozott pontrendszer alapján bizonyos eredmény felett minőségi bérpótlékban részesülhetne a zenekari művész.

– A városi vezetés teljes átformálást kíván a zenekarnál, azt pedig, hogy a színháznál a zenei vezetéssel mi lesz, a jövő fogja eldönteni. De nem lenne jó az eddigi egységet megbontani.

■ *Egyik fő gondnak a színházzal való egyeztetést tartja, amelyre az egyik javaslat, hogy legyen közös művészeti főtükára az operatagozatnak és a zenekarnak... Abogy azt is problémának tartja, hogy a zenekar egy fillért sem kap a szolgálatok után, miközben a teátrum felveszi a zenés színházi produkciók után járó állami támogatást. Viszont a színház zenei vezetője egyben a zenekar irányítója is...*

– A városi vezetés teljes átformálást kíván a zenekarnál, azt pedig, hogy a színháznál a zenei vezetéssel mi lesz, a jövő fogja eldönteni. De nem lenne jó az eddigi egységet megbontani.

■ *Nem kis kibívás mindezek irányítása...*
Úgy vélem az én esetemben a művészi és a szervezői én erősíti egymást. Ráadásul

nem akarok mindent én vezényelni, sok vendégkarmesterrel kívánok együtt dolgozni. Sok mindent megtanultam a Békés Megyei Szimfonikusoknál, ahol sikerült elérnem, hogy a város a kezdeti ötmillió forintos támogatást megháromszorozta, majd a további, jelentős részben piaci szférából származó bevételekkel együtt tavaly már negyven millióra emelkedett a költségvetésünk.

■ *Mi lesz a békés megyei együttessel?*

– Kulcsszerepet játszottam a zenekar fejlesztésében, és a fenntartóval való kapcsolattartás is kezdettől fogva az én feladatom. Rendkívül erősen kötődöm magánemberként is Békés megyéhez. Az az elképzelésem, hogy továbbra is maradok, nyilván sokkal kevesebbet tudok az ottani együttesrel foglalkozni, ezért szükség lesz olyan menedzserre, amely az én, nem zenei feladataimat jelentős mértékben továbbviszi. Nagy feladat még, hogy az együttesnek profi próbatermet hozzunk létre, ennek a munkának egy része még hátra van. Ha az is teljesül, már csak üzemeltetni kell az együttest, ami amellet, hogy életem első zenekara, a barátságok miatt is igen sokat jelent számomra. Biztos vagyok abban is, hogy a működés egy kiváló fiatal karmester bevonásával még egyszerűbb lesz.

■ *Alpolgármester úrral beszélgettem korábban a pályázat kapcsán, aki azt mondta, nem tudja nagyobb büdzsével biztatni az új, debreceni igazgatót...*

– 2011-ben nem engedheti meg magának egy szimfonikus zenekar, hogy csak azt vizsgálja, hogyan tud még mélyebben az önkormányzat zsebébe nyúlni... Nem létezik, hogy az ország második legnagyobb városában nincs egyetlen cég, ami egy ilyen rangos együttes támogatója lenne... Nem százmilliókról beszélek, csupán arról, hogy Békés megyében is láttam, sok millió forintot lehet megmozdítani a piaci szférából... Debrecenben ezen a területen semmilyen eredmény nem mutatkozott, tudomásom szerint még a jegybevételek után megszereshető 80%-os támogatás sincs kihasználva. Ha pedig látja az önkormányzat, hogy van értelme, még az is lehet, hogy valamennyivel több pénzt ad az együtteseknek. Nyilvánvalóan szükség van egy vezető szponzor felkutatására, ki kell alakítani a megújult intézmény mecénási rendszerét. Akad feladat elég...

R. Zs.

Jó házasság

Takács-Nagy Gábor, a MÁV Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője elégedett az első közös évaddal

Húsz évvel ezelőtt, egy londoni próbán Solti György mondta neki először, hogy jó karmester válna belőle, s végül – majd két évtizedes kamarazenesz múlttal a háta mögött – bele is vágott a feladatba. Takács-Nagy Gábor, amellet, hogy a genfi zeneakadémián a kamarazene tanszéket vezeti, művészeti vezetője lett a Manchester Camerata-nak, a svájci Verbier Fesztivál Kamarazenekarának, 2005-ben megalakította saját vonószenekezt, a Camerata Bellerive-et, 2012 szeptemberétől a Budapesti Fesztiválzenekar első vendég-karmestere lesz, 2010 szeptemberétől pedig a MÁV Szimfonikus Zenekar művészeti vezetőjeként dolgozik.

I *Nagyon lelkesen állt neki az évad elején az új feladatoknak, ma is töretlen az optimizmusa?*

– Az optimizmusom beigazolódt, mert úgy érzem, a zenekarral egyre inkább sikerül összeszoknunk. Ami azonban aggodalomra ad okot, az az, hogy –tekintettel az ország általános pénzügyi helyzetére – úgy néz ki, minden évben csökkenni fog a támogatás, amit a MÁV-tól kapunk. Bízunk benne, hogy ez a folyamat feltartóztatható, ugyanis már így is meglehetősen alacsony a zenészek fizetése. Néha lelkiismeret furdalást okoz, hogy zenei ötletekkel, kérésekkel bombázom a zenészeket, akikről közben tudom, hogy nem egy közülük alapvető problémákkal küzd. Megemelem előttük a kalapom, mert ennek ellenére gyönyörűen játszanak a próbákon, nagyszerű emberek muzsikálnak ebben a zenekarban, hogy ilyen gyenge fizetéssel, a mindennapos gondok ellenére így tudnak együtt dolgozni. Ezt támasztja alá az is, hogy a MÁV Szimfonikus Zenekar március 25-én Bartók-Pásztory díjat kapott. Ezen az eseményen Devich János, a Zeneakadémia rektorhelyettese úgy fogalmazott, a MÁV Zenekar tulajdonképpen egy hungarikum, hiszen a világon egyedülálló, hogy egy ország vasúthálózatát üzemeltető vállalat tartson fenn egy ilyen jól működő együttest. Emellett nagyszerű, hűséges közönségünk is van, az április 19-i koncertünkre például megtelt a Művészetek Palotája, és erre a MÁV is büszke lehet.

I *A művészi elképzeléseit sikerül valóra váltani?*

– Egyre inkább sikerül. Adtam egy kis könyvecskét a zenekar minden egyes tagjának arról, hogy hogyan képelem el a közös munkát. Próbálok nem túl sokat beszélni a próbákon, mert a zenekari zenész köztudottan utálja, ha sokat beszél a karmester. Viszont – tekintve, hogy majdnem húsz évig játszottam kvartettkben és a Fesztiválzenekarnál közel tíz évig koncertmester voltam – úgy gondolom, sok tapasztalatot tudok átadni a kamarazeneről, és meggyőződésem, hogy ez a zenekari játék alapja. Ebben a füzetben próbáltam leírni a legfontosabb

szempontokat. A 20-i, Müpa-beli koncertre való felkészülésünkkel már úgy éreztem, ezek a szempontok egyre inkább bevillannak mindenkinek. Szeretnék a realitás talaján maradni, és nem azt taglalni, mennyivel lett esetleg jobb ez a zenekar a vezetésemmel, de úgy érzem, talán hozzá tudok adni a játékuhoz. Ez az együttes a körülmények ellenére folyamatosan egyre magasabb színvonalon tud játszani, ezt mindenkinek észre kell vennie.

I *A zenekari játékról írt szövege egy sor olyan, magától értetődőnek tűnő kitétel is tartalmaz, mint hogy ne blattoljunk, olvassuk el a kottát alaposan, hallgassuk egymást. Ennyire az alapoktól kellett kezdeni?*

– Tulajdonképpen egész életünkben azt kutatjuk, hogyan tudunk egyre jobban játszani, de ehhez az alapokat állandóan figyelembe kell venni. Én úgy gondolom, hogy még a legeslegjobb focicsapatoknál is fölhívja a játékosok figyelmét az edző a motivációt, a csapatszellemet felélesztő tényezőkre egy világbjainki döntő előtt. Ez nem azt jelenti, hogy meg akarok tanítani valakit az alapvető dolgokra, de állandóan szem előtt kell tartani, hogy miért zenélünk.

I *Feltűnt az is, hogy a vonósok szemzögéből írta össze ezeket a szempontokat. Ők ennyire dominálnak a zenekari játékban, vagy ennek inkább személyes oka van?*

– A vonósok képezik a magját egy zenekar-nak, de ezzel együtt nincs nagyszerű zenekar nagyszerű fúvós gárda nélkül. Persze azt vállalom, hogy én elsősorban ehhez értek. Mostanában egyre inkább csodálom azokat a nagy karmestereket, akik nyolcvanéves korukig dolgoztak, és elvezényelték az operairodalmat, meg a nagy szimfonikus darabokat. Mi tudás, mennyi energia kell ahhoz, hogy azokat az összefüggéseket mind áttanulmányozzák, amelyek ezeknek a zseniális zeneszerzőknek a fejében megszülettek egyszer! A karmester dolga elsősorban az, hogy megadja azt a tempót, amelyben a zene jól érzi magát, illetve, hogy felhívja a zenészek figyelmét arra, hogy mikor, kié a fontos szólam. Sokat dol-

gozom azon, hogy a partitúrákban megpróbálom kijelölni az extra dinamikákat, mert a zeneszerző nem tud mindent beírni. Nemrég beszéltem erről Kurtág Györggyel, aki azt mondja, hogy ő is elég sok mindent beír a kottába, de az csak töredéke annak, ami ahhoz kell, hogy a darab spirituális tartalma átjöjjön. Bartók Béla például azt írta egy levélben, hogy a népdalokat ugyan hangról hangra le tudta jegyezni, de két dolgot nem tudott rögzíteni: az időzítést és a hangszínt. Pedig épp ez a két dolog, ami a leginkább megfogja a hallgatót.

■ *Gondolom, azért nem tartja magában ezeket a gondolatokat a próbán.*

– Nem, persze, minden igyekezetem ellenére még mindig sokat beszélek. Ezt ugyan még nem mondtam el, de mostanában például egyre inkább úgy látom, hogy a zenekari játék nagyon hasonlít a golfra, amit a profik úgy játszanak, hogy felméri a maguk és a lyuk közötti távolságot és a terepviszonyokat, majd a segítőkük ehhez viszonyítva választ számukra ütőt. A zeneszerző megírja a darabját, a karmester megtanulja a darabot a próba előtt, és bízik benne, hogy át tudja adni a darab spirituális töltetét, magyarul ők ketten állapítják meg a te-

repviszonyokat, és a zenészeknek kell ki-venniük a megfelelő ütőt a játékhoz, azaz megválasztani a helyes játékmódot. Hiszen különböző spirituális tartalmakhoz és karakterekhez különböző játékmódokban kell játszani. Ez egy hihetetlenül érdekes feladat. És most már, hogy a MÁV Zenekar zenészei egyre jobban ismernek, sokszor felszavakból is értjük egymást.

■ *Most milyen művek foglalkoztatják, mi kerül legközelebb a zenekar repertoárjára?*

– Idén Haydn, Beethoven és Schubert szimfóniákra építettünk, a jövő évi szezonban pedig el fogjuk játszani a négy Brahms szimfóniát, és Mozart utolsó négy szimfóniáját, négy nyitánnyal. Próbálunk a megszo-kott repertoár mellett új darabokat is behozni, idén például vezényelek Schumann hegedűversenyt is, május 23-án. Nagyon nagy Schumann-hódoló vagyok, szerintem ez egy méltatlanul mellőzött darab. Az a csodálatos, hogy ha másodsor, vagy harmadszor veszek elő egy darabot, sok dolog feltűnik, ami először elkerülte a figyelme-met. Van ezeknek a műveknek egyfajta kiismerhetetlenségük, és ez a szép bennük. Egy éve találkoztam Simon Rattle-val, és

amikor arról kérdeztem, szerinte mi a titka a karmester mesterségnek, azt mondta, ez egy pszichológiai kihívás, aminek a lényege, hogy az ember megnyerje a zenekar pozitív energiáit. Úgy fogalmazott: egy karmesternek énekesnek, táncosnak, pszichológusnak, rendőrnek, bohócnak kell lennie, attól függően, hogy áll a zenekari próba. Meg kell tudni lepni a zenekart, és tudni kell képeket adni eljűk. Ahelyett például, hogy azt mondanám, folyamatosabb játékok kérek, azt mondom, képzeljétek el, hogy énekeltek és közben korcsolyáztok. Egy ilyen hasonlat sokkal messzebbre visz, mint a száraz szavak.

■ *Összességében hogy értékeli az elmúlt fél évet?*

– Voltak rossz napok, és voltak jók, éppúgy, mint egy házasságban. Voltak kevésbé jó koncertek és voltak nagyon jók, de egyre inkább érezzük, hogy hogyan kell együtt élni, egyre jobban ismerjük egymást. Olyan is volt, hogy kicsit kifárasztottam az együttest a főpróbán, most már igyekszem ezt a hibát nem elkövetni. Összességében úgy érzem, nagyon jó velük együtt dolgozni.

Sashegyi Zsófia

Takács-Nagy Gábor „Alapgondolatok a zenekari játékhoz” című írása a 27. oldalon olvasható.

A Zamárdiban, április elején rendezett, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének és az MZTSZ szimfonikus zenekari tagozatai konferenciájának fő témája az Előadó-művészeti Törvény módosítása volt. A szervezetek elkészítették saját javaslatukat amelyeket továbbítottak az Előadó-művészeti Tanács felé. Akadt azért vita a munkáltatók és a munkavállalók, illetve az igazgatók és a szakszervezeti képviselők között, hiszen a módosítások jelentősen érintik a finanszírozás kritériumrendszerét, különösen az együttesek létszáma, valamint a fenntartói támogatás vonatkozásában. Minderről Dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, az MZTSZ főtitkára számolt be.

Módosulhat az Előadó-művészeti Törvény

Viták közepette állították össze javaslatukat a szakmai szervezetek

■ *Régóta köztudott, hogy az új kormány változtatni kíván az előadó-művészeti törvényen...*

– Így igaz, s ez nem is feltétlenül baj, hiszen egy előzmények nélküli, teljesen új törvény született 2008-ban, s a gyakorlat során jöttek elő a hibák, amelyeken változtatni kell. A gyakorlati tapasztalatokat követően, a változó környezetben felmerülnek új szempontok, s érdemes mindehhez igazítani a jogszabályokat. Még az előző kormány idején szóba került a módosítás, s már akkor megszülettek ehhez a javaslatok. Beszéljünk azonban először magáról a törvényről. Mi röviden Előadó-művészeti Törvényként

emlegetjük, ez azonban nem fejezi ki a valódi tartalmát. Ez a törvény nem magával az előadó-művészettel foglalkozik, hanem ezen belül szigorúan csak két témával: az előadó-művészeti szervezetek, azaz a költségvetési intézmények és nonprofit gazdasági társaságok költségvetési, mégpedig állami, költségvetési támogatásával, valamint az ezeken a munkahelyeken foglalkoztatottakra vonatkozó sajátos munkajogi szabályokkal. Az előadó-művészet ennél sokkal szélesebb, a törvény azonban ennek a két témának a szabályozására született.

■ *Akkor ez az oka annak, hogy nem foglalkozik például a vonósnégyesekkel,*

Munkáltatók és munkavállalók cserélik ki gondolataikat az Előadó-művészeti Törvényről

triókkal, a szólistákkal? Ugyanis ezt sokan számon kérik a törvényen...

– Természetesen, hogy egy ilyen törvénytől minden előadó-művész vagy formáció azt várta, várja, hogy számára is valamilyen megoldást jelentsen. Azonban a törvény nem vállalkozott többre, ahogy elmondtam, csak az előadó-művészeti szervezetek két nagy kérdéscsoportjának megválaszolására. Nem húzódik meg e mögött különösebben bonyolult szándék és gondolkodás, azért épül fel így, mert az intézményesült szervezetek, a színházak, a zenekarok, énekkarok és balett- és táncegyüttesek látják el a jogalkotó oldaláról a legfontosabb feladatot, ezek biztosítják legnagyobb tömegében a hozzáférés lehetőségét a közönség számára az ilyen kultúrához. Az állam első helyen azért ad támogatást ezeknek a szervezeteknek a működéséhez, mert ki tudják szolgálni előadásaikkal a közönséget. Az állami támogatás pedig nem más, mint az árkülönbözet megtérítése, hiszen egyébként olyan magas helyárral dolgoznának, amit a néző a mai jövedelmi viszonyok között nem tud megfizetni. Emellett számos egyéb funkciót is teljesít az intézmények támogatása, mert amikor azt mondjuk, hogy a jegyárban jelentkező különbséget kompenzálja, akkor egyidejűleg azt is kimondtuk, hogy ez pénzbe kerül, s nem is kevésbe. Ezzel egyidejűleg nagyon lényeges szellemi műhelyek jönnek létre, értékes alkotások születnek, ezért nem mindegy, hogy mit támogat az állam. Arról sem feledkezhetünk meg, hogy ez egy nagyon nagy foglalkoztatási piac, körülbelül tízezer embert jelent. Megérttem persze, hogy mindenki a saját szemüvegén keresztül szemléli, s aki nem került be a támogatott körbe, érthetően minden érvet felsorakoztat amellet, hogy másfajta rendszer szülessen... Ahogy min-

den struktúrának, így ennek az átrendezése is lehetséges, csak számolni kell a következőkkel, s azzal is, hogy költségvetési szempontból roppant zárt rendszerben mozgunk. Az állam ebbe az egész struktúrába közvetlenül 13-14 milliárdnyi forintot tesz, illetve az adókedvezményen keresztül további 5-6 milliárdot. Ez összesen hozzávetőleg 20 milliárd forint. Ehhez a fenntartók hozzáteszik a saját pénzüket, ami még 5-6 milliárd. Ennyi közpénz fordul meg a rendszerben. A jelen és a jövő gazdasági kilátásait reálisan megbecsülve, nem lehet azzal számolni, hogy ez a nagyságrend számottevően nő. Jó esetben nem fog csökkenni. Éppen ezért a kör szélesítése igen kockázatosnak látszik. Egyébként maga a támogatás sem örök érvényű jog, annak fenntartásához sokféle szakmai, gazdasági kritériumot is teljesíteni kell. Bár – örömről – nem szűnnek meg intézmények, átalakulnak, csökkennek, mozgás folyamatosan van az előadó-művészeti területen. Emellett megjegyzem azt is, hogy a törvény az előadó-művészeti szervezetek működését segíti elő elsődlegesen, amelyeknek ezzel komoly kötelezettségeket is vállalniuk kell. A törvény által nem érintetteknek ilyen kötelezettségük nincs, ugyanakkor programjaik támogatásához az állam a Nemzeti Kulturális Alapon keresztül biztosít – természetesen soha nem elégséges – forrást.

■ A módosítások között a kardinális kérdések közé tartozott, s vitákat is kavart Zamárdiban az a változtatás a törvényben, amely szerint nem fog az önkormányzati támogatás számítani az állami támogatás elosztásában...

– Igen, ez – a tervek szerint – kikerülhet a szempontok közül, mert van olyan tapasztalat, amely szerint ez nem segíti a törvény

céljainak megvalósítását, s időnként torz képet is nyújt. Emellett azt a folyamatot sem segíti, amikor a fenntartó valami új dologba belekezd, hiszen így a kezdetekben nem kap olyan nagyságú támogatást, amelyet szeretne, illetve amekkora akár indokolt is lehetne. Ezzel egyébként szervesen összefüggött az is, hogy a meghatározó része a bérköltség, máshogyan fogalmazva a személyi kiadások. Az önkormányzatok, a fenntartók az esetek többségében nagyjából a személyi kiadásoknak megfelelő összeget biztosítják a zenekarok körében. Ha választ tudunk adni a finanszírozáson belül arra, hogy mit veszünk figyelembe, nem feltétlenül okoz zavart, ha kikerül az a pont. Ezzel összefüggésben került bele a javaslatunkba az, hogy létszámhoz is kössük a támogatást.

■ Ha jól emlékszem, ez az eredeti törvényjavaslatban is szerepelt, néhányan azonban a minisztériumnál sikeresen lobbiztak ez ellen a pont ellen, s így végül nem került bele az elfogadott javaslatba...

– Igen, a hatályos törvény létszám meghatározása egyébként szakmai, tapasztalati átlaglétszám adat, mely szerint egy szimfonikus zenekar jellemzően a szerző által meghatározott létszámban működik közre a koncerteken. Ez a létszám-meghatározás nem ad választ gazdasági típusú kérdésekre, márpedig itt támogatásról, pénzről van szó. A tényleges, gazdaságilag is értelmezhető létszám az, amennyit a munkáltató foglalkoztat, amennyit fizet egy konstans állapotban, s nem esetlegesen. Magyarországon kevésbé, az angolszász területeken azonban működnek olyan együttesek, amelyeknek csak az előadásokból, illetve az ahhoz kapcsolódó támogatásokból és egyebekből van bevételük... A német

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége 2011. április 5-én és 6-án megtartotta rendes évi közgyűlését, amely lezárta a hatodik elnökségi ciklust. Az elnökség beszámolóit után a tisztújítás keretében megválasztották az új elnökséget Kovács Géza elnök, Popa Péter főtitkár, Horváth Zsolt, Lendvai György és Szabó Péter elnökségi tagok személyében. A Zamárdiban rendezett kétnapos esemény további részében a Szövetség tagszervezeteinek képviselői a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének Szimfonikus Zenekari Tagozatának delegáltjaival kiértékeltek az Előadó-művészeti Törvény eddigi tapasztalatait és kialakították véleményüket a módosító javaslatokról.

nyelvterület, amelyhez a magyar hagyományok kötődnek, jellemzően az állandó jellegű zenekarokra épít. Amikor a létszámról beszélünk, vissza kell térnünk az alapcélkitűzésekhez. Mit is támogat az állam? Ha azt akarom, hogy az ország egész területén arányosan tudjanak hozzáférni a zenéhez, ahhoz állandó jellegű együttesek kellene. A stabilitás fontos szempont.

! *A zamárdi tanácskozáson akadt azonban már erre vonatkozó hatástanulmány, amely azt mutatta, hogy néhány együttesnél akár 20-30 millióval kevesebb támogatást is eredményezhet a létszám fogalmának a megváltoztatása...*

– Az a kérdés, hogy milyen kritériumrendszer lesz, hiszen jelen pillanatban átformálódik a támogatási rendszer. Az is kérdés, hogy mihez milyen százalékok, szorzók kapcsolódnak. Jóval differenciáltabbá válhat a rendszer, a jelenleginél több szempont kerülhet bele. Ezek végül is a koncertekkel összefüggő szempontok. Nyilván lesznek persze eltérések, s akadnak majd nyertesei és vesztesei is ennek a változásnak. De olyan mértékű változást szerintem senki nem akar, amelynek az lenne a következménye, hogy bármelyik ilyen feladatokat vállaló zenekar helyzetét lehetetlenné tegye. A változást önmagáért a változásért nem érdemes végrehajtani.

! *Milyen álláspontra helyezkedtek a fenntartói támogatás kérdésében a zenekari vezetők?*

– A többség úgy döntött, ha lehet, akkor maradjon ez is a szempontrendszerben, de számomra úgy tűnik, ez ennek ellenére nem lesz védhető, s egy bizonyos pontig szabad csak harcolni érte. Árnyalja ezt az egész helyzetet, hogy egy törvény mindig politikai akaratot fejez ki, bármennyire is szakmai kérdésekkel foglalkozik. Nem lehet figyelmen kívül hagyni mindazt, ami a mai politikai helyzetet jellemzi. Kérdés, hogy a mai politika az önkormányzatoknak milyen szerepet és súlyt szán... A jelenlegi helyzet azt igazolja, hogy a művészeti együttesek terén önként vállalt feladatokat látunk el az önkormányzatok, miközben a kötelezőkre sem jut már pénz... Mindenütt óriási lyukak tátonganak, amelyeket a központi költségvetésből kell pótolni. Az a kérdés, hogy az egyre nagyobb arányban pótló központi költségvetés, amely a közpénzek elosztásának a felelősségét is viseli, nem gondolkozik-e úgy: ha én adom a pénzt, nem akarok-e jobban beleszólni a helyi ügyekbe... Ebben a közegeben nagyon nehéz azt az érvelést védeni, hogy a zenekaroknak az önkormányzatok által adott támogatását ösztönözzük, hiszen teljesen mások az elképzelések. A javaslat azonban széthúzza a szakmai szempontokat, jobban differenciálja a kon-

certeket, s ez inkább előnyt jelent, mint hátrányt.

! *A létszám kérdésben jelentős viták voltak Zamárdiban is, hiszen három olyan együttes akad a Szimfonikus Zenekarok Szövetségében, amelyeknek nem előnyös, ha ez alapján osztják szét a támogatást...*

– Az előadó-művészeti törvény alapján is van lehetőség arra, hogy kiemelt módon támogatassanak olyan együtteseket, amelyek az átlagostól eltérően szerveződnek. Jó példa erre a Budapesti Fesztiválzenekar, amely nem intézményként működik, nem is önkormányzat által fenntartott, hanem egy magánalapítvány, s a fővárosi önkormányzat támogatási szerződése és a miniszterrel kötött, közszolgáltatási támogatási szerződés alapozza meg költségvetését, működési feltételeit. Ha támogatni akar a kormány, arra számos egyéb lehetősége van: pályázati utak, közszolgáltatási szerződéssel, feltételrendszer teljesítése alapján. Mindig a miniszter szakmai felelőssége, pénzügyi lehetősége, hogy vállalkozik-e erre. Van egy másik sávja ennek, ami nem az előadó-művészeti törvény kérdése, hanem magyar munkajogi kérdés. Kérdés, meddig vállalkozás, megbízás egy jogviszony és mikor válik ösztönözte a vállalkozásokat, amelyek ezen a területen főképp kényszervállalkozások.

Ignác Ervin
Szobnoki Szimfonikus Zenekar

Baross Gábor
Szegedi Szimfonikus Zenekar

Mérei Tamás
Savaria Szimfonikus Zenekar

Hollerung Gábor
Budafoki Dobnányi Szimfonikus Zenekar

Ezzel az ösztönzéssel felszámolta, megszüntette a munkaviszonyokat, helyette egyéni vállalkozások, betéti társaságok jelentek meg. Ez látszólagos előnyöket biztosított a volt munkavállalóknak is, hiszen sokkal kevesebb járulékot, adót kellett fizetniük, így a náluk jelentkező bevétel többnek tűnt. Ez viszont komoly baklövés volt, mert bizonytalanná tette a létszámokat. Úgy vélem, zenei területen sikerrel óvtuk meg a munkahelyeket. Más ágazatokban azonban katasztrofális következményekkel járt. Kiderült, attól, hogy a járulékokat nem fizetik be az államnak, s a munkaadónk sem fizeti be, csupán azon a pénzen osztozkodunk továbbra is, ami eredetileg volt, csak az elosztás más. Az állam kap kevesebbet, kevesebb jut szociális ellátásra. A vállalkozónál – a volt munkavállalónál – és a munkáltatónál is több marad. Ez szűkös anyagi viszonyok között azonban nagyon kockázatos. Amíg fiatal emberekről van szó, nem nagyon tudják elképzelni, hogy velük bármilyen baj történhet az életben, vagy, hogy megöregszenek. Ha itt olyan nagyságrendű jövedelmekről lenne szó, amelyekből tartalékot lehet képezni, befektetni a saját jövőnkbe, akkor ezzel talán nem is lenne annyira gond. Magyarországon azért – egy-két üdítő kivételtől eltekintve – a zenekari jövedelmek nem ilyen magasak. Nem lehet komoly tartalékokat képezni, továbbá nem is úgy szocializálódtak az emberek, hogy felelősséget kellene viselniük saját későbbi szociális ellátásuk miatt. Zenész területen ezt a folyamatot sikerült megállítani, bár van, aki ezt a szemünkre hányja, meggyőződés szerint alaptalanul. A színházi területen, ahol nagyon gyorsan átálltak ezekre a vállalkozásokra, sokan most fejezik be a pályájukat, s a nyugdíjuk 40–60 ezer forint... A számuk nem csökkenni, hanem nőni fog... Miközben a lehetőség, hogy to-

vábbra is pénzt keressenek, rendkívül korlátozott. Nagy felelőssége ez mindenkinek. Ebben a munkáltató felelőssége az elsődleges, aki úgy gondolja, hogy csak rövid távon kell gondolkodni. Az embereknek stabil munkahely kell, jelentős részük nem kiszámíthatatlanságra, bizonytalanságra vágyik. A szakszervezeti álláspont egyértelmű: védjük az álláshelyeket. Ennek ellenére az Előadó-művészeti Törvény módosításakor – egyet értve a jelenlévőkkel, akik többsége a létszámhoz kötött támogatást javasolta – arra tettünk javaslatot, hogy legyen azért egy átmeneti időszak azoknak az együtteseknek, amelyeknek ez problémát okoz. Ne zárjuk ki őket semmilyen körülmények között a lehetőségekből, adjunk időt, hogy fel tudják építeni magukat. Ezt együtt javasoltuk a zenekari szövetséggel. Miközben mindez ellentétes az alapelveinkkel, de bíznunk abban, hogy a végeredmény, a stabil munkahelyek létrejötte a zenészek érdekét szolgálja.

■ *A tanácskozáson ismét vitákat gerjesztett a szakszervezeti vezetők és a zenekari igazgatók között a minősítés kérdése...*

– Úgy vélem, ez a kérdés túl lett dimenzionálva. Itt változatlanul nincs egyetértés... Nem abban nem értettek egyet, hogy munkahelyi szinten bármilyen akadálya lenne ennek a bevezetésének, hanem abban, hogy ezt nem a törvényben, hanem a munkahelyi kollektív szerződésben kellene szabályozni. A gyakorlat azt is igazolja, hogy ahol erre van forrás és meg akarják csinálni, ott meg is csinálják. A zenészek ebben partnerek. Azonban ez a munkáltatói túlkapaszkodás eszközevé válhat, s az ellenzésben benne volt az ettől való aggodalom is. Ezért nem támogatták, hogy törvénybe kerüljön.

■ *Mi a helyzet a próbajátékkal, hiszen korábban szó volt arról, hogy ennek szabályait rendeletben szabályozhatja a miniszter...*

– Még nem született meg a jogszabály. Két év nem volt rá elég, úgy tűnik, ez a kérdés túl bonyolult a jogszabályalkotók számára... Ehhez idő kell. De meg fog születni. Éppen azért lényeges, mert a próbajáték és a zenekari, énekkari tagfelvétel rendszere önmagától kialakult mára. A szabályozásnak éppen az volt a célja, hogy az eddigi gyakorlatot rögzítse és egységesítse. A rendelet azért is szükséges, mert időnként összecsisztják a fogalmak, elkezdtek próbajátéknak hívni a minősítést is, a teljesítményértékelést is. Elhangzott az is, hogy próbajátékot kell a saját helyért játszani. Ezzel a rendelettel fogalmilag is helyre kerülhet mindez. Ez a rendelet a zenekarba, énekarba történő bekerülés feltételeit tisztázza, később már nem játszathatnak próbajátékot, csak minősíthetnek...

■ *A minisztériummal egyeztetnek a törvénymódosítások kérdésében?*

– Informális beszélgetések zajlanak, a beszélgetések még nem váltak formálissá. Van olyan elképzelés, amely szerint a módosítások még nyár előtt a parlament elé kerülnek, ennek látom esélyét. Kérdés az is, hogy mikor fogadják el, s hogy mikortól lesz hatályos. Ha bármilyen módosítás lesz, ami a finanszírozást érinti – s azért ebben a folyamatban ez a fő mozzanat – akkor az érinti a társasági adókedvezményt is, amihez megint az Európai Bizottság hozzájárulása kell. Egyszer már elfogadták, de ezt az engedélyezési procedúrát – az adókedvezményt megőrizve – még egyszer végig kell vinni. Így az egész módosítás időpontjának hatályba lépését ma még nehéz lenne megjósolni.

R.Zs.

Horváth Zsolt
Pannos Filharmonikusok

Victor Máté
Magyar Zenei Tanács

Gyüdi Sándor
Szegedi Szimfonikus Zenekar

Dr. Gyimesi László MZTSz

Félmillió sikítás a zenekarokért?

Amszterdami körkép gazdasági helyzetről, ifjúságnevelésről, továbbélésről

A gazdasági válság a világ minden táján érezteti hatását, s még a példamutató kulturális finanszírozásáról híres Hollandiában is hat zenekar szűnik meg az év végéig. Így nem csoda, hogy a FIM, azaz a Fédération Internationale des Musiciens által másodszer rendezett konferencián főképp ilyen gondokról esett szó, emellett azonban a muzikusok sajátos, hivatásuk okozta betegségeiről, valamint az ifjúságnevelés fontosságáról is eszmét cseréltek a résztvevő szak szervezeti vezetők és munkáltatók. A március eleji, amszterdami tanácskozásról Kovács Géza, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója beszélt, aki maga is előadóként lépett pódiumra.

Érdekes gyűlés lehetett, hiszen egyszerre vettek részt rajta a szakszervezetek és a munkáltatók képviselői...

– Ez már a második ilyen konferencia, amit a FIM, azaz a Zenészek Nemzetközi Föderációja szervez, az első ilyen tanácskozást három évvel ezelőtt Berlinben rendezték. Egyébként a szakszervezet képviselőjében dr. Gyimesi László is a résztvevők között lett volna, egyéb fontos elfoglaltságai miatt azonban végül az Előadó-művészeti Jogvédő Iroda egyik tagja, Békés Gergely helyettesítette. A németországi találkozón a munkáltatói oldalt még kevesen képviselték, most azonban Amerikától Európán át Dél-Amerikáig többen voltunk jelen munkáltatói joggyakorlók. Ez a tanácskozás minden volt, csak nem kiélezett szakszervezeti összejövetel, ahol minden bajok forrásaként az igazgatókat nevezték volna

meg. Ennek talán elsődleges oka az, hogy a gazdasági válság mindenütt – a zenekarok életében is – erősen érezteti hatását. A világ nagyot fordult három év alatt. Amerikából riasztó hírek érkeznek, zenekarok szűnnek meg, kerülnek csődbe. A konferencián javasolták, a gyűlés fejezze ki szolidaritását a hat hónapja sztrájkoló, detroiti szimfonikusokkal, meglepő módon azonban meglehetősen gyér volt a reakció. A kávészünetben többen elmondták, nem nagyon értenek egyet azzal, hogy ahol tízezer számra veszítették el az állásukat az emberek, néhány százdolláros fizetésémeletért hónapokon keresztül sztrájkoljon egy együttes...

Í Ebben a helyzetben a munkahelyek megőrzése a leglényegesebb...

– Így igaz, s a tanácskozás egyik legfontosabb beszédtemája az volt, hogy válság ide vagy oda, a szimfonikus zenekaroknak az őket életre hívó közösséget kell szolgálniuk. Ott, ahol ezek a gyökerek nagyon mélyek, a válság ellenére kisebb a probléma. Természetesen persze itt is akadnak kivételek, hiszen az elmúlt hetekben került napvilágra, hogy számunkra olyan példamutató országokban, mint Nagy-Britannia vagy Hollandia, roppant súlyos helyzet alakult ki kulturális területen. Az Arts Council Englandnál, annál a szervezetenél, amely nagy szerepet játszik a finanszírozásában és közpénzt elosztó testület, a költségvetést 25%-kal csökkentette a kormány. Példátlan, ami Hollandiában is történt. Kilátásba helyezték, hogy a 14, állami pénzből működő zenekarból az

évvégére összevonással, megszüntetéssel 8 marad... Az egész konferencia hangulatát inkább a gondokkal tisztában lévő, a problémákat közösen megoldani akaró szándék jellemezte, mintsem a meddő viták. A konferencia szervezői nagyszerű munkát végeztek, öt kontinensről, több mint kétszáz delegált érkezett. A megjelölt témakörök is a gondból való kilábalásról szóltak. Jómagam abban a szekcióban szólaltam fel, amelyben a szimfonikus zenekarokat körülvevő környezet egymásra utaltságáról esett szó. Vagyis abból a feltételezésből indultunk ki, hogy egy szimfonikus zenekar nem légius térben létezik, emberek vannak körülötte, ilyen például a taxisofőr, aki a koncertre hozza a közönséget, és kérdés, hogy miként lehet ezeket az érdekeket azonos platformra hozni, hogy segítsék a zenekarok továbbélését.

A másik nagy témakörbe a munkaviszonyok, a munkavégzés, a munkaidő tartozott.

– Így igaz, s a munkaszerződésekkel kapcsolatban több, mint különös volt arról hallanom, hogy ahol nem közalkalmazotti vagy hosszú távú szerződéssel foglalkoztatják a zenészt, ott is az úgynevezett önfoglalkoztató forma dívik. Ilyen a négy nagy londoni zenekar, amelyek kft-ként működnek. A tulajdonosok maguk a zenekari tagok, s ők gondoskodnak a járulékok befizetéséről. Az a forma, amelyet nálunk a törvény is tilt, hogy valaki vállalkozóként nyújtana szolgáltatást egy zenekarnak, jószerivel ismeretlen.

Pillanatkép a konferenciáról

Kovács Géza és Sture Carlsson a Pearle elnöke

■ *Milyen más formák léteznek?*

– Németországban minden zenekari tag hivatalosan, munkajog szerint kap alkalmazást. Franciaországban elsősorban a színeszek harcolták ki azt a sajátos önfoglalkoztató státuszt, amely nem köti őket színházhoz, hanem produkcióra szerződnek. Ez a muzsikuskok egy részére is igaz, miközben egy részük nagyzenekarok alkalmazottja. Ez így van Brazília, Skandinávia Ausztrália esetében is. A munkaidő nagyjából mindenütt ugyanannyi, mint itthon. Háromórás szolgáltatásokat teljesítenek, a havi szolgáltatás szám sem magasabb. Más a helyzet Kínában, ott teljesen másképpen szerveződik a munka. Az ottani zenekari szövetség, azaz a Szimfonikus Zenekari Fejlesztési Alapítvány vezetősége megjelent ezen a tanácskozáson is, ők mindenhová elmennek tanulni. Az amszterdami konferencián kiemelt fontossággal taglalták emellett az egészségügy és a munkavédelem kérdéseit. Az köztudott, hogy a zenészek speciális veszélyeknek vannak kitéve, ezek között is a legismertebb a halláskárosodás, s a hegedűsök nyakán a bőrelváltozás is megszokott. El lehet képzelni, milyen fogászati, szájsebészeti problémák jelentkeznek a fúvósoknál, milyen légzési és tüdőproblémái vannak a mély-rézfúvósoknak. Bizonyos pszichés problémák a szimfonikus zenekari tagokra is jellemzőek. Hiszen a muzsikálás, koncertezés speciális lelki igénybevétel.

■ *Közismert, hogy a karmesterek mentalitása különböző...*

– Vannak a dirigensek közül, akik már a próbákon is erősen igénybe veszik a muzsikuskok idegrendszerét. Főleg azoknál a művészeknél, akik szólistikus feladatot látnak el minden koncerten, jelentkeznek erőtelje-

sebben ezek a gondok. Évtizedeken keresztül például az alkohol jelentette az egyik menedéket, s ennek következményei a mai napig jól ismertek. Erre a gondra egy brazil terapeuta mutatott működőnek tűnő megoldást. Nagy-Britanniában, ahol önkéntes orvos csoport foglalkozik a speciálisan zenekari megbetegedésekkel, szintén vannak pszichológusok, akik a muzsikuskok alkoholfogyasztásának csökkentésében igyekeznek segíteni. Egyre több művész számol be ugyanis arról, hogy korábban olyan feszültségben élt, hogy egy-két kupicával tudott csak beülni a hangversenyre, vagy a koncert után ivott nagyobb mennyiségben alkoholt... De nemcsak az egészségügyi megoldások, hanem a managementek jövőjével kapcsolatban szintén élénk érdeklődést mutattak a szakszervezetek, mert ők maguk is látják, hogy értük dolgoznak. Emellett egyre lelkesebben vesznek részt, akár térítésmentesen is, az ifjúsági projektekben. Németországban közpénzhez csakis az a zenekar juthat, amely koherens, hosszú távú ifjúsági nevelési projektet mutat fel. Érdemes megnézni a dél-amerikai, a brit és az amerikai együttesek nevelési programjait, ott a zenekari tagok is átérzik ezt a felelősséget. A muzsikuskoknak be kell látniuk, lehet, hogy húsz év múlva már nem lesz, aki a nézőtérén ül. Sok országban panaszkodnak arról, hogy a korábbi, jó vagy legalább létező, általános iskolai zenei nevelés mélypontra került. Igaz ez Oroszországra és Nagy-Britanniára is. Ezért még fontosabbnak tartják a közönségnevelést. Németországban egy állami projektet próbáltak megvalósítani, amelynek során minden gyerek hangszert kapott a kezébe, ez a program azonban kevésbé volt sikeres, ezért is fordítanak nagy gondot a zenekarok ifjúsági programjaira.

■ *Akadnak megoldási lehetőségek a válság generálta helyzetre?*

– Kétségsébeesett eléggé a hangulat, hiszen Hollandia tényleg elkésérítő képet mutat. Tavaly novemberben az ottani zenei szervezetek népi mozgalmat indítottak, s egy szombati napon félmillión sikítottak a kultúráért, a zenekarokért. Mindez nagy médiavisszhangot kapott, a kormány azonban tántoríthatatlan maradt...

■ *Tartok attól, hogy nálunk még félmillióan sem sikítanának...*

– Ebben én is kételkedem... Ezzel együtt a kétségsébeesésem óriási, hiszen Hollandia volt az egyik legkitűnőbb példa arra, hogyan kell kultúrát, művészetet finanszírozni közpénzből. Nagylelkűen, mégis rendkívül szigorú szabályok szerint. Az előadó-művészeti törvény előkészítésekor előttem mindig az a példa lebegett, amelyet Hollandiában dolgoztak ki. Ugyanis teljesen tárgyilagos, a teljesítményt és a művészi munkát honorálja, ráadásul négy évre előre garantálja a finanszírozást. S ami még nagyon fontos, a mindenkori holland miniszter személyes ízlése semmilyen módon nem jelenhet meg a közpénzek elosztásában. Ezt a 80-as évek óta minden párt magára nézve kötelezőnek tartotta. A brit Arts Councilhoz hasonlóan az utóbbi években már nemzetközi szakembergárdát felvonultatva ítélték meg a pályázatokat, s a Concertgebouw zenekara és a Holland Ballett ugyanúgy pályázott, mint a Brabant zenekar. Emellett folyamatos kontrollal nézték át az évad programját, ellenőrizték, hogy megfelelően költik-e el a pénzt. Ez a kiváló rendszer látszik összeomlani... Megnyugtató a helyzet Skandináviában. Oroszországban azonban, ahol nagy hagyománya van a zenekari kultúrának, szintén sok panasz hagyja el a muzsikuskok száját. A kultúrafinanszírozás sajátos, az állam nem teljesen átlátható módon ad pénzt az együtteseknek, s az is Moszkvában dől el, hogy melyik nagy olajcég kit támogat. Eközben már öregszi ott is a hallgatóság, s nincs átfogó közönségnevelési program... Ennek a konferenciának, úgy vélem, az a summázata, hogy a szakszervezeti érdekképviselet és a munkáltatói oldal tisztában van azzal, súlyos a helyzet a nagyvilágban. Nagy veszélyek leselkednek a zenekarok jövőjére. Másképp nem tudjuk meggyőzni a döntéshozókat, csak ha összefogunk, ha együtt tárjuk fel a problémák lényegét, és együtt próbáljuk ezeket megoldani.

R. Zs.

Magyar zenekari tapasztalatok keletje Kínában

Interjú Kovács Gézával, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnökével és a Magyar Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójával, aki meghívott előadóként vett részt a Kínai Szimfonikus Zenekari Fejlesztési Alapítvány éves konferenciáján

2011. március 23-25. között Shan-Dong, vagyis Shan Tung tartomány fővárosában, Jinanban tartotta éves konferenciáját a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége partnerszervezete, a Kínai Szimfonikus Zenekari Fejlesztési Alapítvány. Kovács Géza, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnöke, a Magyar Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója előadást tartott ezen a konferencián.

I *Hogyan került sor az Ön meghívására?*
– Erre a konferenciára annak köszönhetően kaptam meghívást, hogy évekkal ezelőtt előadást tartottam a Brit Zenekari Szövetség konferenciáján. Ott találkoztam először a kínai kollégákkal, akik a saját éves kongresszusukra elsősorban abban a témakörben hívtak meg előadást tartani, hogy hogyan működik egy zenekari management, milyen elemekből áll össze, milyen az együttműködés a managementen belül és hogyan szolgálja a korszerű management a zenekarok sikerét.

I *Volt más, egyéb kontinensről érkezett meghívottja is a konferenciának?*
– Rajtam kívül két és fél nem kínai meghívott volt még. A moszkvai városi zenekar igazgatónöje, aki csak átutazóban volt Jinanban. Rajta kívül ott volt még egy neves dán lantművész, Lars Hannibal akinek nagyon sok közös projektje volt már Kínával. Egy további vendégelőadó Ken Smith lett volna, aki a Financial Times és a New York Times zenekritikusa, de ő időközben megbetegedett, ezért csak egy videoüzenetet tudott küldeni. Éppen ezért különösen izgalmas volt részt venni egy olyan konferencián, ahol szinte már zavarba ejtő volt az a szünni nem akaró érdeklődés, ahogyan az európai és a magyar zenekarok működésének legapróbb részleteire is kíváncsiak voltak.

I *Mi jellemzi a kínai partnerszervezetet? Milyen különbségek és hasonlóságok vannak a mi Szimfonikus Zenekari Szövetségünkkel?*

– A kínai viszonyokra jellemző módon ez is egy nagyon különleges szervezet. A honlapján az áll, hogy független szervezet, amelyet a Kínai Népköztársaság Kulturális Minisztériuma hozott létre. Ez a szervezet tapasztalataim szerint ugyanakkor rendkívül aktívan részt kíván venni a nemzetközi zenei életben. A magatartásukat legpontosabban talán éppen Shan Dong tartomány nagy szülőltje, Konfucius egy tanításával jellemezhetném: „Gondolkodás nélkül tanulni, értelmetlen erőfeszítés. Tanulás nélkül gondolkodni: veszélyes.” Úgy tűnik, hogy Kína az utóbbi évtizedekben megfogadja Konfucius tanítását, és amit az ipari termékek között, a szolgáltatások piacán látunk, a silány minőség – ami általában a kínai termékekről eszünkbe jut – a pekingi olimpia, vagy egy kínai űrállomásról a világűrbe fellőtt rakéta fényében már egészen másként fest.

I *Az ipari fejlesztésben vagy a kutatásban könnyebb behozni a lemaradást, de a szimfonikus zenekari kultúra előzmények nélkül áll Kína történelmében.*

– Valóban, hiszen Kína hatezer éves kultúrájának nem volt szerves része a szimfonikus zenélés az elmúlt évszázadokban. Ha azonban csukott szemmel hallgatjuk meg a pekingi, vagy a shanghai szimfonikus zenekart, akkor nehezen tudunk különbséget tenni egy színvonalas amerikai vagy nyugat-európai szimfonikus zenekar és a két említett kínai zenekar között. Természetesen ez a színvonal nem jellemzi valamennyi kínai szimfonikus zenekart. Ennek a szervezetnek 52 tagja van. Ötvenkét kínai zenekar menedzsmentjének képviselői vettek részt ezen a konferencián, akik láthatóan hatalmas érdeklődéssel figyelik azt, hogy hogyan csinálják másként azt, amivel ők kísérleteznek. Az ország történelméből fakad, hogy a jelenlegi közép-generációnak alig

volt lehetősége például külföldön tanulni. Ezért értelemszerűen Taiwanon vagy Hongkongban jóval nagyobb a zenekarvezetési management-beli tapasztalat, mint az anyaországbán.

I *Hogyan próbálják meg áthidalni ezt a biátust a kínaiak?*

– Érzékelhető, hogy a fiatal generáció, mint a szivacs szívja magába a nyugati kulturális, művészeti modelleket, ismereteket.

I *Milyen tanulságai voltak az Ön számára ennek a konferenciának?*

– A konferencián derült ki egyértelműen számomra, amit eddig csak szóbeszédből tudhattam, hogy a pekingi és a shanghai zeneakadémián rendkívül magas színvonalú a vonósok oktatása, ami mögött messze elmarad a fúvós, de legfőképpen a rézfúvós képzés. Jó néhány zenekar-igazgató fordult hozzám személyesen, azóta pedig levélben is, hogy segítsék magyar kürtösökhöz, trombitásokhoz, harsonásokhoz – elsősorban rézfúvósokhoz – juttatni őket, mert viszonylag tisztas jövedelmet tudnak ajánlani, de nagyon alacsony színvonalú a rézfúvós játék, ami igaz némely fafúvósra is. Talán üdítő kivétel a fuvola, de nem véletlenül, hiszen ez a hangszer Kínában több évezredes múltra tekint vissza.

I *Milyen témák álltak még a konferencia középpontjában?*

– A konferencia egyes témakörei természetesen a zenekari élet mindennapjaira és nagy kérdéseire fókuszáltak. Ha a nagy témaköröket nézzük, akkor érthető, hogy Kínában az a projekt kapott különösen nagy hangsúlyt, ami a taiwani és az anyaországi harmonizációról szól. Közös projektjük volt az ENSz New York-i székházában is, amelyről egy felvételt tekinthettünk meg. A másik külföldi vendégelőadó, a moszkvai városi zenekar igazgatónöje az orosz zenekari élet rövid ismertetése közben kitért arra is, hogy már az orosz zeneoktatás színvonala sem olyan magas, mint korábban volt, és a zene-

karok fenntartását illetően is komoly nehézségekkel kell szembesülniük. Ugyanakkor büszkén mutatta a nemrég felépült hangversenytermük fényképét.

Igen, ez némileg ellentmondásos számonra, hogy miközben mindenki a zenekarok finanszírozási gondjaira hivatkozik, és a fogyatkozó közönség miatt panaszkodik, sorra épülnek a csodálatosabbnál csodálatosabb, kifogástalan akusztikájú koncerttermek világszerte.

– A nagy témakörök közül, az egyik megint csak sajátos kínai téma volt a zenekarok fejlesztésének kérdése a reformok idején. Köztudomású ugyanis, hogy Kína a nyolcvanas évek közepétől egy egészen páratlan és addig soha nem látott gazdasági kísérletbe kezdett, melynek eredményei lenyűgözőek. Ezzel szemben egy olyan, számukra viszonylag új terület, mint a szimfonikus zenekar fejlesztése számos kérdést vet fel. Nagyon izgalmas volt figyelni a tanakodásokat, miközben egyértelműen arra az eredményre jutottak, hogy tanulniuk kell. Ezzel kapcsolatban elég, ha a korábban idézett konfuciusi tanítást említem. A dán kolléga által bemutatott projektek is az együttműködésről szóltak, valamint arról a nagy kérdéstről, ami Kínában a nagy nyitás óta mindennapi kérdés, vagyis hogy mennyire adoptálják a nyugati civilizáció szokásait és mennyire nem.

Ebben a tekintetben mi az általános meggyőződés Kínában?

– Amikor 2004-ben először jártam Kínában, döbbenet álltam meg Shanghaiban egy amerikai gyorsétkezdé előtt. Meglepi volt számomra, hogy egy olyan ország, amelyik éppen a változatos, gazdag és ízletes konyhájáról híres, miért akar fűrészpörizű hamburgereket importálni. Ugyanígy furcsa volt az első Coca-Cola reklámokat is látni, kínai arcokkal, kínai feliratokkal. Joggal tartanak tehát attól, hogy a kínai kultúra, amely eddig már oly sok mindent átélt – legutóbb a kulturális forradalmat – és amely legalább hatezer éves múltra tekint vissza, hogyan őrizhető meg, miközben nagyon nagy az igény, nem csak a silány gyorséte-

lek, hanem Dvořák, Smetana, Bartók, Kodály művei iránt is. Ha már Bartókot említettem, nem tudom megállni, hogy el ne meséljem, hogy előadásomat Bartók „Este a székelyeknél” című művével kezdtem, találos kérdés formájában, megkérdezve, hogy mit hallottak. A résztvevők többsége nagyon kedvesen gratulált nekem, hogy milyen szép kínai dallamot rögtönöztem. Mikor elmeséltem, hogy ezt a dallamot a 20. század legnagyobb magyar zeneszerzője komponálta egy ősi magyar népdalstílus alapján, és egy tipikus magyar falu esti képét vetíti elénk, rendkívüli tetszést aratott, hiszen ez azonnal hidat is épített a magyar, az európai és a kínai kultúra között. A konferenciára visszatérve, rendkívül megdöbbentő volt, hogy milyen hatalmas erő lakozik ebben az országban, tekintve hogy sorra épülnek a hatalmas befogadóképességű koncerttermek és nem csak a nagyvárosokban, hanem a kisebb kínai városokban is. Lenyűgözőek a méretek, hiszen a shantung-i területi, történelmi és néprajzi múzeum előterében körülbelül öt és fél-hatezer ember fér el. A városi koncertterem is több mint 3000 férőhelyes. A méretek már önmagukban is lenyűgözőek, de az a sebesség is lenyűgöző, amivel a nyugati kultúrát, a nyugati civilizációt szívják magukba.

Mennyire számított kiemelt eseménynek a hatalmas Kínában ez a konferencia?

– A találkozáson természetesen megjelentek a pekingi kulturális kormányzat képviselői is, vagyis a Kínai Kulturális Minisztérium társadalmi szervekkel foglalkozó főosztály-vezetője, aki személyesen biztosította a jelenlévőket, hogy a kínai kormányzat hosszútávon szeretné támogatni a kínai zenekarok fejlődését: erkölcsileg, anyagilag és a zeneoktatás fejlesztésével is. Külön megtiszteltetés volt számomra, amikor a főosztályvezető úr jelezte a minisztérium azon szándékát, hogy folyamatos tanácsadásra szeretnének felkérni.

Milyen visszhangot váltott ki az Ön előadása?

– Nagyon nagy érdeklődéssel követték a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsé-

géről tartott előadásomat, amely gyökereken különbözik a kínai partnerszervezettől. A mi szervezetünk a magyar egyesületi törvény alapján jött létre, valóban teljesen alulról építkező kezdeményezésésként, míg Kínában az ilyen típusú törvények egyelőre vártnak még magukra. Az a megnyugtató távlat, amit maguk az igazgatók festettek fel, vagyis az anyagi biztonság, a fejlesztési lehetőség például a hangszerparkban, vagy a muzsikusok képzésében – tutori rendszer kiépítésével – az mindenképpen lenyűgözőt és elgondolkoztatott. Kínában éppen most készítének elő egy átfogó reformot a zenei nevelésre vonatkozóan, ami az éneklést és a furulyázást helyezné előtérbe. A kínai zenekarok „Gyönyörű vasárnap” elnevezésű projektje is, minden kínai zenekarnál a gyerekek zenei nevelésére összpontosít, és vasárnaponként a hagyományos kínai zenei örökséggel, illetve az európai szimfonikus repertoárral ismerkednek a gyerekek, akiknek a száma éppen nem csökken, hanem egyre emelkedik Kínában.

Milyen marketingtevékenységgel igyekeznek újabb és újabb csoportokat megnyerni a szimfonikus zene ügyének?

– A marketingben nagyon erősek a kínaiak. Az utóbbi másfél-két évtizedben minden termékük és minden szolgáltatásuk kínálatában a maguk sajátos, rendkívül színes és ízléses ázsiai világát is becsempészve jelentek meg Kínán kívül is ezen a területen. Ők maguk vallották be azonban, hogy a szimfonikus zenekari pr- és marketingtevékenységük még nem annyira fejlett. Tanulságos volt látni, hogy a Hong-Kongból érkezett kollégák mennyire őszintén, és testvéri önzetlenséggel osztották meg ebbéli tudásukat és tapasztalataikat kontinentális kollégáikkal, akik kifejezésre juttatták, hogy továbbra is szándékukban áll Nyugatról tréneket hozni. A kínai zenekari szövetség vezetői ki látásba helyezték, hogy a májusban Budapesten tartandó PEARL-konferencián is részt vesznek, mivel szeretnék látni hogy hogyan működik az Európai Unió előadóművészeti szervezete, amely a tagországok zenekari szövetségeit is magában foglalja, és ennek keretében örömmel találkozna a magyar zenekari kollégákkal is. Kivételesen nagy tisztelettel és meglepi tájékozottsággal nyilatkoztak a magyar zenei életéről és azon belül a magyar zenekari kultúráról és zene-pedagógiáról. Számon tartják a budapesti Liszt Ferenc Egyetemen tanuló kínai diákokat, a Kínába látogató magyar vendégprofesszorokat és szeretnék a management-kapcsolatokat is erősíteni.

K.R.

A konferencia csoportképe

Hangversenyekről

MÁV Szimfonikus Zenekar 2011. Február 22.

Rost Andrea áriaestjét hirdette a Szőke Tibor Mesterbérlet 1. hangversenye – s az operakedvelők nagy öröme, valóban az áriák voltak túlsúlyban a műsorban. Donizetti, Massenet és Gounod után a második részben Erkel zenéje szólt, két legnépszerűbb operájának részletei. Rost Andrea fellépése szép számmal vonzott diákokat is – sokan hallgatták állva, s aligha bánták meg vállalkozásukat. Inspirálta a szólista személye a zenekart is, Medveczky Ádámnak könnyű dolga volt tehát. A **MÁV Szimfonikus Zenekar** régen felnőtt az operaénekes-kíséret kényes feladatahoz, világszerte vizsgázott ilyen minőségében – s most a korábbi tapasztalatokat kamatoztatva, kedvvel muzsikáltak (tehát, tagonként, szólamonként és testületileg egyaránt – figyelemmel, odaadással). Tündökölt a szólista, érezhető elégedettséggel nyugtázva a kevésbé ismert áriák sikerét is. Remekelt Massenet operából kiragadott részletként ismert Meditation-jának hegedűszólistájaként a koncertmester Trejer István is, csodálatos összhangban együttesével (a Bánk bán II. felvonásbeli Melinda-áriához az Operaház-beli előadások viola d'amore szólistáját, Botos Veronikát hívták meg).

Örömenélést hallottunk, csaknem mindig. Amikor a fuvola obligát hangszerként kiemelt fontosságú szerepet kap, elengedhetetlen, hogy egységet alkosson az énekessel. Fokozza az ilyen helyek kényességét, hogy nem mechanikus-pontos anyagról lévén szó, a „szabadság”-nak kell együtt-lélegeznie. Ilyenkor egyvalamit nem szabad: beosztani! Sajnos, akusztikai „sakk-vakság” áldozatai lettek a szereplők, az egyetlen rossz megoldást választva. A karmester az énekes (előre elképzelt) gesztusaihoz képest próbált pontos instrukciókat adni a fuvolistának – ahelyett, hogy megelőlegezte volna azt a bizalmat (már a próbák során), hogy azonos hullámhosszra kerülhetnek az énekessel. Úgy – és csak úgy – keltette volna felelgetésük s a hangszeres kommentár a szabadság érzetét, elképzelt és végigvezetett ívek mentén; így inkább csak az igyekezet maradt, földközeli rebbenés a szárnyalás helyett, biztonsági háló feletti akrobata-mozdulatok követése, rossz képfelbontással mikrostrukturákig kirészletezett hangkép. (Emlékezetem felidézi az egykori aschaffenburgi próbát,

ahol hasonlóan kényes helyen a bennerejlő pillanatnyi duett-lehetőség felismertetésével Pavarotti egészen kivételes teljesítményt tudott előhívni – ugyanebből a fuvolistából. A zenei folyamatra figyeltetéssel. Ez a bizalom hiányzott ahhoz, hogy a precízizálás mankói nélkül partnerként szárnyalhasson a fuvola, ütemről-ütemre olyan funkcióban, ahogyan azt a zenei anyag megkívánja.)

Rost Andreát érdemes lett volna minél több szakmabelinek (énekesnek) meghallgatni. Nem csupán hangja, technikája, szerepfarmálása csodálására, hanem annak a kulturálságnak a megtapasztalására, ami egyaránt megmutatkozott a karmesterrel és a zenekarral való kapcsolattartásában, s abban a – jobb szó híján – viselkedésben, ami a pódiumművészet legmagasabb fokának ismérve: többé és kevésbé ismert számokban egyaránt jelenidejűen figyelni a zenére, ugyanakkor nem feledkezve meg a közönség jelenlétéről (amit ezúttal bátran nevezhetünk hallgatóságnak). Utólag visszagondolva, nem is tudom, kivetítették-e a szöveget – ha igen, felesleges volt, hiszen az énekesnő arca, hanghordozása minden pillanatban érzelmileg biztos fogódzót jelentett: fogékonosan szemléltük az általa megjelenített hősnők pillanatképeit. Ami talán a legemlékezetesebb: mosolyának az őszintesége; azé a mosolyé, amelyet a teljesítmény felett érzett elégedett öröm ragyogtatott fel, s a siker (annak visszajelzése, hogy a taps ezúttal a hála és a köszönet jele). E mosoly emléke marandónak bizonyul – felidézve a koncertet, visszfénye tükröződik az emlékező arcán.

Győri Filharmonikus Zenekar 2011. február 25.

„Minden jegy elkel” – hirdette messziről a felirat a győri Richter-terem koncertszerű Rigoletto-előadásának plakátjain. Előzménye egy olyan Traviata, amelynek híre országsszerte eljutott... A folytatással sem kell szégyenkezniük a rendezvény megálmodóinak, kivitelezőinek!

Kovács János, a Magyar Állami Operaház első karmestere vezényelte az előadást – nehezen hihető a megbízható forrásból származó információ: életében először. Talán ez is hozzájárult ahhoz a csodálatos vibrálás-hoz, ami a pódiumról áradt – habár inspiráló lénye valószínűleg anélkül is mozgósította volna a **Győri Filharmonikus Zenekar** rejtett tartalékait. Zsigeri szinten volt igaz minden, amit hallhattunk – s ez nem kevés!

Verdi középső korszakának mindmáig legnépszerűbb operái ellenállhatatlanok; akkor sem tévesztik el hatásukat, ha a jó zenész kritériumai közül csak a kiművelt (egyszerűbben: érző) szívvel rendelkezik a közönség, s bizony gyakran még a kiművelt hallás és értelem is kevés a hatásmechanizmus titkának megfejtéséhez, azoknak az összetevőknek a feltérképezéséhez, amelyek együtt (nem összegezve, hanem hatványozottan) katartikus érzést váltanak ki napjaink különböző ingerküszöbű hallgatóiból.

A koncertszerű előadás valószínűleg feltételezi a cselekmény ismeretét (az persze színpadinál sem hátrány) – ismert mű esetében ez elvárható követelmény. A koncertszerű ezúttal sem oratorikust jelentett; mindig az érdekelt szereplők tartózkodtak csupán a színpadon. Többen közülük hozták színpadi tapasztalatukat, s a rendelkezésre álló kis helyen a kifejező mozdulatokkal, gesztusokkal, szem-kontaktussal megannyi vizuális többletet adtak. Miklósa Erika Gildája eszményi volt – a zenére összpontosított figyelem méginkább észrevette szólamának kidolgozottságát, hogy a szöveg kifejezőbb megjelenítése, s az érzelmi töltés érdekében „játszik” a hangzókkal, káprázatos színek-tónusok hihetetlenül gazdag változatosságát villantva fel. A címszerepet Perencz Béla énekelte, a Mantovai herceget Nyári Zoltán játszotta, Sparafucileként Szvétek Lászlót, Maddalenaként Gál Erikát, a további női szerepekben Bokor Juttát hallhattuk. A Monterone grófot megjelenítő Egri Sándor is a színpad légkörét hozta magával. Megint bebizonyosodott (amit tavalyi mesterkurzusán Salzburgban Christa Ludwig olyannyira hangsúlyozott), hogy kottából nem lehet „interpretálni”. Kiváltképp érezhető volt a színvonal-váltás olyan helyeken, ahol egy részleten belül „váltott” az énekes. Csak köszönet illeti a teljes szereptudással érkező művészeket. Színvonalasan szerepelt az előadásra verbuvált (no-name) férfikar is.

A zenekart nyilvánvalóan inspirálta a rangos énekes-gárda, s valljuk meg, Verdi muzsikája nemcsak a hallgatóságra képes hatni. Tagadhatatlan, hogy pódium-rangúan kidolgozott szólamokból állt össze a színgazdag zenekari anyag, a szólamkottákból nemcsak a hangokat olvasták el a játékosok, hanem az előadói utasításokat is. Él, pulzált a gazdagon artikulált anyag, s – csodák csodája – a dinamikai kiegyensúlyozottságra sem lehet panasza. A hangerő-skála a leheletfinom-

opuszával kezdeni hangversenyt: túlzott merészségnek tűnt, Mahler Gyermekgyász-dalainhoz sem lett volna felesleges a kiosztott szöveg-fordítás. Viszont a szünet után megjelentetésben lehetett részünk: Bogányi Tibor vezényletével a **Pannon Filharmonikusok** úgy játszották Dohnányi Ernő II. szimfóniáját, hogy nem csak a művet zárta a szívébe, akinek van füle a hallásra, hanem az interpretáció egyúttal zenetörténeti tanulsággal is szolgált (véltetően az előadók számára is). Különös időutazás résztvevői lehetünk, amennyiben felidéződött az a zenei világ, amelyben Dohnányi otthonos volt, amelyben jól érezte magát, ahol volt mondanivalója, s számíthatott értő hallgatókra. Kiderült, hogy rendkívül színes zenei világ ez, a kifejezőeszközök arzenálja felmérhetetlenül gazdag – zenei nyelvének szókinccse rendkívül nagy, s mivel jelentésanalízis egyértelműen értelmezhető, hatásmechanizmusa kiszámítható. Dohnányi „történetei” a négy tételben lebilincselőek, s hála az előadóknak, az interpretáció méltónak bizonyult a műhöz.

Bogányi Tibor olyan karmester-egyéniség, aki úgy játszik hangszerével, a zenekarral, miként virtuóz az instrumentumával: olyasmint is képes megvalósítani, ami felülmúlja a képzeletet. Ugyanakkor nem kárhóztatja szellemileg passzív, tehát kizárólag mechanikusan engedelmeskedő eszköz-lényeknek a játékosokat. Közös munkájuk eredményét hallva, nyilvánvaló: Bogányi Tibor számára fontos, hogy mindenkor muzsikusi intellektuálisan is elsajátítsák a kompozíciókat, tehát mindig tisztában legyenek a „miértekkel”. Mint gyakorló gordonkaművész, olyan utasításokat tudott adni, amelyeket követve megvalósíthatóak az elképzelései. Öröm volt látni a változatos vonó-kezelést, s azt a mozgás-örömet, amivel előre elképzelt hangzást szándékoztak megvalósítani a vonósok. És korántsem csupán az ökonomikus játékmódokról van szó – a játékmódokkal is berendezett elképzelés-megvalósításhoz az értés öröme társult; olyasfajta belső elégedettség, amely az ízesen mesélőt tölti el, aki már előre érzi, milyen tetszés fogadja majd története csattanóját.

Minden bizonnyal élvezte az együtt-munkálkodást a zenekar: Bogányi Tibor a zenére figyelve és figyeltetve kommunikál az együtessel; irányít és az érzékeny-szép megoldásokért „visszajelez”, miközben energikusan vezeti a folyamatokat, s érezhetően „várja” (pontosan indítja) a következő fontos zenei részleteket. Nyilvánvalóan hallja, ami ténylegesen megszólal – esetenként apró korrekciókat kér, a megtervezett hangzások meg-

valósulása érdekében. Amita Dohnányi-zene iránt elkötelezett elemzők szépet-jót felfedezhetnek a partitúrában, ezen az estén hangzó valósággá vált (a kísérőszöveg „elemzését” nem tanácsos a zenehallgatás után elolvasni...). Főként olvasmányelményeknek köszönhetően megismert atmoszférák, hangulatok és kedélyállapotok sokasága elevenedett meg, s ami egészen kivételes: a szellemesség, a frappáns humor mennyi mosolygató pillanatot idézett elő. Ha szólista-produkció bizonyul rendkívül empaticusnak, azzal könnyebb „elszámolni” – hogy egy nagylétszámú zenekar kerüljön „közös nevezőre” Dohnányival, akinek szimfonikus termése aligha kapja meg a méltó játszottságot, ritka jelenség. Ebben a csodában részeltette a Pannon Filharmonikusokat Bogányi Tibor – s ez avatta az est második részét kivételes élménnyé.

Óbudai Danubia Zenekar 2011. március 5.

A Danubia + NEMZETI bérlet 2. előadásán a Nemzeti Színház Ármány és szerelem előadásán elhangzó zeneművek szerepeltek. Haydn „Reggel” szimfóniáját Sosztakovics Kamaraszimfóniája követte, majd Molnár Piroska ezúttal nem zongorakísérettel szólaltatta meg Mahler: Gyermekgyász-dalok ciklusának egy dalát, befejezésül pedig Mendelssohn Skót szimfóniája csendült fel. A legnagyobb közönségsikert a Sosztakovics-mű aratta, pontosabban annak Gergye Krisztián Társulata általi megjelenítése. Gergye Krisztián koreográfiája lehet érdekes, jó, gondolatébresztő – aki a zenét akarta hallgatni, azt a látványhoz társuló, a táncosok által kiadott hanghatások (effektusok) zavarták (a dobogások kevésbé). A kérdés, hogy az intenzívebb empátia felébresztése többet nyom-e a latba – megválaszolatlan marad, hiszen kizárólag ebben a formában van módunk a kompozíció átélésére. Molnár Piroska a maga kedves-közvetlen módján felvezette produkcióját, megemlítve, hogy az Ármány és szerelem végén Alföldi Róbert ötleteként tért vissza szerepében – az ottani zongorakíséretes (hatásos) produkció nem volt tanulságok nélküli a zenekarkíséretes verzióban sem; mint a színészről utalt rá, annakidején, a régi Nemzetiben prózai színészek énekeltek, tehát ez a gyakorlat korántsem előzmények nélküli. Napjaink koncertlátogató közönségének csemege, ha prózai színésznőtől hallhat dalt, mert az jó esetben valamiféle interpretációs többlet tanulságával jár. Ezúttal azt a csodát élhettük meg, hogy a magyar szövegű verzió (hogy kinek a fordítása, nem derült ki a koncert műis-

mertetőjéből, jöllehet a szöveg szerepelt benne) mennyire illeszkedett a német szövegére koncipiált dallamhoz. A színésznő kétségkívül a szöveg(tartalom) felfokozásának tekintette annak melodikus kidiszítését, deklamált előadásában szinte lekottázhatatlan (agogikus) ritmusok keltették életre a tökéletesen érthető szöveget. Az előadásban részt vevő zenekar érzékeny figyelemmel gondoskodott a kíséretéről.

Az **Óbudai Danubia Zenekar** főzeneigazgatója, Héja Domonkos sajnos ritkán lép fel az annakidején általa életre hívott együtessel. Megérződött a vendégkarmesteri távollás – részben a tag-cserékkel is menthető, hogy az a félszavakból, pontosabban: felmozdulatokból való értés a messzi múlté. A Mendelssohn-szimfónia könnyebb feladatnak bizonyult, míg a korai Haydn-műben a vonós-szólisták rövid szólói hagytak kívánnivalót (az ő játékkukat hallva érthettem meg, hogy mi kelt szinte állandó hiányérzetet a vonóskar hangzásában). A Haydn-mű kétségkívül kényes játszanivalót adott, olyan szólamokat, amelyek artikulációs kidolgozottsága nélkül korántsem lehet élményszerű a hangzás. Ezúttal a fafúvósok remeklése mentette a helyzetet, ám az általuk létrehozott szép-hangzás óhatatlanul is észrevetette a vonós-hangképzés igénytelenségét. A hegedűk magas-járású dallamai szintelenek voltak, a bőgők hangképzése felejthető. A sokmindent-játszás gyakorlata során csökkent a minőségigény, ami egykor oly lelkes közönséget tudott toborozni az akkori ifjúsági zenekarnak. Talán elég lenne produkcióik visszahallgatása, hogy feltámadjon a régi maximalizmus, s megint produkciójuk minősítéseként érdemeljenek ki vastapost.

Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar 2011. március 20.

A Pastorale hangversenysorozat keretében immár hatodik alkalommal került sor zenés színházi programra. Idén Donizetti Szerelmi bájital című vígoperájának rövidített verziója aratott osztatlan sikert, jogosan. A napjainkban gyakori félszecenikus illetve koncertszerű előadásokkal ellentétben, a Zuglói Szent István Zeneházban díszlettel-jelmekkel játszanak operát, egy-egy hétvége két napján három alkalommal. A Pastorale-bérletulajdonosokon kívül viszont kevesekhez jut el – sajnos! – ennek a remek gyakorlatnak még csak a híre is (mert szinte „nincs átjárás”, a bérletes általában egyetlen zenekar mellett kötelezi el magát). Korábbi kedvező tapasztalataim után úgy érzem, nem túlzás azt állítani: kinötte ezt a „belterjes”

színpadot az évenkénti produkció. Méltó lenne a tényleges megmérettetésre (alkalmanként akár teljesen ismeretlen közönség előtt) – s minden bizonnyal sokakat örvendeztetne meg a fiatalok igényes előadása.

Horváth Gábor remekül összetartja az együttest, a zenekar tagjai a bennfentesek biztonságával vesznek részt a cselekmény hangulatos megjelenítésében. *Játszanak* a hangszerek, kedvvel, lelkesen. Ha technikailag könnyebb a játszanivalójuk, mint amelyet a hangversenypódiumon szólaltatnak meg, nem veszik félvállról, hanem az értékes szimfonikus alkotásokhoz méltó aprólékossággal dolgozzák ki (a vonósok artikulációja és frazeálása példás, és az az aktivitás is, amellyel a ritkábban szóhoz jutó hangszerek juttatják érvényre szólamukat). És boldogan játszik a Szakközépiskola Vegyeskara (az az együttes, amelynek példamutató fegyelmezettségét többek között a Szimfonikus Zenei Körkép sorozat estjein is rendre megcsodálhattuk), éneklésüket már-már dalolásnak is nevezhetnénk. A főszerepeket vendég-énekesek alakították. Az Operettszínházhoz szerződött Geszthy Veronika (akit sokan a Mozart-maratonon „fedeztünk fel” magunknak) immár szólistaként tért vissza egykori konzijába. Adinjája bárhol megállná a helyét! Nemorinóként Szappanos Tibornak hangilag az jelentett problémát az „átváltozásban”, hogy kezdetben sem tudta elrejteni kvalitását. Talán csak azt volt nehéz elhinni, hogy Horváth Csaba Belcoréját – akár csak Nemorino bosszantására – képes komolyan venni egy ilyen sugárzó Adina. Szüle Tamás elemében volt Dulcimaraként, ellenállhatatlan kedéllyel és humorral játszott. Giannettaként Szentes Anna társult a vendégekhez. Magyarul énekeltek, olyannyira érthető szövegmondással, hogy szinte feleslegesnek tűnt a mesélő, akinek igazi létjogosultságát az adta, hogy összekötő szövegével érthetővé tette akkor is a cselekményt, amikor a húzások következtében kimaradtak „láncszemek”. Solymosi Tári Emőke remekül eltalálja, mennyi információ szükséges – s azt is, hogy mennyi közvetlenséget igényel a többgenerációs közönség. Mert a Záborszky-birodalom csodái közé tartozik az utánpótlás-nevelés a zenével-élés *minden* területén, így a közönségnevelést illetően is. Érdemes lenne idelátogatni pedagógusoknak és gyakorló muzikusoknak egyaránt.

A komplex élmény Ionel Pantea rendezésének köszönhető – hálásak lehetünk a nemzetközi hírű operaénekesnek, amiért immár Luxemburgból is visszajár, hogy töretlenül folytatódjék ez az egészen kivételes operajáték.

MÁV Szimfonikus Zenekar

2011. április 5.

A Lukács Miklós bérelt 5. estjének közönsége Bartók-Pásztory díjjal elismert zenekart köszönhetett. A megbecsülés, a kitüntetés általában jótékony hatású – vélhetően ez is növeli a felelősségérzetet, s a mind magasabb elvárásoknak való megfelelést. A másik inspiráló tényezőt ezúttal a szólista személye jelentette: Perényi Miklóssal együtt muzsikálni: hagyományosan értéke és rangja van ennek! A Takács-Nagy Gábor vezényelte est műsorán Schubert V. szimfóniája, Schumann a-moll gordonkaversenye és Haydn Esz-dúr („Üstdobpergés”) szimfóniája szerepelt. Az Operettszínház színpadán immár otthonosan érezhetik magát – ideiglenesen otthonában – a zenekar; mégis, időről-időre kísérletek történnek a szólamok/hangszercsoportok különböző elrendezését illetően. Ez egyben látható jele is annak, hogy ténylegesen akusztikus élményre törekszik a művészeti vezető és vezető karmester tisztet betöltő Takács-Nagy Gábor. Jelenléte, közös munkájuk elsősorban a vonóshangzás iránt támasztott igényességben hozta meg gyümölcsét – a II. szólam minőségi változásán mérhető leginkább az eredmény!

Aki nem akart többet, mint harmonikus muzsikára elandalodni, azt maradéktalanul boldoggá tette a Schubert-szimfónia. Aki nemcsak hallotta, hanem hallgatta a születő hangzást, annak apró bosszúságot jelentettek a pontatlan kezdetek. Takács-Nagy a folyamatok végigvezetésére koncentrált, pillanatnyi („helyiértékű”) eredmény kedvéért nem vált pontosan taktírozó mozdulatokra – teszi ezt abban a reményben, hogy a szép folytatás hatására utólag automatikusan „jováírja” a hallás az apró bizonytalankodásokat.

A gordonkaversenyben mintegy méltó foglalatról igyekeztek gondoskodni a szólista-szólam számára; itt erősebben érződött az ideális dinamikai arányokra való törekvés. Általánosságban örömmel regisztrálhatjuk, hogy a részletek aprólékos kidolgozása nem eredményezi a dinamikai szintek automatizálódását (tehát, többféle karakterű-tónusú pianót tudnak játszani, s ez vonatkozik a többi, szabványos dinamikai jelekkel meghatározott hangerőre is).

Takács-Nagy intenzív koreográfiával dirigál – beszédes mozdulatai néha már-már formatani „intéjszék”, s nem az egyes szólamok eseményeit készítik elő. A koncert során állandó „hallásgyakorlati játékként” kínálkozik a lehetőség: nézni, vagy nem nézni a karmestert (ismert mű esetében könnyebb megítélni, látvány nélkül hasonló intenzitású-e a hangzásélmény). A koncert konkrét

tapasztalatai alapján általánosítva megállapítható: többletet ad a (jelenlévő) hallgatóságnak a látvány; ugyanez másként fogalmazva persze kevésbé tetszetős: a hangzás önmagában korántsem képes hasonló intellektuális élményt adni, mint Takács-Nagy formai kommentárjainak többletével. S ez élő-zene esetén talán rendjénvaló is – amennyiben rögzítésre kerül(ne), érdemes lenne tovább differenciálni a hangzásvilágot. Általában keveslem a dinamizmust, hiányolom a folyamatok célba-érésének erőteljesebb érzékeltetését, s főképp a tetőpontok, csúcspontok kiélését (amikor a zenei történések indokoltá tennék).

Az est második része a népszerű Haydn-szimfónia alapos ismerőinek is tartogatott meglepetést. Az „Üstdobpergés” nevet az utókor adta a műnek, de nyilván nem véletlenül. Nos, ezúttal a pergés helyén rövid szót hallhattunk (a nyitótétel kezdetén, s a tétel folyamán e szakasz visszaidézésekor egyaránt). Csak találgatni lehet, milyen szándék vezette a karmestert eme ötlet kivitelezetésére (mert játékosról ilyesmi aligha származhat!). A tartott hang (akkord) feletti korona a cadenza helyének egyezményes jelölése volt – igaz, a versenyművekben. Olyankor leállt (a többnyire domináns-szeptim akkordon) a zenekar, s a szólistáé volt a „pálya”. A megannyi formai leleménnyel jeleskedő szerzőtől „akár” az is kitelhetett volna, hogy előlépteti szólistává (aki szabad kezét kap szóelőjához) a timpanistát. Hogy mégsem így volt, azt nem más valószínűsíti, mint a „Paukenwirbel” név; akkortájt tehát meglepő-meghökkenítő effektus volt ez a (több szempontból is) rendhagyó kezdet. A módosítás szándéka talán az lehetett, hogy manapság, amikor a mű ismeretében eleve *várjuk* az effektust – mást kapjunk. Ezzel együtt, s ettől függetlenül, a szimfónia élvezetes előadásban csendült fel – talán itt valószínűleg meg leginkább a karmesternek a közelmúltban „... gondolatok a zenekari játékhoz, ajánlom kollégáimnak – barátaimnak a MÁV Szimfonikus Zenekar muzikusainak” címmel közreadott rövid írásának egy fontos mondata: „A próbafolyamat munka, a koncerten felszabadult, kreatív játék a lényeg (ezért próbálunk).” Az igazi felszabadult muzsikálásra a ráadásban került sor, amikor megismételték a szimfónia zárótételét. Ez az interpretáció a „haydn-i derű” mintapéldája lehetett volna!

Pannon Filharmonikusok

2011. április 8. és 15.

Két egymást követő péntek estén lépett fel a MűPában a Pannon Filharmonikusok, töké-

letesen különböző műsorral. 8-án Krzysztof Penderecki vezényletével a szerző II., „Karácsonyi” szimfóniáját és Sosztakovics VI. szimfóniáját adták elő, egy héttel később pedig a Fekete-Kovács-kvintettel készített „Integro” című lemezbemutató koncertjére került sor. Két est, két közönség – elenyésző átfedéssel (a történeti zenék hallgatósága bizonyult, „természetesen”, nyitottabbnak!). Üde, mondhatni, pihentető programnak tűnt a Penderecki-Sosztakovics est. A szerző személyes jelenléte (ráadásul, a karmesteri dobogón) nyilvánvalóan inspirációs forrást jelentett, ennek következtében megkülönböztetett figyelem jutott szimfóniájának. Tehát, az a helyzet állt elő, hogy önként-lelkesen játszott az együttes, korántsem csupán „kézre” (tehát, amit a karmester kér!), hanem kedves műsorszámoknak kijáró szeretetteljes figyelemmel, minden motívum/frázis iránt felelősséget érezve. Gyakorlatilag lehetetlenné tették, hogy a hallgató figyelme elkalandozzon – így tehát előadásuk azzal a többlet-eredménnyel járt, hogy a *zenehall-*

gatás ezúttal *aktív* tevékenységgé vált. Az est második részében érezhetően csökkent a (pozitív) feszültség, az aktivitás – de a publikum azzal a jó érzéssel távozatott, hogy *kapott* valamit.

A lemezbemutató koncert sajátos akusztikai problémát vetett fel. A szólista-együttes (pontosabban, a Fekete-Kovács Kvintett tagjai, valamint az USA-beli szaxofonos Rick Margitza, továbbá a szólóhegedűsként közreműködő koncertmester, Bujtor Balázs) hangszerének hangját kierősítették, míg a szimfonikus zenekari kíséret „akusztikusan” szólt – pontosabban, nem szólt. Lemezfelvételkor keveréssel bármikor kialakítható ideálisnak tűnő hangzás-arány – amikor élőzene-hallgatásról van szó, érdemes lett volna előre megtervezni a dinamikai manipulációkat. Az a helyzet állt elő, hogy hallottuk a szólistacsoportot, s harmonikus háttérként észleltük a zenekari kíséretet. Pedig érdemes lett volna ténylegesen hallani; a közismerten jazz-kedvelő karmester, Kovács László kellő mennyiségű és minőségű inst-

ruckiót adott az elsősorban történeti zenékhez szokott együttesnek, s minden bizonynyal lelkesítette volna a kölcsönös akusztikus kapcsolat a zenekari játékosokat. Így tehát a concertálás elmaradt; lehangoló volt a szólista-csoport teljesítménye, míg a Pannon Filharmonikusok méltatlan helyzetbe került, afféle akusztikus háttérként.

A Pannon Filharmonikusok, elsőként a vidéki zenekarok közül, önálló bérletsorozattal jelentkezett a MüPában. A bátorság utólag sem tűnik elhamarkodottnak: rendszeres hallgatógárdát mondhatnak magukénak a fővárosban is. Emellett munkájuk javarészt saját régiójukban toboroz közönséget immár nemcsak produkcióiknak, hanem az értékes-sokszínű történeti muzsikának, napjaink új irányzataival bezárólag. Az évad végéhez közeledve, örömmel észlelhettük, hogy érvényesül a „varietas delectat” elv, tehát, korántsem érződik játékokon annyi fáradtság, ami teljesítményük ismeretében akár még jogosnak is minősülhetne.

Fittler Katalin

CD-kritika

A Miskolci Szimfonikus Zenekar Dohnányi-korongjáról (Hungaroton Classic, HCD 32684)

Felvételkészítő gyakorlatát illetően, országos viszonylatban előkelő helyet foglal el a Miskolci Szimfonikus Zenekar. Weiner Leó zenekari műveinek összkiadása mellett/után a közelmúltban Dohnányi Ernő három művét rögzítették, két korait, s az emigráció előtti utolsót. Hogy a borítón a 1st recording felirat ékeskedik, önmagában nem erény – annál inkább értékes, hogy olyan produkciót fémjelez, amely valóban méltó az illető kompozíciók megismertetésére. Mert valljuk meg, egy-egy „bemutató előadás” jó időre meghatározhatja az illető mű további sorsát. A megkésett bemutatók esetében fokozott a felelősség, hiszen ha nem meggyőző, megkérdőjelezendő az előbányászás, a leporolás létjogosultsága.

Nos, ezúttal van okunk az öröme. Kovács László vezényletével a Miskolci Szimfonikus Zenekar olyan felvételt produkált, amelyet élvezet meghallgatni. Az F-dúr szimfónia és a Zrínyi nyitány 1896-os pályázat díjnyertes, mindkettő bemutatójára 1897-ben került sor. A hűszeszendős szerző első zenekari próbálkozásai ezek – maga nem értékelte túl a díjazott darabokat; a Szimfóniát nem

látta el opusz-számmal, s jöllehet a Zrínyi nyitányt többször műsorra tűzte (karmesterként e művel debütált a bécsi Konzertvereinben), visszavonta Op. 2-ként való jelölését.

Első szárnypróbálgatásokról

van szó – ennek tudatában méginkább tiszteletet keltő a klasszikus formakezelés biztonsága. A karmesternek és zenekarnak – a felvételt készítő rutinon, tehát stúdióléggkörben való otthonosságon túl – kamatozott a Weiner-életmű ismerete is; értően olvasták a kottát, azaz, a saját korába próbálták visszaálmodni a művet. A magyar zenei romantika eme értékes adalékaihoz kellő (s nem távolságtartó!) tisztelettel közeledtek, s azt a lelkesedést sem sajnálták tőlük, amit bármely szerző fiatalkori értékes alkotásai megérdemelnek. Tehát, hallhatóvá tették a formákat, melyeken belül minden léptékben megformált tematikus anyagok sorjázta, arányos kísérettel ellátva. Hangulat, kedély hatja át a tételeket, a nyitánynál nem restelltek elképzelni a programot sem (anélkül aligha lehetne ennyire hatásos a pregnánsan megfogalmazott, atmoszférateremtő magyar anyag, s a vele szembeállított stilizált „janicsárzene”).

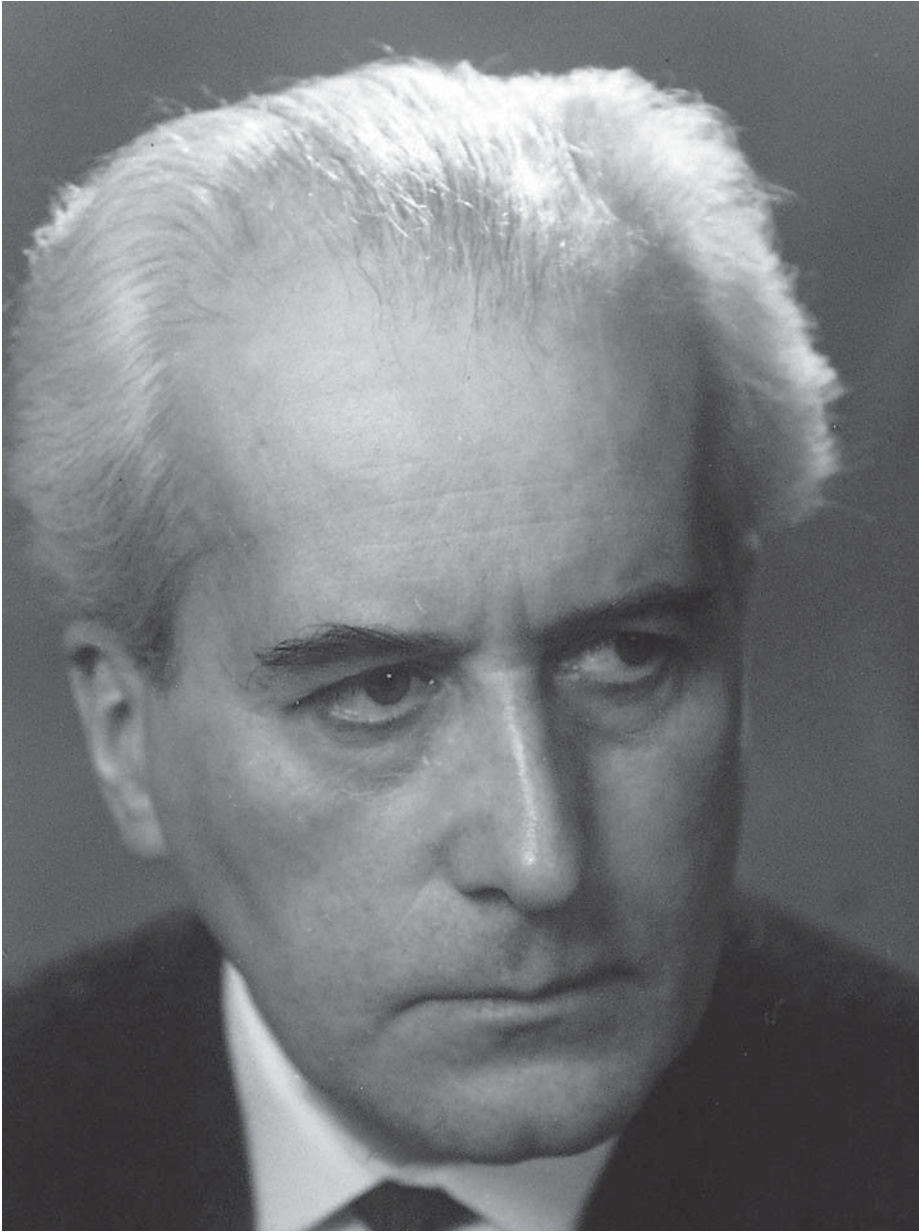
Nem jelent kisebb feladatot az 1943-ban komponált Suite en valse (Op. 39) előadása sem. A keringő korszakfelidéző, világérzést szimbolizáló tánc nemesedett az idők folyamán – hangulatos megszólaltatásához korántsem elegendő a kotta pontos megszólaltatása. Keringőjátékot megítélni

könnyű – a legtöbb interpretációnak többkevesebb fanyalgás jut. Aztán ha kiszabadul a notáció börtönéből a muzsika, egyszerre csak lüktetni kezd, étellel telik meg. Az ilyesmihez hangulat kell – tehát, a közönség inspiráló jelenléte nagy könnyebbséget jelenthet. Szerencsére sikeresen vette ezt az akadályt is a zenekar, s ha a „fergeteges” jelzővel egyik tételét sem illethetjük a szvitnek, a tánc-variációk mindegyike kétségkívül könnyen felismerhetővé teszi a keringőt. Minőségétől, pillanatnyi diszpozíciójától függetlenül, felvételt készítésben jártas zenekar aligha lenne képes hasonló teljesítményre. Beérett tehát a többéves stúdiómunkák gyümölcse – s minden bizonnyal visszahat a koncertező gyakorlatra is, amikor a felvételt készítés során elvárt profi felkészüléshez szokott zenekar többletként tudja adni a hallgatósággal való kapcsolat-teremtést, az immár közlés erejét.

Fittler Katalin

Szimfonikus felfedezések

Veress Sándor: Prima Sinfonia

Veress Sándor 1907. február 1-én született Kolozsvárott, 1916-ban költözött a családjával Budapestre Tanulmányait a Zeneakadémián végezte. Bartók Béla írta róla: „fiatal zeneszerzőként legjobbjaink közé tartozik, jó zongorista, népdalgyűjtéssel is foglalkozik. Művei hamarosan ismertté tették hazánkban és külföldön: zongorára írt kompozíciók, kamaraművek, 2 vonósnygyes, hegedűverseny, zenekari és ének-kara komponált művek sora jelzi termékeny munkásságának eredményeit.

A korabeli kritika szerint Veress műveiben sok az olaszos és franciás vonás, de az Ő

különleges és sajátos művészete erősen magán hordja magyarságának jeleit.

A második világháború és annak súlyos politikai hozománya – a szovjet megszállás és a Rákosi korszak beköszönte – 1949-ben emigrációba készítette Veress Sándort.

Térszéli Katicza című balettjének ősbemutatója Millos Aurél, a külföldön élő világhírű koreográfus munkájaként 1949. februárjában volt Stockholmban, ezt követte a római előadás.

Az olasz fővárosban kapta meg a hírt Veress Sándor, hogy Kossuth-díjjal tüntették ki. Válaszának tartalma a következő volt: „Kos-

suth-díjat ettől a kormányzattól nem fogadok el és többet addig haza sem térek, amíg egyetlen szovjet katona tartózkodik szülőhazám földjén”. A pártállam idején kezdődött svájci emigrációja, és műveinek itthoni bojkottálása.

Műveit nagyon ritkán adták elő Magyarországon.

„Egy új világ lassú, nehéz vajúdasokkal teljes születésének vagyunk mindnyájan szenvedő kortársai. De az emberi szellemnek azok a kis lángjai, amelyek a jelen sötétségéből a jövőbe mutatnak, a pedagógia és pszichológia tisztult felismerései a magyar zene-tanításnak magasba ívelő útján, zálogai egy eljövendő nemesebb kornak.”

Veress Sándor zeneszerző vallotta ezeket a gondolatokat 1943-ban a zenei nevelésről nyilatkozva. Milyen kísérletiesen aktuális a mondanivaló ma – 2011-ben is. Az új világ, melynek küszöbén állunk, egészen más célokat és feladatokat tűz elének.

Talán ebben az esztendőben Veress Sándor véglegesen hazatérhet. Immár csak szellemileg, szimfóniájának előadásával. Ez a mű valóban felfedezés a budapesti közönség számára, hiszen hosszú idő után először hangzik el Budapesten.

Jelentős történelmi évfordulót ünnepelt Japán 1940-ben: a Tenno, vagyis a császári dinasztia mondába vesző 2600 éves eredetét. A neves évforduló tiszteletére zeneszerzői versenyt hirdettek, amelyre Veress Sándor elküldte éppen elkészült művét: Első szimfóniáját, hogy ezt az alkalmat megragadva a Távol-Keleten is megismertesse az új magyar zenét. Műve első díjat nyert, megelőzve Richard Strauss, Jacques Ibert és az olasz Ildebrendo Pizetti pályaműveit. A japán kritika felfedezte az eurázsiai pentaton alapon nyugvó, számukra rokon hangzású magyar szimfonikus zenét, amely – a Japánban is nagyon népszerű – nagyméretű ütős szekciót is használ.

Legjobb tudomásom szerint a magyar és japán zenekultúra hivatalos kapcsolat felvételét 1940. november 16-án Veress Sándor művének bemutatása jelentette Tokióban és néhány nappal később Osakában, amely hamarosan a „Japán szimfónia” elnevezést kapta.

A partitúra címdalán a következő felirat volt olvasható:

„Symphony by Sándor Veress – Hungarian greeting on the 2600th Anniversary of the Japanese dynasty - kigen 2600-nen hoshukuki -1940.”

A Fudzsjama szent hegyével díszített kotta a hamarosan kitört japán-amerikai háborúban elveszett.

Veress a továbbiakban nem akarta alkalmazni a „Japán” jelzõt, mert az nem tartozott a mûhöz tartalmilag, csupán egy pályázati összefüggésre utal. A budapesti bemutató 1941. október 10-én volt a Székesfõvárosi Zenekar elõadásában, Ekitai Ahn karmester vezényletével a Vigadóban.

Egy 1953-as berni elõadás után a mû bûvópatak életet élt és mintegy 50 éves szerzõi gyûjteményben való rejtõzködés után 2000-ben reneszánszára ébredt. Ennek az újjászületésnek már külön története van, amely nem nélkülözi a váratlan fordulatokat.

1998. februárjától a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar igazgatójaként folyamatosan szorgalmaztam az általam kinevezett japán vezetõkarmester, Izaki Masahiro elõtt, hogy kutassa fel Japánban az elveszett kottát.

Sikerült, és a szimfónia 2000-ben a Japán-Magyar Baráti Társaság szervezésében a

Magyar Millenniumi Fesztivál keretében ismét megszólalt Tokióban: *The 1000th Anniversary of the First King's Coronation. HUNGARY FESTIVAL in JAPAN* Hagiwara Michihiko úr, a Társaság elnöke meghívott, hogy a hangverseny elõtt beszéljek Veress Sándor mûvészetérõl. November 19-én a Metropolitan hangversenyteremben Erkel Ferenc: Ünnepi nyitánya után elhangzott a szimfónia. Ott ígéretet tettem a koncertterem hallgatósága elõtt, hogy 2002. február 1-jén – a szerzõ születésének 95. évfordulóján Szombathelyen bemutatjuk a mûvet. Mi is álltuk a szavunkat. Japán küldöttség elõtt kizárólag Veress mûvekbõl

összeállított mûsorral tiszteltük meg a feledésre ítélt komponistát.

Heinz Holliger svájci oboamûvész-zeneszerzõ-karmester; a mester tanítványa hívta fel figyelmemet Veress klarinétversenyére. Kérésre elküldte a kottát, többször eljátszottam Magyarországon és 2 alkalommal CD felvételen is rögzítettem. Feltétlen híve lettem a kiváló zeneszerzõnek, elhatároztam, hogy munkásságának megismertetése lesz egyik feladatomban.

Muzsikusi hitvallásomat Ipolyi Arnold mondata irányítja: „Az a nemzet, amelyik emlékeit veszni hagyja, az a saját síremlékét készíti, és az vesztesége az egész emberiségnek.”

Nagy elõdeink: Liszt Ferenc, Erkel Ferenc, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László és Veress Sándor. Micsoda névsor. Zenei nagybatalommá tették ezt a kárpát-medencei országot, amely nem vigyáz kellõen értékeire, nem képes élni lehetõségeivel, nem becsüli meg nagyjait.

Horváth László klarinétmûvész

Elhunyt Csicsery-Rónay István

(Budapest, 1917. dec. 13 – Bp. 2011. ápr. 22.)

Csicsery-Rónay István író, politikus, könyvkiadó a rendszerváltáskor hazatért amerikai magyar emigráció és a honi közélet kiemelkedõ alakja. 43 évi emigrációs létében, s 1990-es hazatelepülése óta is hû képviselõje, szószólója maradt a magyar szabadság, függetlenség és demokrácia eszményének, 1947-ben összeesküvés vádjával õt is letartóztatták, elítélték. Idõleges szabadon-bocsátásakor külföldre szökött, majd – átmeneti ausztriai, svájci és franciaországi tartózkodás után – 1949-ben az USA-ba emigrált. Éveken át a Szabad Európa Bizottságban dolgozott, szerkesztette és kiadta a *Hírünk a világban* címû folyóiratot, s annak nagyjelentõségû Bibliográfia címû mellékletét. 1953-ban megalapította és haláláig mûködtette az Occidental Press Könyvkiadót. A Kádár-korszakban tiltott mûhöz jutottunk általa; Teilhard de Chardintól a számûzöttek naptárán és a forradalom költõin át, Máray Sándor Naplójáig. 1990-ben hazatelepülvén, létrehozta és elnökölte a Zichy Mihály Alapítványt, a Teleki Pál Munkaközösség Alapítványt, az 1945-ös Alapítványt, a zenei életet serkentõ Veress Sándor Társaságot. Munkássága elismeréseként itthon 1992-ben megkapta a Pulitzer Emlékdíjat (Életmû kategória), 1994-ben Nagy Imre emléklapoktet, 2002-ben Bethlen Gábor-díjjal tüntették ki. 2006-ban a Magyar Mûvészeti Akadémia Aranyérmese lett, tavaly pedig a Köztársasági Érdemérem kitüntetését adományozta neki Schmitt Pál államelnök.

Székfoglaló helyett

Kocsis Zoltán a fiatal Bartókról

2011. április 5-én tartotta Kocsis Zoltán zongoraművész-zeneszerző-karmester, a Széchényi Irodalmi és Művészeti Akadémia frissen megválasztott tagjaként székfoglaló hangversenyét a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében. Ezzel a gesztussal a Széchényi Akadémia nemcsak Kocsis Zoltán művészi érdemeit, hanem tudományos eredményeit is elismerte, amelyeket elsősorban a Bartók-interpretáció megújítása terén ért el. Székfoglaló előadás megtartására nem került sor, így Kocsis Zoltán lapunk hasábjain fejt ki azokat a gondolatait, amelyek az interpretációs kérdésekkel való beható foglalkozás során érlelődtek meg benne.

I Ön ezzel a tagsággal belépett azon magyar muzsikuskok sorába, akik nemcsak a művészet terén, hanem tudományos eredményeiket tekintve is jelentőset alkottak, függetlenül attól, hogy ezért részesültek-e akadémiai tagságban, vagy nem. Elsődlegesen zeneszerzőkről van szó, de van közöttük előadóművész-komponista is, gondolok mindenekelőtt Bartókra, aki akadémiai székfoglalóját éppen Liszt kései művészetéről tartotta. Az Ön témája mi lett volna egy székfoglaló előadás esetén?

– Bartók I. szvitjével készültem. Már csak abból a megfontolásból is, mert az utóbbi időben annyi nemtelen támadás érte Bartóknak ezt a fiatalkori remekművét, hogy nem akartam reflexió nélkül hagyni. Meggyőződése, hogy nem lehet szó nélkül túrni azt, hogy ilyen formátumú zeneszerző bármilyen fiatalkori zsengejével ennyire méltatlanul bánjanak. Nem beszélve arról, hogy valójában nem is fiatalkori zsengeről van szó.

I Az I. szvitben csírájában már nagyon sok olyan zenei elem, köztük formaelem is megtalálható, amely később

Bartók érett stílusának is szerves részét alkotja.

– 1905-ben, amikor még Brahms muzsikája is erősen vitatott új zenének számított, Wagnerről nem is beszélve, akkor ilyen formátumú művet alkotni – amely ennyire elrugaszkodik az Erkel-féle verbunkos, illetve a liszti rhapsodos-hangvételtől, miközben úgy tesz, mintha involválna ezeket a stílusokat –, egészen példa nélküli. Az a zeneszerzői tudás pedig, amivel mindez meg van írva, az messze túlnő a mintákon, sőt, véleményem szerint, még az idő próbáját is kiállja. Nem kell visszahelyezni ahhoz a saját korába, hogy az igazi értékei nyilvánvalóvá váljanak: most is aktuális, és a legutóbbi márciusi koncertünkön is annak bizonyult. Nem is értem igazán, hogy mi váltotta ki ezt a nagy ellenállást e mű irányában.

I Mi a konkrét kifogás az I. szvittel szemben?

– Néhány kritikus véleménye szerint nem igazi Bartók, és olcsó eszközökkel operál. Ez utóbbit visszautasítom, hiszen valóban megjelenik az 1. tétel elején egy verbunkos-motívum – ami témává terebélyesedik, majd lezárul –, de rögtön utána olyan har-

móniai és polifóniai vívmányokat vonultat fel Bartók, ami messze meghaladja az addigi előzményeket. De említhetném a III. tételt, vagy az V. tételt is, amelyben a zeneszerző azt is megmutatja, hogyan kell egy minőségi operett-finálét komponálni. Nagyon remélem, hogy nincs ezeknek az ellenérzéseknek semmiféle olyan értelmű politikai indíttatása, mint ahogy manapság bizonyos körök a „nemzeti” szót is politikai felhanggal tudják csak értelmezni.

I Nem fordulhat elő, hogy sokan azért értik félre ezt a művet, mert egész egyszerűen kevés hozzá az ismeretük, és a kései Bartók-művekből mintegy visszakövetkeztetve próbálják megközelíteni?

– Ez is előfordulhat. De az is lehet, hogy Bartók zenéje olyan módon tipizálódott, hogy kifejezetten megmerevíti a róla alkotott képet. Sokan nem veszik tudomásul, hogy Bartók világképébe rengeteg minden belefért. Éppen ezért tudott olyan avatott előadója lenni különböző zenei stílusoknak. Ha meghallgatunk az előadásában Bachot, Mozartot, Brahmsot vagy éppen Chopint, akkor lehetetlen nem észrevenni azt, hogy az adott zenei anyag egy hatal-

mas egyéniség kezében formálódik Chopinné, Brahmszá, Mozarttá, Beethovenné, de az is rögtön feltűnik, hogy itt egy hatalmas, az egész európai zenekultúrát – a népzene kultúrát is beleértve – felölelő látókörvan jelen, amely hihetetlen tehetséggel párosulva adja ki azt az egyéni hangvételt, amely tulajdonképpen minden igazán jelentős kompozíciónak vagy előadásnak az immanens tulajdonsága.

■ *Számomra nagyon érdekes az I. szvitben, hogy eleve megvan benne a Bartókra később oly jellemző öttételes szimmetria, vagyis a hídforma – amit egyébként nem Bartók talált ki, hiszen már a kései Verdinél is előfordul –, ezen belül viszont szinte minden, a korszakban előforduló stílusirányzatot felvonultat az egyes tételekben, egyetlen nagy szintézisbe foglalva.*

– Nem is csoda, hiszen a német kultúrának ebben a hihetetlen utóburjánzásában nemzeti hangot keresni és találni, egyáltalán nem volt egyszerű. Igazából Liszt és Mosonyi is kudarcot vallott e tekintetben, illetve mindketten valamilyen szempontból sikeresek voltak, de csak egy bizonyos pontig. Bartók valahogy továbbmegy, és természetesen nem szeretnék a mesterműveiből, nem szólva a kelet-európai népzene nyomán írt kompozíciókból, utólag visszakövetkeztetni a korai éveire, de érezhető a Kossuth-szimfóniában és az Op. 1-es Rapszodiában is – szándékosan nem beszélek az Op. 2-es Scherzóról, mert az a maga egyrészt Richard Straussos, másrészt Chopines, harmadrészt a Fából faragott királyfit megelőző hangvételével valahogy kilóg ebből a vonulatból –, hogy ő nem fog megállni a magyaros elemek hangsúlyozásánál, hanem ez egyre intigránsabb része lesz a zenéjének.

■ *Mondana egy konkrét példát is?*

– Azt gondolom, hogy ha Bartók nem talált volna az igazi magyar népzenevel, akkor is ebben a modorban komponált volna tovább és nem a Strauss vonalon. Tulajdonképpen Straussos elemet igazán már a Kékszakálluban, vagy a Fából faragott királyfiban sem találunk. Ezért gondolom, hogy akinek ennyire fontos, hogy megújítsa a zenét, az itt nem fog megállni. Csírájukban azonban az I. szvitben is benne vannak ezek a jelenségek, mert ha megnézzük azt, hogy milyen fordulatokkal, milyen meglepetésszerű elemekkel, formai tekintetben mennyire „bukfencnek” tűnő megoldásokkal kell élnie Bartóknak például a Szvit III. tételében, akkor teljesen világos a képlet, hogy itt nem valamiféle eddig szerzett tudás

összefoglalásáról, vagy – mint ahogy egy maliciózus kritikus nemrégiben megjegyezte – vizsgadarabról van szó, hanem egy állandóan újat, sőt, állandóan torzat kereső művésznak az esztétikai értelmű behelyezkedéséről a maga korába. És ez mind-mind az igazi magyar, később kelet-európai népzenevel való találkozás, illetőleg az új francia zene megismerése előtti időszakban történt. Mindezek fényében teljesen egyértelmű, hogy az ezekkel való találkozás olyan módon változtatja meg Bartók stílusát, a zenéhez való viszonyát, ahogy például Dohnányiét nem.

■ *Ha már a stílusirányzatokról beszélünk, egy pillanatra még visszautalnánk a már említett V. tételre, amelynek operett-hangvétele nyilván nem véletlen, hiszen Bartók a Zeneakadémián ugyanabba a zeneszerzés-osztályba járt Szirmai Alberttel és Kálmán Imrével – a német Hans Koesslerhez. Későbbi műveiben azonban az operettzene már csak, mint groteszk elem jelenik meg.*

– Igen, arról a csekélysegről nem is beszélve, hogy a manapság lenézett operettől, ami egyébként mostanság nagyon is él és népszerű, a fiatal Bartóknál jóval komolyabb alapállású zeneszerzők, mint például Schönberg, sem idegenkedtek, tehát miről is beszélünk? Schönberg annyira nem idegenkedett, hogy operetteket hangszerelt és egy ideig maga is operettszínházban vezényelt, sőt még egy fénykép is ránk maradt, ahol Kreislerrel tiroli ruhába öltözve sramlizzenét játszik. Tehát egy enigmatikus, általunk megközelíthetetlennek ítélt zenei jelenség, Schönberg sem idegenkedett a könnyű műfajtól, nem szólva Sztravinszkijről, aki nagyon sokáig nem tudta eldönteni, hogy milyen irányzatban akar komponálni, s később is intenzíven foglalkozott a „könynyebb” műfajokkal.

■ *Az I. szvitben tehát már nagyon korán jelen van a groteszk iránt való fogékony-ság, valamint a teljes fegyverzet, ami a különböző korabeli stílusirányzatokban való magabiztos eligazodást jelenti, és mi már csak visszakövetkeztetünk azokból az ismereteinkből, hogy hová jutott el Bartók, arra, hogy esetleg mit nem kellett volna.*

– Egyrészt nemcsak a stílusokban való biztos tájékozódás van jelen a fiatal Bartókban, hanem a beolvasztás, a szintézis teremtés képessége is. Másrészt konkrétan is megvannak a kapcsolódási pontok a késői művekkel. Azt gondolom, hogy például a Con-

certo harmadik tételének a végén felhangzó a-moll tremoló, ami ha nagyon illusztratív akarunk lenni, akkor az óceán vizén keresztül való hazauzenést szimbolizálja. Ugyanaz a hangszerelés, ugyanaz a tremoló-effektus, és maga a megjelenés dramaturgiája, az a fontosság, amivel Bartók kiemeli ezt az a-mollt, az I. szvit 2. tételében is megfigyelhető. Igaz ugyan, hogy az előbbiben csak egyszer jelenik meg, míg az utóbbi második tételének gyakorlatilag az alapját adja, de egyéb kapcsolódási pontok is vannak. Sőt, nekem az az érzésem, hogy Bartók, miután a II. szvitet alaposan revideálta, átgyúrta, két zongorára átdolgozta, az I. szvitet vette elő, és meggyőződésem – bár ez nem nagyon bizonyítható –, hogy amikor Koussevitzky megrendelése a Concertóval elérte, akkor ő éppen az I. szvittel lehetett elfoglalva, ami szintén ott volt nála Amerikában. Lehetetlen ugyanis nem visszahallani azokat a reminiscenciákat, amelyek az I. szvitből eredeztethetők.

■ *A későbbi művek közül csak a Concertóhoz vannak ilyen erős kapcsolódási pontok?*

– Nem, más Bartók-művekhez is. Például, ha megfigyeljük a II. tétel középházát, akkor rengeteg hasonlóságot fedezhetünk fel a Fából faragott erdőtáncával. Nemcsak a kavargás miatt, hanem azért is, mert a kavargás felett – igaz másképp hangszerelve – de mégiscsak megjelenik egy téma, ami magyaros téma. Nyugodtan állhatna például a Fából faragott királyfi erdőtáncának helyén ez a részlet.

■ *Elmondhatjuk tehát, hogy az I. szvitben csírájában már minden lényeges és meghatározó bartóki elem felbukkan, csak később Bartók további zeneszerzői fejlődése és a zenei stílusirányzatok változása kirostált egyes elemeket?*

– Természetesen a II. szvit is legalább ilyen fontos a későbbi bartóki stílusjegyek tekintetében. Mindenekelőtt azonban az a döntő, hogy Bartók vállalta ezt a fiatalkori művét. A Scherzóról nem beszél, hiszen nyilvánvalóan rossz élményei fűződtek hozzá, de az Op. 1-es Rapszodiát élete végéig vállalta, a Kossuth-gyászindulót átírta és még életében kiadta. Az I. szvitről több ízben kifejti – a Greguss-díj kapcsán is –, hogy szereti ezt a művet, a II. szvitet pedig átdolgozta két zongorára. Ezek a darabok mind-mind az első komolyabb kompozíciónak tekintett Bagatellek előtt keletkeztek. Az sem véletlen, hogy ismét a zongoraművek felé fordul Bartók, mert a kísérletező szellem, ami a

stílusváltással együtt támad fel, zongoraművekben sokkal jobban kiélhető. Az I. vonósnégyesen és a Két képen kívül ebben az új stílusban jobbára zongoraművek születnek, egészen a Kékszakállú megkomponálásáig. A Kékszakállú viszont bizonyos szempontból egy összefoglaló munka, meglehetősen egyszerű, átlátható hangszereléssel. Nem tartom véletlennek tehát, hogy az op. 12-es Négy zenekari darabnak tíz évet kellett várnia, amíg Bartók elérkezettnek látja az időt, hogy meghangszerelje. A Fából faragott királyfi is tulajdonképpen egy romantikus, a Straussi lehetőségeket a végsőkig kihasználó hangszerelés. Hol van az irodalomban még négykezes celestaszólam? Utána pedig ismét a kamaraművek következnek, a Csodálatos mandarin pedig már tökéletes stílusváltást jelent Bartók alkotói pályáján. Ehhez azonban már Schönbergéket, a második bécsi iskolát is meg kellett, hogy ismerje. Bartók esetében tehát azt gondolom, hogy a horizontok kitérülése jelenti azt a többletet, ami miatt őt ma Bartókként tiszteljük, de adjuk vissza a becsületét a korai műveinek is. Zeneszerzői szempontból az I. szvit abszolút mestermű és nekem senki ne állítsa, hogy Weiner, Kodály és a többi zeneszerző túlnövi Bartókot ebben az időben. Nem növi túl.

Ha Bartóknál a horizontok kitérülését említi, akkor mivel magyarázza Liszt késői stílusváltását – ami egyébként Bartók akadémiai értekezésének témája volt –, amikor nem előtte nyíltak meg új horizontok, hanem ő nyitott meg új távlatokat a jövő zeneszerző generációi – köztük Debussy és Bartók – előtt?

– Úgy gondolom, hogy itt egy kettős tendenciáról lehet szó. Lisztnek mindig is tudatosan és büszkén vállalt magyarságának a zenében való megjelenítődéséről, amely ismerésvet messze nem elégitik ki a magyar rapszódiák. Ha a magyar rapszódiákról beszélünk, akkor talán úgy lehetne ezeket definiálni, hogy hallatlan igénnyel rögzített cigányzene-improvizációk. Amit a későbbi, úgynevezett magyaros műveiben produkál Liszt – és ez tulajdonképpen a Koronázási mise Offertoriumától datálható –, olyan műveken keresztül, mint például a Sunt lacrymae rerum, amelyek szomorú lenyomatái annak, hogy Liszt tulajdonképpen nem tud mit kezdeni a magyar zenével, mert érzi, hogy bizonyos dolgokat nem ismer. Ő valahol megsejti ezekben a művekben azt, hogy kell léteznie mélyebb rétegeknek is annál, mint amelyeket ő a cigányok közvetítésével megismert.

Én úgy látom, hogy Liszt számára új stílári távlatokat valójában az egyházi zenével való behatódó kapcsolat nyitott meg. Vagyis a Ceciliánus mozgalom, az egyházi hangnemek felé fordulás és egyáltalán az a szándék, hogy megreformálja az egyházi zenét.

– Ebben van valami, de ugyanakkor nem szabad a tonalitás bomlasztásának két nagyon fontos elemét kihagyni: a kromatikát és az egészhangúságot. Ugyanis mindkettő alkalmas a bomlasztásra. Wagner a végsőkig feszíti a kromatikát például a Parsifalban, és minden egyes továbblépés megint csak egy hosszú sakkjátszmára emlékeztető perspektívát villant fel a hallgató előtt. Ennek ellenére Wagner zenéje még az úgynevezett legmodernebb műveiben is, mindig besorolható valamiféle klasszikus összhangzatani rendbe. Mindezt Liszt esetében nem lehet elmondani, és nem csak a Hangnem nélküli bagattellel kapcsolatban. Sok más műve van ugyanis, ahol nemhogy nem tudjuk, hogy milyen hangnemben járunk, hanem azt sem, hogy tulajdonképpen milyen központi hangnemet lehetne az adott formaszemben viszonyítási pontként megnevezni. Ilyen a Balcsillagzat!, ahol Liszt ráadásul még a tritonusnak a két ellenpólusát is szembeállítja egymással. Ott fehéren-feketén le van írva az, hogy nincs messze az atonalitás.

Hogyan tágították ezt a perspektívát a Liszt utáni zeneszerző-generációk?

– A kései Liszt-művekben felvetett kérdésekre azt hiszem, hogy zeneszerzőként elsősorban nem Bartók adja meg a választ, hanem az a generáció, amelyhez Bartók is tartozott, illetve a Liszt után közvetlenül színre lépő zeneszerzők. Akik – még ha nem is ismerik el Lisztet – valamilyen módon mégis az általa felvillantott perspektívák nyomán továbbhaladva komponálnak. És itt nagyon széles a paletta. Bartók is csak egy részét dolgozta fel a liszti hagyatékban, méghozzá lehet, hogy nem is teljesen tudatosan. Ahogyan Mahler sem tudatosan használ olyan effektusokat a VIII. szimfóniában, mint amilyenek az „Amit a hegyen hallani” című szimfonikus költeményben jelennek meg, vagy a Faust-szimfóniában, ami Mahlernek egyébként sokkal jobban sikerült, mint Lisztnek, de kérdés, hogy Liszt nélkül sikerült volna-e így. De említhetem Dvořákokat is, aki Brahms halála után szinte azonnal elfordult egykori mentorától, és érdeklődni kezdett a liszti szimfonikus költemény-stílus iránt, amit a saját szimfonikus költeményei tükröznek a legjobban: A vizimánó, Az aranyrokka, A vadgalamb és

A déli boszorkány. Nem szólva azokról a nem konkrét, mégis nyilvánvaló hatásokról, amelyek Debussyt érték. Ha alaposabban összevetjük az Assisi Szent Ferenc prédikál a madaraknak című zongoramű visszatérése előtti akkordsort és dramaturgiai funkcióját a Pelléas harmadik felvonásában található akkordsorral, amikor a pincéből való felkapaszkodás után Golaud és Pelléas a szabad levegőre érnek, akkor szembeötlő a hasonlóság. De nem kell ilyen messzire menni: ott van Saint-Saëns, aki Liszt nélkül nem tudom, hogy eljutott volna-e arra a fokra – akár mint zongorista –, ahová végül eljutott. Vagy ott van például Csajkovszkij, aki harminc évvel fiatalabb lévén Lisztnél, megtehetette, hogy utálta, de ugyanakkor annyi elemet emel át tőle a saját műveibe, hogy az több mint feltűnő. Közismert az Obermann völgye–Lenszkij ária párhuzam, az A-dúr zongoraverseny és a b-moll zongoraverseny eleje közötti Desz-dúr folt. De ne felejtjük ki Wagnert sem, aki egy az egyben vesz át Liszttől olyan hangszerelési, formai és fakturális és egyéb megoldásokat, amelyeket biztos, hogy nem ő talált ki.

Wagner miért nem jutott el az atonalitáshoz?

– Talán azért, mert nem feltétlenül az újat kereste. Ő már akkor túl volt azon a ponton, hogy mindenáron, mindenképpen az új érdekelje. Meg is volt a véleménye a Via Crucisról, és a többi kései Liszt-műről, amelyeket ő nem tartott zeneműveknek. De nem ez az érdekes, hanem az, hogy Liszt nyomán hova jutnak el más zeneszerzők. Ha például eljárszom valakinek az Impromptut, olyan valakinek, aki nem túl jártos a zenetörténetben, de annyira azért igen, hogy stílusokat meg tud különböztetni, akkor kapásból rávágja, hogy Rachmaninovot hall. Ugyanis Liszt annyira nem használ dallamot, ezzel szemben annyira fontos számára a harmóniai történet, hogy ezt is megelőlegezi. Liszt kései stílusában egyébként érdekes módon nagyon élesen elkülönül egymástól a mély és a magas regiszter. Nincs meg a korábbi univerzalitás, nagyon erősen elmegy a szélsőségek irányába. A Mosonyi gyászmenetében például a zongora mély regiszterét használja, ugyanakkor mégis többségben vannak azok a művek, amelyek a zongora magas regiszterét aknázzák ki. Liszt ezzel együtt nem tagadta meg magát egy pillanatig sem. Nem tagadta meg azt az embert, aki a Forradalmi szimfóniát írta. Azt az embert, akit mindig a jövő érdekelt.

K.R.

Takács-Nagy Gábor

Alapgondolatok a zenekari játékhöz

Ennek az írásnak a célja világossá tenni, hogy mik a legfontosabb szempontok számomra, egyfajta „fejben bekattintás” és természetesen ezen szempontok játék közbeni alkalmazása.

A zenekari muzsikusként (később szándékosan *játékost* használok) feladata, hogy a karmester jelzésrendszere által sugallt időben és módon játssza a kottában írt hangjegyeket. A karmester működésének legfőbb célja *inspirálni és segíteni*.

1. A kottában látott hangok és bejegyzések „halott” dolgok (a kottapapír és bejegyzései anyagszerűek, érzelmileg, szellemileg nem élő, nem eleven dolgok), a *muzsikusként célja a hangok és a mű életre keltése*.

A kottában csak a legminimálisabb, legalapvetőbb dolgok állnak, ezért alázatosan és pontosan mindent el kell olvasni (ez nem könnyű, de ez nem a karmester dolga), tudnunk kell, hogy a lényeg sosincs leírva, a szerző bízik bennünk (legtöbbször már „odafőnről”), hogy a spirituális tartalmat átélve játékunk messze hozzátesz a leírtakhoz. (Természetesen ebben a karmesternek döntő feladata van.)

2. Mivel a zene egy állandóan előreáramló folyamat, melyet alapvetően a harmóniák feszülése és oldása vezérel, ezért a hangokat zenei ívekben, frázisokban kell előadni. A karmester képviseli a szív pulzálását, a játékos által játszott hangok képviselik az állandó véráramlást. Ezért ha a játék statikus (ahol az egyes hangok a fontosak és nem a köztük lévő viszony), ez, mint vérrög, megállítja a folyamatot és ezzel meggátolja a mű életre keltését. Ezért együtt játszani egy zenekarban nem cél, hanem eredmény, a belső vezérlés motorja az állandó folyamatérzés kell hogy legyen.

Ha a zenekari szólamban hosszú hang szerepel, a belső lökületet tudatosan őrizni kell, ellenkező esetben a hosszú hang utáni „aktív”, gyors játékmód statikus és lomha lesz. Vagyis semmi sem működik vagy folytatódik statikus, merev játékmódból. Ide kötődik szorososan, hogy igazán pregnáns, ritmikus játék csak úgy születik, ha játék közben képzeletünkben törekszünk a határozott, motorikus, belső, eleven ritmusérzetet őrizni. Tehát nem elég a karmestert érzékelni, nézni. Ehhez állandó szellemi (és eh-

hez természetes módon kötődő fizikai) anticipálás, előkészület szükséges. (Erre két példa a mozgólépcsőre való fellépés előtti előkészület, vagy a váltófutás, ahol a bot átvétele előtt már futni kell.)

3. *A minőségi együttbangzás*, összecsengés alapfeltétele az azonos játékmóddal játszott szólamok „egybehangzása”. Ebben a folyamatban a koncertmesternek (elsősorban) és a szólamvezetőknek döntő felelőssége van. A karmester megadja a tempót, a karaktert, a dinamikát, a szólamvezetőknek kell megállapítani, megadni a játékmódot, melyet a szólamban ülőknek fenntartás nélkül követniük kell (csak szünetben vagy szólampróbán szabad „kétségeket támasztani”, esetleg mást javasolni). A vonós szólamvezetőknek egymással mintegy vonósnégyesként (vonósötösként) áramkört kell alakítaniuk és hátrafelé sugallni az impulzusokat. A vonós szólamokban a hátsó pultoknál játszani sokkal nehezebb, mint elől, és mivel a szólam „testét”, magvas, összeérett hangzását alapvetően segíti, ha „hátrafelé” egyre nagyobb intenzitással játszanak, a szólamvezetőknek világosan és egyértelműen, de a legjobb értelemben véve „látványosan”, az éppen aktuális játékmódot jelezve kell vezetniük.

A csak (karmestert) néző zenekar minőségileg mélyen alatta van a néző és hallgató együtteseknek. A többi szólam hallgatása egyértelművé teszi szerepüket és játékmódunkat. (Nem lehet elégszer a muzsikusként figyelmét felhívni egy döntő dologra: a társakat illetve más szólamokat *ballani* vagy *ballgatni* óriási különbség.)

4. *A karakterekről*

A muzsikusként elsőrendű feladata a műből áradó érzelmi-spirituális tartalmat világosan és meggyőzően a hallgató felé sugározni.

Az ötfajta alapkarakter, és az ezekhez tartozó játékmód: dolce, espressivo, risoluto, grazioso, sotto voce.

A dolce és az espressivo karakterek alapvetően éneklő-cantabile részeken szerepelnek. A dolce puha, lágy, kedves, álmodozó hangulatot jelent, míg az espressivo felfokozottabb (szenvédélyesen kifejező, vágyakozó), forróbb hangulat, mint a dolce. Ennél a játékmódnál hevesebb-felindultabb eszközökhez nyúlunk. Ez az intenzitás a fúvó-

soknál fókuszáltabb-intenzívebb levegőbefúvással jár, míg a vonósoknál mélyebben kell a húrban játszani. A jobb kar és a bal kéz billentése erősebben érzi a nehézkedés érzetét.

A grazioso és a risoluto főleg ritmikusan fontos részeken jelentkezik. A grazioso bájos, kecses, elegáns táncos karakter. A risoluto határozott, népies, földhöz közeli, ritmikus játékmód. A grazioso könnyedleggiere energiabefektetéssel játszandó, a risoluto keményebb-hevesebb, több más hangzót tartalmazó játszasmód. Vonósoknál a grazioso inkább a közép és felső fél vonóval játszandó, míg a risoluto főleg az alsó félvonóval és kápa közeli helyeken. (Sok lefelé vonással.)

Szélsőséges karakterek –hirtelen betörő harag, szerelem, depresszió, halálfélelem stb. – szélsőséges vonóhelyeket igényelnek – csúcs, kápa. A kényelmes vonóhely illetve vonásnem az ilyen részeken kerülendő, mert tompítja az erős-szélsőséges hatást.

A sotto voce (és pp) részeken nem szabad hallani saját játékunkat. A zenekar csak így ér el csendhez közeli, szinte suttagó hatást.

5. *A differenciált játékról*

A hagyományosan szépnek mondott játék nem mindig kívánatos, a szerző nem kéri, kérheti az állandó szépséget, örökös jelenléte értéktelenné tenné.

Vonósoknál a megszólaló hang, hangzás alapvetően a három vonókezelési „alapfaktor” kombinációjától függ: a vonósebességtől, a karsúlytól és a vonó és a húr találkozási pontjától (a lábtól való távolságtól). A negyedik fontos tényező az alkalmazott vonóhely és vonóhossz, azaz a *vonóbeosztás*.

A balkéz döntő tényezői a kiemelten fontos helyeken azonos ujjrend és húr, a billentés ereje, energiája, illetve a billentés szöge (tisztán, artikuláltan „kalapáló”, főleg ritmikusan fontos meneteknél ujjheggyel, míg éneklő, meleg dallamoknál, kiemelten fontos hangnál sok hússal kívánatos érkező). Alapvetően kerülendő az automatikusan, banálishan egyforma vibrató. Ez az elem a színezést segíti, intenzitása a non vibrátótól a poco vibrátótól át a széles vibrátóig, sebessége a non vibrátótól a lassú vibrátóig át a gyors vibrátóig terjedjen.

Nagyon sokszor alacsony fekvés (1. fekvés) és sok üres húr kívánatos, ha erős fényű,

pozitív sugárzást kér a karmester, vagy például trombitaszerűen kell játszani, vagy éppen éles, sugárzó fúvós szólamot kísérlünk. Fúvósjátéknál a megszólalás, hangindítás biztonsága alapkövetelmény. A szólamokban a szerző (a legtöbb esetben) nem differenciálja a dinamikai árnyalatokat, arányokat (például mindenkinél f szerepel). Azonnal érzékenyen reagálni kell, egyfajta kamarazenészi vénával meghallani, kinél van a vezető szólam, ki az, aki harmóniaként megtámaszt, vagy éppen döntő fontosságú harmóniai váltás főszereplője, ki az, akinek éppen a ritmikai motor a fő szerepe, vagyis milyen játékmód (és ezáltal dinamikai árnyalás) alkalmazandó.

Az akcentusok képezik a zenélés savát, borsát. Úgy érünk el igazán kívánatos sforzatot (kiemelést), ha előtte és utána tudatosan halkítjuk kissé a dinamikát.

Az előzőekhez szorosan kötődik, hogy a dinamikai jelzések nem karakter-, csak decibelértékűek (ami nagyon relatív fogalom), például lehet p és pp drámai, fenyegető jellegű, míg f és ff sok esetben örömszerű, felszabadult stb., ezért érzékenyen, azonnal játékmóddal reagáljunk a dinamikai jel mögött meghúzódó spirituális karakterjellegekre.

A dinamikai fokozatokra legjobb példa kapcsolatunk különböző korú gyermekeinkkel. Minél kisebb a gyermek, illetve a dinamikai fok, annál inkább igényel gondoskodást, törődést, figyelmet, és minél inkább emelkedik az életkor, illetve a dinamika, annál inkább küldjük a szabadság felé. Az alacsony dinamika elég sok energia-befektetéssel játszandó (elkerülve így az üres p-pp hangzást), a magas dinamika felszabadult energia-befektetést igényel (nagy sebességű, nagyvonalos játék például, elkerülvén a nyomott, beszorított f-t, ff-t).

Az úgynevezett kísérszólamnak rejtett motorként kell segítenie a vezérszólamot, dallamot, úgy, mint egy fűszer, amely megboldítja az étel ízét. Ezért a dallamot játszó szólam az éppen legkreatívabban cselekvő szólam, a kisegítő szólamokat inkább segítő

szólamnak nevezném, melyek a rejtett motor szerepét töltik be, ezért ha a karmester hangosnak találja az egyik segítő-, kísérszólamot, akkor csak a dinamikát (a decibelt) vegyük le, de a motorszerű segítő játékmódot ne. A 2. hegedűt és a brácsát (akik a motorház belsejében ülnek...) a zenekar motorjának tekintem.

6. Az intonációról

Vonósok esetében nemcsak a bal kéztől függ, hanem a jobb kéztől is. Az azonos módon, azonos színnel játszott hang könnyebben összecsend intonáció szempontjából is. Fúvósokra ugyanez vonatkozik, nemcsak a hangszíneknek kell összecsendeniük, de a felrakás helyes dinamikai árnyalása nagyban segíti a fúvósharmónia tisztaságát.

Oktávállásokban (főleg vonósoknál) az alsó oktáv melegebb izzású (kissé „zsírosabb”), a felső oktáv fényesebb és „vegetáriánusabb” legyen. Ez a minőségi összecsendésen kívül az intonációt is segíti.

7. Az artikulációk milyensége, a mássalhangzós vagy magánhangzós hangindítás, a hanghosszakra való érzékeny figyelem, mind nagyon fontos. Nemcsak az (együtt) megszólalás első pillanatára és milyenségére kell érzékenyen figyelni, de a záró hangok hossza, gondos, egységes elvétele is döntő fontosságú. Ennek jelzése általában nem a karmester feladata.

A dinamikai szint esésének arányában kell az artikuláció világosságát-ropogósságát növelni. Hasonlóan a színészethez, ahol a hangos beszédnél sokkal artikuláltabb a halk szuttogás.

8. A pizzicato játékról

Rengetegféle pizzicato „kéretik” különböző zenei szituációkban.

Alapvető fontosságú karból játszani (mintha vonóval lenne a mozdulat végrehajtva) és nem szárazon, pontszerűen, ujjból (hacsak nem ez a zenei szándék).

A pizzicato csengése, rezgése szempontjából

döntő, hogy mennyi hússal történik a pengetés. Ha keményebb hatás kell, lehet ujjhegygel pengetni, de az esetek többségében sok hússal, gömbölyűen kell játszani. Döntő, hogy a balkéz ujjai mennyire nyomódnak a fogólapra, nagyon energikus ff-nál (főleg cselló, bőgőnél, mély húron) a senza vibrató nagyobb szól és zeng (nagyon erősen lenyomott balkéz ujjnál).

9. A hangolásról

A hangolás csendben kell, hogy történjen. Magasabb a próbakezdés szellemi és zenei színvonala, ha csend veszi körül a hangolást. Ezért a koncertmester felelős.

A próbán a minőségre való felhívást (szólamvezető vagy koncertmester részéről) nem szabad barátságtalan dolognak tekinteni. Ugyanakkor a felhívás, korrekció, tanács pozitív módon kell, hogy elhangozzon, mert a negatív beszédmódnak nincs építő jellege.

Coda

A próbafolyamat munka, a koncerten felszabadult, kreatív játék a lényeg (ezért próbálunk).

Amit itt felvázoltam, ez a dolgok szellemi háttere. Nem győzöm elégszer hangsúlyozni, ez döntően szellemi munka, a „fejben ott levés” alapkövetelmény.

A fenti dolgokra csak egyénileg jól felkészült zenész képes, a szólamtudás elengedhetetlen alapfeltétel. (A „blattoló” játékosnak esélye sincs a felvázoltak szerinti zenélésre.)

A zenekari játék (mint mindenfajta zenélés) szellemileg vezérelt játék, tevékenység!

Mivel zenekarban állandóan alkalmazkodni kell a társakhoz, a legjobb, legkönnyebb út egymás állandó segítségével a többiek színvonalát is állandóan javítani.

Aki fáradtan, kedvetlenül érkezik próbára (hiszen emberek vagyunk, ez lehetséges), ne zavarja, húzza le a társakat, tiszteletben kell tartani az igyekvő társat és nem utolsó sorban a szerzőt.

Ne felejtjük, *előadóművészek* vagyunk.

Ilyen szépen ezt más nyelv nem fejezi ki!

Nemzetközi felhívás a Brazil Szimfonikus Zenekar londoni és New York-i próbajátékának bojkottjára

A Brazil Szimfonikus Zenekar (Rio de Janeiro) vezetősége próbajátékot szervez Londonban és New Yorkban 2011. május 16-án és 18-án, illetve május 20-án és 23-án a Brazil Szimfonikus Zenekar igazságtalanul elküldött muzikusainak helyére. A következő szólamokba van felvétel: hegedű, brácsa, gordonka, klarinét, harsona, zongora.

A Muzikusok Nemzetközi Szövetsége felhívja a világ muzikusait, hogy ne vegyenek részt ezeken a próbajátékokon, amelyek következményeként megfosztanak állásaiktól a méltatlanul elbocsátott kollégákat.

Ezért felhívjuk valamennyi tagszervezetünket, hogy tegyék közzé ezt a felhívást tagságuk számára, ezáltal fejezve ki szoli-

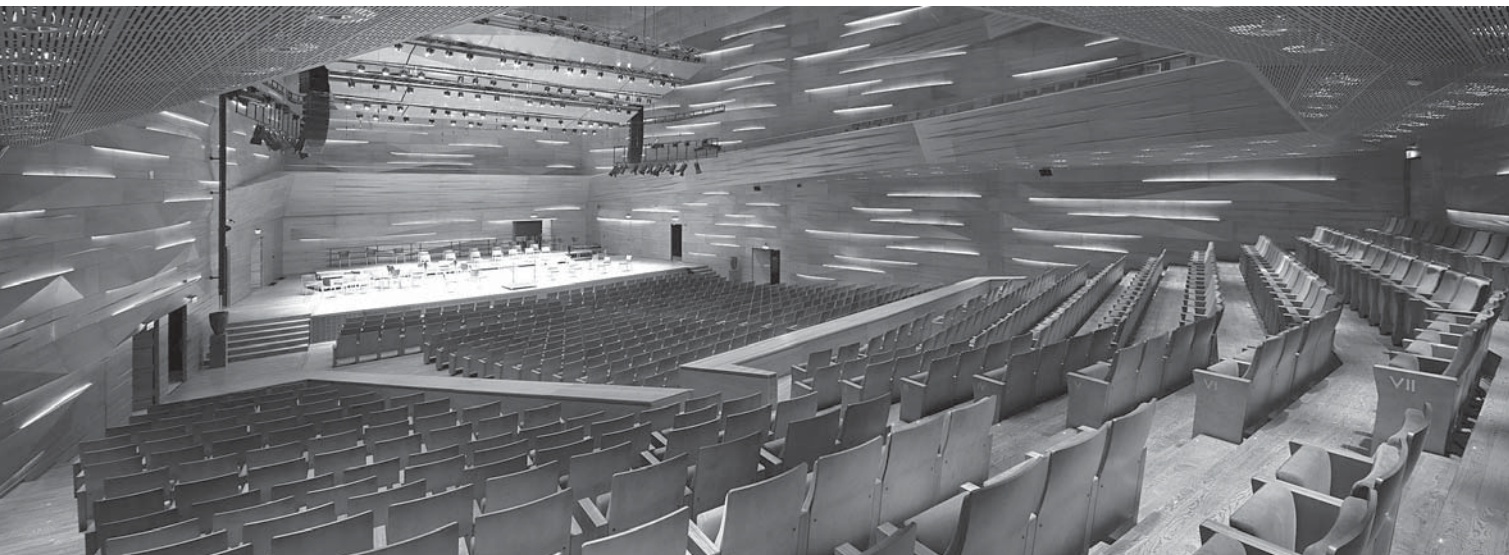
daritásukat a Rio de Janeiro-i Zenei Szakszervezet jelenleg zajló küzdelmével.

Bármilyen további kérdés esetén a fentiekkel kapcsolatban, kérjük forduljanak hozzánk bizalommal!

Önökkel a szolidaritásban,
a Muzikusok Nemzetközi Szövetsége
titkársága
(International Federation of Musicians)

A Kodály Központ dinamikus szimmetriája

Keller Ferenc csigaházról, tervezésről, akusztikáról, koncertekről

**„Meleg hangzás, közvetlen kapcsolat a közönséggel” (Ránki Dezső), „mindenhonnan nagyon jól szól” (Kocsis Zoltán), „csodás terem, építészeti Stradivari, a koncertteremk élvonalába tartozik” (Maxim Vengerov).
Néhány művész véleménye a Kodály Központról, amelynek életre hívásáról Keller Ferenc, a tervező cég, az Építész Stúdió Kft. munkatársa beszélt. Tervezőtársaival együtt a munkájukért egyébként átvehették a Pro Communitate-díjat.**

■ Mit gondol, miért az Önök építészstúdiója nyerte el annak idején a koncertterem tervezését? Mennyiben tudtak, és akartak eltérni a Művészetek Palotája által kijelölt úttól?

– Azt, hogy miért éppen a mi pályázatunk lett a győztes, sosem lehet tudni pontosan... Talán két dolognak köszönhetjük a bizalmat. Az egyik az volt, hogy annak ellenére, hogy komplex és nehéz feladatot kellett megoldanunk, a tervek kompakt hatásúak lettek. Emellett a rajzokról nem köszöntek

vissza a Művészetek Palotájának megoldásai, sikerült elszakadnunk attól az épülettől. A mi terveink teljesen más hangulatú központot jelenítettek meg, ráadásul emblematikus, könnyen megszerethető épületnek képzeltük el a házat. Valószínűleg azért kaptuk a megbízatást, mert a rajzokon keresztül is sikerült átadni ezt az érzést.

■ Azért konzultáltak a Műpás kollégákkal?
– Természetesen. Még a tervezés időszakában megkértük Zoboki Gábort, hogy vezessen bennünket végig az épületen, és mondja el az ő szempontjait. Rengeteg olyan szakemberrel tanácskoztunk, akinek része volt a Művészetek Palotájának megszületésében. Sokan elmondták közülük, hogy a Műpában milyen megoldásokat terveztek, később azonban módosítani kellett, tehát mi már előre számoljunk ezzel. Nagyon hasznos volt, hogy volt egy referencia-pont, amihez lehetett igazodni.

■ A pécsi terem kapcsán spirális akusztikát is emlegetnek...

– Nem, ilyen nincs, ez teljesen másra vonatkozik. A tervezés folyamán a Fibonacci számsorra találtunk, aminek a kétdimenziós leképezése nem más, mint a spirálvonal. Ezt a számsort másképp dinamikus szimmetriának is nevezik. S kiderült, hogy a dinamikus szimmetria jelen van a zenében is. S bár az eredeti terveinkben még tel-

jesen szimmetrikus volt a nagyterem, végig azt éreztük, hogy ennek valahogy teljesen ellentmond az egész épület dinamikája, hiszen mindenütt jelen van a csavar, a csigavonal. Olyan furán idegen volt benne ez a teljesen szimmetrikus nagyterem... Az akusztikusoktól azonban megtudtuk, a hangzás szempontjából is nagyon hasznos, ha eltérünk a teljes szimmetriától. Ennek nagyon örültünk, s utána már bátrabban alkalmaztunk más megoldásokat. Így végül az egész épületet a dinamikus szimmetria lengi körül.

■ Mi alapján született meg a belső tér?

– Miután az épület kívülről egy köcsiga – ez is volt a „munkacíme”, így a teremről tudtuk az első pillanattól kezdve, hogy belül melegnek, homogénnek kell lennie. Fából készültnek terveztük, amelynél nem válik külön a padló, a mennyezet és a fal. Tényleg körülöleli a hallgatóságot. A terem így homogén belső test lett, olyan akár, mint a hangszer belseje és melegséget áraszt.

■ Igen, hiszen a koncepciójukban az is szerepel: „...a teremben, mintba egy óriási fa üregében vagy egy hangszer belsejében ülnénk.”

– Ez a mondat vált a tervezés során a motónkká. Az mindig nagyon jó, ha találunk egy ilyen vezérgondolatot, sokat segít a tervezésben.

■ *Mennyiben jelentett nehézséget a báromfunkciós színpad megtervezése?*

– Komoly építészeti problémákat kellett megoldanunk. A legnagyobb gondot egyébként az jelentette, hogy a nézőtér, amely a karzatig terjed, hogyan változtatható üres, vízszintes padlóvá. Nem volt tehát elég, hogy a dőlt nézőteret vízszintessé varázsoljuk, emellett még a székeket is el kellett tüntetnünk. Végül a széksorokat az első karzat alá lehet betolni, így alakul ki az egyéb rendezvénynek fogadására is alkalmas tér. Megszenvedtünk vele.

■ *A Kodály Központ kapcsán a zenekari tagok közül volt, aki azt emelte ki, milyen kényelmesek a székek...*

– Sokat dolgoztunk ezen is, hiszen olyan székek kellettek, amelyeket hátra lehet tolni, de emellett a konferencia-funkciónak is megfelelnek, ezért be van építve az elektromos kapcsolat, ráadásul felhajtható íróasztal-részük is van. Az üléseket az utolsó pillanatig módosítottuk, még a Művészetek Palotájában is felmértem az ottaniakat, kipróbáltam, melyikben milyen az ülés... Egyébként van olyan vélekedés, hogy nem is jó, ha a hangversenyterem székei annyira kényelmesek.

■ *Mennyire lett pécsi az épület?*

– Jól ismerem a várost, a helyszínt, s ennek tükrében álltunk neki a tervezésnek. Négyen – Hőnich Richárd, Fialovszky Tamással Solyom Benedekkel – képviseltük a fejet, olyanok voltunk akár a rendező, aki a darabot is maga írta és megvan a színpadra állítási koncepciója is. Tudtuk, hogy mit szeretnénk, s párhuzamosan mi koordináltuk, s mindenkinek megvolt a feladata, hogy ki mivel foglalkozik.

■ *Mennyire lehetett a hangversenytermet „testre szabni” a zenekar számára?*

– Teljes mértékig, s nagy segítséget is jelentett nekünk, hogy elmondták a kívánságait. Minden olyan feladatnál, amit még nem csináltunk, segítségre van szükségünk, meg kell tanulnunk azt a műfajt. Miután koncertterem nem sok készült Magyarországon, azok, akik használják ezeket, tudják a legtöbb hasznos tanácsot. Igyekezünk tényleg személyre szabottá tenni, hiszen az épületnek a Filharmonikusok otthonává kell válnia. Olyan, mint egy családi ház, az ő igényeiknek meg kell felelnie, bizonyos kereteken belül. Szerencsére nagyon jól működött a kommunikációnk az együttesrel. Akadtak persze olyan kérések,

amelyeket nem lehetett teljesíteni, mert vagy valaminek a kárára váltak volna, vagy nagy áldozatokkal járnak... Ezek száma azonban elenyésző volt.

■ *Mennyire tipikus a 999 férőhely?*

– Ha egyetlen hellyel is több lenne a teremben, az már több százmilliós pluszköltséget jelentene, hiszen akkor más előírásoknak kellene megfelelni...

■ *Apróbb hangolási feladatokban még részt vesznek?*

– Igen, hiszen az akusztikusok azt mondták, várjuk meg, hogy belakja a termet a zenekar, a muzsikuskoknak is meg kell tanulniuk ott játszani. Ki kell tapasztalni azt is, hogy mit kell csinálni a hangvetőkkel. Ha már néhány hónapon keresztül koncerteztek a teremben, akkor le kell ülni, ismét mérni kell, és kiderül, milyen finomhangolásokra van még szükség.

■ *A zenekari tagok mellett a művészek is szuperlatívuszokban nyilatkoznak a teremről, Maxim Vengerov például építészeti Stradivárinak nevezte...*

– Váltottam vele néhány szót, s nagyon dicsérte a kiszolgáló részleget is, a háttérét is. Nagyon tetszett neki, hogy jó helyen van, jó elrendezésű, közel a színpadhoz. Annak pedig külön örülök, hogy a közönség részéről is jók a visszajelzések, jó azt érezni, hogy szeretik a házat. Addig ugyanis, amíg nem készült el, akadt némi idegenkedés az épülettel kapcsolatban, hogy megint épül valami modern, beton-üveg, rideg ház... Azóta azonban, hogy megismerték a belsejét, az akusztikáját, szívesen járnak a Kodály Központba. Így mi is büszké vagyunk a házra, és időnként csak hangversenyeket hallgatni is elmegyünk Pécsre...

R. Zs.

Zenei élvezetet és lelki épülést nyújtanak a közönségnek, a muzsikuskoknak elsősorban munkahelyet jelentenek. Jellegzetes architektúrával kell rendelkezniük és meg kell felelniük mindenki kényelmi elvárásának. Íme egy visszatekintés arról, hogy mi a története ennek a sajátos műfajú épületnek.

Az első koncert-célú épületek

A 17. században London volt Európa zenei fővárosa. Hangverseny volt a hét majdnem minden estéjén. A világon az első koncerttermet 1675-ben a York Building-ben a Villiers Street-en avatták fel, ahol a „Society of Gentlemen lovers of Musick” társaság rendezte hangversenyeit. Néhány évtizeddel később a Hickford's Room vált a legkedveltebb előadási helyszínné. A csupán 1934-ben lebontott terem 15 méter hosszú, 9 méter széles és 6,7 méter magas volt. A Hickford's-ban már a kilenc éves Mozart és nővére is fellépett, és Joseph Haydn kifejezetten erre a teremre írta az Op. 71 és Op. 74 vonósnygyeseit.

A kontinensen a nyilvános koncertezés mintegy 50 éves késéssel indult útjára, amiben Hamburg kezdeményező szerepet vitt. Itt építették fel 1761-ben Németország első nyilvános koncerttermét, amely kizárólag hangversenyek céljára készült. A hanzaváros polgársága hamarabb emancipálódott, mint az udvari élethez kötődő székvárosoké, ahol a zenei megnyilvánulások kizárólag a nemesek privát eseményei voltak. Hamburgban a helybeli polgárok átvették a mecénások szerepét, és lehetővé tették a zeneszerzőknek, hogy műveiket egy fizetőképes közönségnek mutassák be.

Régmúlta tekint vissza azon muzsikuskok szerződéses kötődése Lipcséhez is, akik a városi és a templomi ünnepeken léptek fel. Lipcse eleven zenei tradícióval rendelkező jelentős kereskedelmi- és egyetemi város volt. Lipcsei kereskedők már 1743-ban zenei egyesületet alapítottak. Az általuk rendezett hangversenyek ugyan vendéglőkben

Ulrike Gentz

Hangversenytermek

A művészet temploma és kulturális munkahely

és polgári házakban találtak otthonra, de a polgári koncertüzem első lépéseit már megtették. Annak érdekében, hogy az egyre növekvő hallgatóságot fogadni tudják, a muzsikuskok 1781-ben az erre a célra berendezett terembe, az egykori posztóárusok vásárcsarnokába költöztek, és ettől kezdve magukat Gewandhaus orchesternek nevezték. A reprezentatív terem homlokzatán Seneca ezen mondása állt: „Res severa est verum gaudium” – Az első dolog az igazi öröm – amely a zenekar mottójává vált. Az 1981-ben megnyílt, időközben harmadik Gewandhaus városi Schuke-organáján is ez a szöveg állt. A zenekar hírnevét Felix Mendelssohn Bartholdy alapította meg, aki 1835-ben 26 éves korában vette át a vezetést. Az első Gewandhaus, később régi Gewandhaus-nak is nevezett épület, – hogy az 1884-ben megnyílt új Gewandhaustól megkülönböztessék (a harmadik, mai Gewandhaus elődje) – jelezte a hangversenyterem-konceptió tradíciójának kezdetét, amely máig nem veszítette érvényét.

A „cipődoboz”

Az átalakuló városi miliőben épült hangversenytermeket csakhamar több mint ezer fős közönség látogatta. A megnövekedett közönségtérhez alkalmazkodva a zenekari teret is megnövelték. Az építészek akkori teremakusztikára vonatkozó tudásának megfelelően, egy terem hangzás minőségét csak pontatlanul lehetett megjövendölni. A már fennálló épületeket tudták behatóan tanulmányozni és aszerint – néha hangszerek analógiája szerint – tették meg következtetéseiket. A régi Gewandhaus a 19. században a legtöbb hangversenyterem mintájául szolgált. Egy keskeny, cipődoboz formájú derékszögű hangversenyterem, magas mennyezettel, sík padlózattal és magasított pódiummal. Az ilyen termek nagy utánezengést és buja, telt hangzást gerjesztettek, amely a kor zenei felfogásához jól illeszkedett. Alapjában véve hasonlóak voltak a kastélyok tánctermeihez, ahol azidőtájt arisztokratikus pártolókoncerteket rendeztek. Ezen régi idők legkiemelkedőbb terme a Wiener Musikverein épületének nagy terme, melyet 1870-ben a bécsi zenebarátok társasága nyitott meg. A nagy Musikvereinsaal a Bécsi Filharmoniku-

sok otthona, amely Arany terem (Goldener Saal) elnevezését gazdag aranyozott belső tere és jó akusztikája miatt kapta. Ez ma – a világszerte sugárzott újévi koncertek miatt – a legismertebb koncertterem. Az, hogy más hangversenyterem építését mennyire befolyásolta, megnyitásakor még nem volt előre látható. Arányait hamarosan másolni kezdték, és egy sereg híres koncertterem épült, melyek elképzelésünket az ideális akusztikáról máig formálják: a Concertgebouw Amsterdamban, a Stadtcasino Basel, a zürichi Tonhalle, a bostoni Symphony Hall.

A régi lipcsei Gewandhaus kapacitása hamarosan nem volt elegendő. Bár a Mendelssohn korában létezett emeleti páholyokat karzattá alakították át, miáltal az ülőhelyek száma az egykori 400-ról 570-re bővült, amikor Berlioz, Grieg, Brahms vagy Csajkovszkij a Gewandhausban saját szerzeményeiket dirigálták, a teremben több mint ezer hallgató zsúfolódott össze. Szükség volt tehát egy nagyobb hangversenyteremre. Az új Gewandhaus kezdetben egy szabad területen, a város délnyugati peremvárosában állt, amiért először félő volt, hogy túl messze került a városközponttól. Miután azonban a közeli zenekonzervatórium és a művészeti akadémia felépült, a megnyitás után 1884-ben ezek a félelmek okafogyottá váltak. Az évek folyamán egy egészen új városrész épült fel, amely máig a „Zenei negyed” (Musikviertel) elnevezést viseli.

A 20. század

Amikor a 20. század technikája lehetővé tette, hogy vas- és acélkonstrukciókkal nagy szabadon hordó erkélyeket építsenek, az építészek búcsút mondtak a síkfornának, mert így egy viszonylag kis térben több nézőt lehetett elhelyezni. A nagy amerikai városok koncertpalotái sajátosak. A legtöbbet privát jötevők alapították, akik nevét is viselik az épületek, mint pl. a híres Carnegie Hall New York-ban. Az olasz hatású homlokzat alatt egy nagy hangversenyterem, egy kamaraterem, egy színház és egy gyűlésterem húzódik meg. Amikor a New York Philharmonic Orchestra a Lincoln Center-be költözött át, a hegedűs Isaac Stern erélyes közbelépése mentette meg a Carnegie Hall-t a lebontástól.

Két „cipődoboz”: a lipcei Alte Gewandhaus és a dortmundi Konzerthaus

Hamburgban 1908. június 4-én avatták fel ünnepélyes körülmények között a Laeiszhalle-t. Eredetileg Németország legnagyobb és legmodernebb hangversenyterme volt, amely azóta zenetörténetet írt: Richard Strauss, Sergej Prokofjev és Igor Sztravinszky lépett fel; a zongorista Vladimir Horowitz élte meg itt nagy debütálását, és a tizenkét éves hegedős Yehudi Menuhin váltott ki a közönségből valóságos lelkesedési hullámot. A második világháború után, amit a ház sértetlenül túlél, a Laeiszhalle egy szokatlan intermezzót élt át: a brit megszállók a helyiségeket átmenetileg a BFN katonai adó épületeként használták.

Mivel Berlinben 1944 januárjában a régi Filharmóniát lerombolták, a Berliner Philharmoniker a háború utáni időktől már nem rendelkezett saját hangversenyteremmel. Első háború utáni koncertjüket 1945. május 21-én a Steglitzer Titania Palast-ban adták, egy régi moziban. A világhírű zenekar túlnyomórészt iskolákban, mozikban és táncelőadásokon lépett fel. 1954-től azonban a Paul Baumgarten építette főiskolai koncertterem állt rendelkezésükre (ma Universität der Künste). A következő évben Herbert von Karajan vette át a zenekar vezetését. Mind a zenekar, mind a karmester hangoztatott célja volt, végre újra saját házban dolgozni, főképp mert a koncert terem a rövid akusztikai után-csengése miatt csak korlátozottan volt alkalmas egy zenekar számára. A város keleti részén a háború után eleinte nem épült hangversenyterem. A berlini Staatskapelle a koncertjeit az állami opera felépítéséig az Admiralpalast-ban tartotta. Az időközben lebontott Köztársaság Palota az 1970-es években átvette az NDK fővárosának központjában lévő koncertterem feladatát. Csupán az 1970-es években kezdték meg a háborúban kiégett Schauspielhaus újjáépítését, amit 1984-ben ünnepélyesen avattak fel.

1956 óta kutatja az amerikai Russel Johnson a tökéletes auditórium titkát. A svájci Luzern Kultúra és Kongresszusközpontjában épült Salle Blanche teremben összegződtek a legendás hangzástudató tapasztalatai. Míg az építész Jean Nouvel az épületet sok színhá-

zi érzékkel a Vierwaldstätter tó és a környező hegyek felé rendezte el, a koncerttermet Russel előírása szerint klasszikus cipődobozként tervezte meg. Claudio Abbado, Daniel Barenboim és Simon Rattle dicsérték Johnson termét.

Hans Scharouns „szőlőhegye”

Berlin 1956-ban a Filharmónia újjáépítésére kiírt pályázatát Hans Scharoun nyerte el. Tervrajzát először hevesen vitatták, mivel az építész a koncertterem architektúrájának forradalmát tervezte meg. Az emberek többé ne a szokásos cipődoboz-termekhez hasonlóan a muzikusok előtt üljenek, hanem széles körben körülöttek. Az 1963-ban a megnyitáshoz készült programfüzetben Scharoun megmagyarázta az elképzelést, amelyre a tervet alapozta: „Ember, tér, zene – itt új módon kerülnek kapcsolatba. Egy táj képét követem. A termet mint egy völgyet képzelem el, amelynek alján helyezkedik el a zenekar, körülvéve emelkedő szőlőhegyekkel.” Mint egy tájban csúsznak egybe a teraszok az ülőhelyekkel és a teret látszólag mozgásba hozzák. Scharoun egy olyan termet tervezett, amelyben minden néző egyformán képes látni és hallani. A zenekar és a közönség egymástól maximum 30 méter távolságra helyezkedik el. Az akusztikusok kevésbé lelkesen reagáltak a tervekre, hiszen egy ilyen elrendezésben a hangzás útjának kiszámítása sokkal komplikáltabb, mint a klasszikus cipődoboz formában. Ám a hangvetők és a görbült terem-mennyezet következtében a hang tökéletes terjedése egészen a hátsó sorokig megoldható volt.

Az Elbphilharmonie tervezésénél a japán Yasuhisa Toyota felelős az akusztikáért, aki szintén bevallotta a „szőlőhegy” frakcióhoz tartozik. Ismert alkotása a 2003-ban megnyitott Disney Hall Los Angelesben. Ha valóban minden terv szerint történik, és az Elbphilharmonie 2013-ig elkészül, akkor ez a látványos épület az építők szándéka szerint a világ 10 legjobb hangversenyterme közé tartozik majd. Azonban hamarosan itt a konkurencia, mivel ugyanabban az évben avatják fel a 2400 ülőhellyel rendelkező párizsi Filharmóniát. Az építész itt Nouvel és az akusztika is-

mét Toyota illetősége. A Cité de la Musique, amelyhez a Philharmonie is tartozik majd, az elővárosok közvetlen közelében van. A különleges elhelyezés talán a program-tervezésben is visszatükröződik majd, a klasszikustól a hip-hopon keresztül a világszenig.

A rádióadók termei

A zenetörténet folyamatára semmi nem volt olyan nagy hatással mint a késői 19. és a korai 20. század technikai fejlődése. A hangfelvételek, először viaszhangereken, később lemezen, nagy befolyással voltak a zene terjedésére. Megsokszorozták ezt a hatást a rádió zenei közvetítései. Ez a fergeteges fejlődés a koncertterem építésére is hatással volt. Az első koncert stúdiók 1920-ban jöttek létre. Egyedül arról volt szó, hogy a lehetőleg jó élő koncert adások atmoszféráját megteremtsek. Ehhez szükség volt a közönségre nemcsak a taps illúziója miatt, hanem a kíváncsian hallgatók muzikusokra ható inspirációja szempontjából is. 77 évvel ezelőtt alapították meg a berlini Rádió szimfonikus zenekarát, születési órája egybe esik a rádiós korszak kezdetével. 1931-ben került sor a Maurenallee-n a berlini Haus des Rundfunks felavatására. Az épület szívet képező nagy stúdióval a zenekarnak koncertek és felvételek céljára egy reprezentatív terem állt rendelkezésére. A padló közvetítette hanghullámok terjedésének megakadályozására, a nagy stúdió saját, az épület többi részétől független aljzattal rendelkezik. 1941-ig innen közvetítették a Wehrmacht számára az élő „kívánsághangversenyeket”. A háború viszonylag kevés kárt tett az épületben. Habár az 1945-ig a brit övezetbe tartozott, mégis a szovjetek vették uralmuk alá. A zenekar Artur Rother és Hermann Abendroth alatt tovább játszott a nagy stúdióban, míg a „hideg háború” következményeképpen a brit katonai rendőrség 1952-ben blokkolta az „orosz adót”. A szovjet enkláve a brit szektor közepén szállka volt a szemükben, így a zenekar átköltözött Berlin-Köpenick-be a Nalepastraße-ra. Az 1950-es években minden ARD-rádióállomás stúdiótermet épített. A régiek közül még ma is használatban vannak a kölni és a brémi rádió adótermei.

Kitekintés

Az elmúlt években Németországban több új hangversenyterem építését tervezték, de csupán néhány valósult meg belőlük. A meghátrálás Bochumban, Bonnban, Drezdában, Konstanzban és Saarbrückenben világossá tette, hogy jelenleg az ilyen épületek iránt bizonytalan a befektetési szándék.

(Das Orchester 2010/10)

Ruth Wolter

Ahol jó dolgozni – ott jobb a teljesítmény

A művészek munkakörülményei, a hangversenyteremek sajátosságai mind pozitívan, mind negatívan befolyásolják a muzsikusközérzést és produktivitását. Kevés hely a színpad mögött, kis ruhatár, hiányzó zárható szekrény, szűk lépcső a pódiumra és sok egyéb, feleslegesen terhelheti a zenekari tagok minden napjait. Mi teheti ezzel szemben a munkahelyet olyanná ahol jó dolgozni?

„Egy hangversenyteremmel is úgy van az ember mint egy személlyel”, nyilatkozta Mizuho Yoshii a Mahler Kamarazenekartól (MCO). „Az ismeretségnél az első benyomás nagyon fontos”. Az oboista az MCO-val az egész világon turnézik, sokszor igen kevés idejük van a körülmények kiismeréséhez. „Ez frissen tart”, mondja a született japán hölgy, „de azért kellemes, ha olyan teremben kell játszani, amit már ismerünk, amiben a feltételek nagyon jók.”

„Elsősorban fontos az akusztikai közérzet, de döntő az is, hogy milyen a kapcsolat az emberekkel, más muzsikussal a színpadon és a közönséggel” mondja Andreas Wittman oboista, a Berlini Filharmonikusok vezetésének tagja. Majdnem tökéletesnek tartja otthoni munkahelyét, a Berlini Filharmoníát. Itt nagyon jó az akusztika, a muzsikuskat körülveszi a közönség. Az épület alaprajza egy ötszöget képez, és a színpad a terem közepén van. „Leírhatatlan az az érzés, hogy az ember a publikum közepén helyezkedik el, és az, hogy a közönség viszonylag közel van, különleges hangulatot teremt”, lelkesedik Wittmann. A terem majdnem tökéletes. Ezt Thomas Leventecker, a berlini Filharmonikusok harsónása is értékeli. A hangelegy ritkán olyan perfekt mint nálunk, különösen ami a teremérzést illeti: mennyit játszom, mennyit hallok saját magamtól és mennyit másoktól? Ami még egyedülálló itt, a fúvósok úgy ülnek, hogy az én soromban mindenkit látok. Ez egyébként sehol nem létezik. Egy vélet-

lennek köszönhető – mondja Wittmann – amikor egyszer egy tv felvétel alkalmával a muzsikuskat más pozícióba ültették. „Akkor megállapítottuk, hogy ez akusztikailag sokkal jobb megoldás, és ennél maradtunk.” A Berlini Filharmonikusok nagyterme akusztikailag egyedülálló. Ez azonban nem volt ilyen a kezdetekkor. „Eleinte a hangzás ugyanis nagyon kemény és nyílt volt, mint egy templomban” értesült Andreas Wittmann a kollegáktól, akik akkoriban az új épületben játszottak. Csupán hangvetőkkel és a színpad lépcsőzetességével lehetett az akusztikát megjavítani.

„Fel kell gyűjtani!”, kiáltott fel állítólag Leonard Bernstein a müncheni Gasteigben tartott első koncertje után. Ma a kritikusok az épület lebontását szorgalmazzák. A muzsikuskok rosszul hallják egymást és a nézőtérre is különböző hatásfokkal jut el a hang. A hegedűket a hátsó sorokban alig lehet hallani. „Mozartnál ez csiripelésként hangzik, Sosztakovicznál megbicsaklik. Ez akkor is így van, ha tudott dolog, hogy a zenekar jól játszik”, mondja Thomas Leventecker, aki a Gasteiget a közönség szempontjából is jól ismeri. A rossz körülmények enyhítésére a mennyezetet utólag faborítással látták el. Ez azonban csak csekély javulást eredményezett.

„Érezni a történelmi levegőt” – a historikus termék bája

A legtöbb komolyzenei hangversenyterem jó akusztikával rendelkezik, mivel manapság – a húsz-harminc évvel ezelőtti gyakorlattal ellentétben – a tervezésbe már a kezdetektől bevonják az akusztikusokat. A historikus termék építésénél ez még nem volt lehetséges. Ennek ellenére az ilyen termék kitűnő akusztikája szerencsés eset. A Wiener Musikvereinben az ún. Goldener Saal ilyen szempontból egyedülálló. 1870-ben nyílt meg, és ma a világ egyik legjobb akusztikájú terméként értékelik, ahol a muzsikuskok nagyon szívesen játszanak.

A berlini Konzerthaus nagy terme ezzel szemben az 1980-as évek ötletproduktuma, amely természetesen alkalmazkodik az 1821-ben mint „Königliches Schauspielhaus” beiktatott épület adottságaihoz. Mivel a második világháborúban erősen megsérült Schauspielhausnak a jövőben koncertteremként kellett funkcionálnia, a belső tere-

ket újra tervezték. Létrejött egy nagy hangversenyterem, amelyhez az eredeti nézőteret össze kellett vonni a színpaddal. A legtöbb régi koncertterem példájára ez a „cipődoboz” elv alapján készült. Norbert Möller, a Konzerthausorchester klarinétosa megnyitása (1984) óta ismeri a termet, és emlékszik a kezdetek jobbításra érdemes akusztikájára, amely reflektorok beépítésével utólag korrigálhatóvá vált. Norbert Möller meg van győződve arról, hogy „jó zenekarok itt problémamentesen tudnak játszani.” A terem akusztikáját meg kell szokni, mint ahogy sok más teremnél is ez a helyzet, de a berendezése és az architektúra egyedülállóan szép. Elhelyezése a Gendarmenmarkt-on, az impozáns klasszikus építészeti forma és légköre, a muzsikuskok számára a termet egyébként is kedvelt játszóterükké teszi.

„Egyes termekben a történelmi levegőt valószínűleg érezni lehet”, lelkesedik Mizuho Yoshi (MCO) is. Ő különösen szívesen játszik Ferrarában. Az olasz Emilia Romagna közepén fekvő kis helységben a 18. század végéből származó Teatro Comunale di Ferrara-t alakították át hangversenyteremmé. „Ez a terem nagyon száraz akusztikával rendelkezik, de nagyon kedves és szép”, így az oboista hölgy. A historikus jelleg sok mindenért kárpótol, nevezetesen az épületek gyakran műemlékvédelem alatt állnak és a mai munkahelyi feltételeknek építészeti alig tudnak eleget tenni. „Sok historikus teremben a hely is kevés”, mondja Yoshii kollegája, Mark Hampson. A barcelonai Palau de la Música például nagyon szép, de semmi esetre sem tágas.

Egy ilyen helyzet a zenekar illetékeseinek szervezési tehetségét teszi próbára. Lionel Freuchet, a Berlini Filharmonikusok felügyelője a legkisebb épületekben is talál megoldást. „Számomra az a jó terem, ahol a színpad mögött sok a hely, amely alkalmas a zenekar fogadására”, mondja Freuchet. Ha ez nincs, bizonyos esetekben a hangszereket már a teherautóban ki kell csomagolni és kézben a színpadra vinni. „A legtöbb terem a 19. vagy 20. században épült és akkor még érvényes volt az egy terem, egy zenekar elv. A mai logika különbözik ettől: a költségek megtakarítása végett több zenekarnak kell ugyanabban a teremben fellépnie.” Különösen előnyös, ha egy operaházban kell játszani. Akkor a zenekar megemelt, lépcsőzetes

elhelyezése mögötti helyet a hangszerek tárolására ki lehet használni. „A nagy hangszerrek könnyen elérhetők és a színpadhoz közel helyezhetők el.”

A modern teremépítéssel mérföldkövei

„Vannak egészen remek termek” Mark Hampson, az MCO harsonása szerint, de még azok sem mind tökéletesek. Sok muzsikusként a Walt Disney Hallt Los Angelesben akusztikus mesterműnek tartja. Nem csoda, hiszen akusztikájának tökéletessége a világ egyik legjobb akusztikusát, Yasuhisa Toyotát dicséri. Ezzel szemben a spanyol sztármérnök, Santiago Calatrava alkotta teneriffai Auditórium, bár építészeti igen nagyhatású, akusztikailag nem tökéletes.

Különösen problematikusak azok az építészeti hibák, amelyek nem javíthatók. Turinban építettek egy új termet egy alagút fölül. Az elképzelés az volt, hogy a teherautók közvetlenül behajtanak, a hangszereket kikapcsolják és teherliftten rögtön a színpad mögé szállítják. Hiba: az alagút nem elég magas ahhoz, hogy azon egy szabványos teherautó behajthasson.

Ha egy városban új hangversenyterem épül, az építő egy valóságos építészeti mestermunkát szeretne létrehozni, hogy az a város új jelképévé váljék. Amire kevésbé gondolnak, a színpad mögötti munkakörülmények. A muzsikusként kárára ezen spórolnak leginkább.

„A muzsikusként a színpad mögött néha egymás lábára tipornak”

A logisztikai feltételek még a majdnem tökéletes Berlini Filharmóniában is sokszor problematikusak. Közvetlenül a színpad

mögött van egy kávézó, így a muzsikusként nem kell messze menniük. Egyébként kevés a hely. A folyosókon a hangszertokok zsúfolódnak és a muzsikusként és a backstage személyzetnek néhány asztalon kell osztoznia. Ha egy vendégzenekar lép fel, akkor a hangoló szobák és öltözők is szűkössé válnak. „A zenekarok majdnem egymás lábán taposnak és mi mint a házi zenekar nem tudunk berendezkedni, nem hagyhatjuk ott a dolgainkat.” Thomas Leyendecker csodálkozik azon, hogy éppen az új hangversenytermek építésénél erre gyakran nem gondolnak. „Hiszen a muzsikusként számára az egész backstage terület örülten fontos, ezt az építészek gyakran nem veszik figyelembe és ez igen sajnálatos.” A színpad mögötti terület szűkössége oda vezethet, hogy a zenekarok ilyen teremben nem is akarnak fellépni.

Helyenként az étkezési lehetőség is rendkívül barátságatlan téma. Bizonyos körülmények között egy száraz szendvicsek is néha örülni lehet. „A müncheni Herkulesaalban” így Leyendecker, „egyáltalán nincs büfé csak egy fajta kioszk. Mivel az nincs az épületben, a szünetek nem elég hosszúak ahhoz, hogy át lehessen szaladni a sétálóutcán valami enni való beszerzéséhez.”

Kölsch a színpad mögött

Különösen kellemesek a fellépések a kölni Filharmóniában. Ott van egy bár a színpad mögött és természetesen egy Kölsch mérés. (A Kölsch egy közkedvelt, Kölnben és a város közvetlen környékén működő 24 sörözőben előállított sör). A kölni Filharmónia termének az akusztikája nagyon hasonlít a berliniére. Az akusztika nagyon jó, csak egy fogyatéksége van. Amikor próbák vagy

koncertek zajlanak, le kell zárni a Heinrich-Böll teret a földbe mélyesztett terem felett a gyalogosok, de főleg a gördeszkások előtt. A kölniek kedvességükkel egyensúlyozzák ezt az építészeti hiányosságot. Az MCO gyakran játszik ott és bizonyítja: „Az atmoszféra fantasztikus. A közönség mindig nagyon barátságos, ezt érzi az ember”, mondja Mizuho Yoshii. „A nézők sokat mosolyognak”. Kollegája Christian Heubes is értékeli a rajnai viselkedést és a laza atmoszférát. „A fogadtatás igen szívélyes. Amikor lejövünk a színpadról, rögtön kapunk Kölscht, és a bárnál eszmecesterét folytathatunk.

Összefoglalás

Az architektúra és az akusztika lényeges, de a muzsikusként számára a hangzás mellett a színpad mögötti adottságok is rendkívül nagy szerepet játszanak. Ideális munkakörülményekről csak akkor beszélhetünk, ha minden tényező együtt van, és ez messze nincs mindig így. Egy terem tervezésénél ma az építészeknek a jövőre is gondolniuk kell, minden olyan szempont figyelembevételével, amely az elkövetkező évtizedekben vagy száz év múlva szerepet fog játszani. Ezek részben csak elképzelések vagy ma még egyáltalán nem befolyásolhatók, de előre láthatók lehetnek, mint például az a tény, hogy a modern termeket egyre inkább több funkciósnak tervezik és használják vagy, hogy egy hangversenynek tervezett épületben több zenekar fellépéséhez az egyidejű felkészülést is lehetővé kell tenni. A kortárs művek bemutatásához is tágas teret kell tervezni, mivel itt rendszerint nagy zenekarra van szükség.

(Das Orchester 1010/10)

Ruth Wolter

Hangversenytermek a közönség szemszögéből

Vannak, akiknek különösen szerencsésük van a hangversenytermükkel, ha ott jó muzsikusként játszanak és a környezet is megfelelő: például a lépcsőház jól világított és hamar meg lehet találni a toaletteket. Rövid sor a szünetek gasztronómiai élvezetéhez is szerencsés esetnek számít. Komolyzene-rájongók, akik járják a nagyvilágot, hogy kedvenc zenekarukat játszani hallják és lássák,

tudják, hogy miről van szó. Pozitív példa: a Kölni Filharmónia. Nem foglalhatna el központibb helyet. A dómsík lábánál és közvetlenül a Ludwig Múzeum alatt van a bejárat, az óváros közepén. Hétféteken itt tombol az élet. Turisták és helybeliek élvezik az éjszakákat a kocsmákban, utcai zenészek szórakoztatják a rajnai promenád látogatóit, techno zene hangzik az autókából. A távolság

a Rajnaparthoz maximum száz méter, a múzeumhoz és a kölni dómhoz néhány lépcsőfok felfelé.

Belül egy teljesen más világ fogad: ma Daniel Brenboim ad zongoraestet és a jegyeket majdnem mind eladták. A bejárat előtt pezsgőspohárral a kezükben estélyi ruhás hölgyek állnak. A Rajna felől slágerzene és hangos beszéd hallatszik. A Filharmónia

nia Backstein homlokzata alatti jelentéktelen kapubenyilóban a hangerő már tompul: zsongás, decens nevetés, választékos szavak. A kis pénztárhelyiségben még érezni a fülledt nyári hőséget. Fialat ázsiaiak kísérik meg még az állóhelyekhez jutást. Izzadt későn jövők igyekeznek bejutni.

A jegyszédőknél kicsit összegyűlik a tömeg, aztán végre eléri a hűvös előcsarnokot, egy kellemesen megvilágított, tükrökkel ellátott világos faborítású tersedget.

„Ah, ez igen. Itt aztán kellemes, nem?” Egy idősebb hölgy sóhajt fel, a bejárat előtti fülledt melegből már semmi sem érződik. Itt megint kerek a világ. Pezsgő, imbiszek és garnélakoktélok láthatók a kis büfépultok vitrinjeiben. Az atmoszféra oldott, a kiszolgáló személyzet elegendő létszámban van jelen: számtalan kékbe öltözött diák várja türelmesen a vendégek ostromát. C, D, E emelet – az előtérben az ülőhelyek és sorok feltüntetve. A közönség özönlik a különböző szinteken: a ruhatárba, toalettkezekhez, büfékezekhez és vissza.

19.30. Az első vendégek igyekeznek a terembejáratokhoz, egy szignál hangzik el. A közönség főleg Kölnből és környékéről érkezik. Csak elvétve hallani más dialektust vagy idegen beszédet. Ehhez a kiemelkedő komolyzenei eseményhez a törzsvevőknek jó előre be kellett szerezniük a jegyeket. Az a benyomás, ami a terem belépésekor elfogja a látogatót, még évek múlva is hat.

A jól megvilágított, a színpad felé mélyen süllyedő sorokban 2000 személy számára van hely. Az akusztika kiváló. Mint a hallban, itt a teremben is világos faborítás oldja a hozzá illő álmennezet kék színét. A Kölni Filharmónia építészetileg a görög színház utóérzete, mélyen a földre süllyesztve. A bejárat téréből felfelé néhány lépésre a félkörnek már a felső sorai találhatóak, szinte a tető alatt. A több mint harminc sor a mélybe vezet.

A házat 1986-ban nyitották meg, és azóta mind a muzsikusok, mind a közönség számára nemzetközileg ismertté vált. Egy 50 év körüli koncertlátogató lelkesen mondja, hogy akár komoly, akár popzenei program zajlik a házban, az mindig elsőrangú esemény. Csak az a kár, hogy a Henrich-Böll tere próbák és koncertek ideje alatt a gyalogosok és gördeszkások előtt le kell zárni, mert másképp a zaj áthallaszna.

Akusztikailag, optikailag, logisztikailag szerencsés alkotás

Már a szünet előtt hatalmas tetszésnyilvánításban részesül Daniel Barenboim. „Elég drága is volt, 63 eurót fizettem”, mondja egy

bérelt-tulajdonos hölgy a szünetben a kísértőjének. Partnere 58 eurót fizetett. Mindketten megegyeznek abban, hogy megérte. Aki a színpad közeli ülőhelyeket nem tudja megfizetni, az előadás előtt tíz euróért állóhelyet vehet. Akusztikailag, optikailag de logisztikailag is minden a helyén van ebben a teremben. Még a női toalett előtti – másutt szokásos – sorban állás is elmarad. Egy hölgy, aki beutazta egész Európát, hogy kedvenc zenekarait meghallgassa, mondja, hogy néhány terem különösen kedvelt számúra és gyakran utazik oda. „Szeretem a luzerni termet” Nyáron nagyon szép, mert a szünetben ki lehet menni a tetőteraszra és ott a Vierwaldstätti tó látványa egyedülálló. „Ugyan Luzernben csak minden második emeleten van toalett és ruhatár”, kifogásolja. „És a lépcsőház nagyon sötét.”

A hosszú sorok a kasszánál vagy a bejáratnál – ami sok helyen előfordul –, ritkán vonzóak. Mégis az egyik hangverseny-látogató azt meséli, hogy évekkel ezelőtt a Berlini Filharmónia pénztára előtti sorban ismerte meg a barátnőjét, akivel azóta együtt jár koncertre. Már az 1960-as években is ide járt és az akkori jegyvásárlási nehézségekről mesél. Az napokig tartott és mindig újra személyesen kellett jelentkeznie, bizonyítandó, hogy meg akarja venni a jegyet. Számúra is fontosak a jó látási körülmények és a színpad közelsége. Természetesen fontos számára az akusztika, de szereti nézni a muzsikusokat és a karmestert is. Ezért részesíti előnyben a kölni amfiteátrum-szerű

nézőteret, amelynek minden pontjáról jól belátható a színpad. Különösen kedveli az amsterdami számozás nélküli jegyeket, amikor egy bizonyos szektorban oda ülhet ahová kedve van. „Amikor először ott jártam, megkérdeztem az egyik jegyszédőt, hogy leülhetek-e egy bizonyos sorba, mert feltétlenül jól akarom látni a karmestert. Megkérdezte, hogy pontosan hova szeretnék ülni, és beállított oda nekem egy pót-széket. Ez hihetetlen kedves volt!” lelkesegett az elbeszélő. Az ilyen előzékenységek sokáig emlékezetben maradnak, akkor is, ha nem a kedvenc teremben történt.

Kölnben egyáltalán nincsenek ilyen jegyek. Ha az első sorokban üresen maradnak székek, magától értetődik, hogy az olcsó jeggyel le lehet ülni a drága helyre. A Filharmónia végül is egy második otthon. Még a 20 éve itt dolgozó portás is lelkesen nyilatkozott arról, hogy nem tudna a zene nélkül élni.

A koncert után tömeg gyűlik a művész-bejáróhoz Barenboimtól autogramot remélve. Sokan taxiba szállnak, mások gyalog indulnak haza. Ehhez meg kell kerülniük a város legnagyobb építkezési helyét. Közvetlenül a Filharmónia alatt néhány év múlva az U-bahn fog elhaladni. Némi pechhel akkor nemcsak a Filharmónia felett elhaladó gyalogosokat és gördeszkásokat, hanem az elhaladó vonatok rázkódását is hallani lehet majd.

(Das Orchester 2010/10.)

ÖN IS LEGYEN ELŐFIZETŐNK!

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös szaklapja

Megjelenik:

évi 6 alkalommal, 2011-ben előfizetőknek: **2300 Ft/év**

Eljut:

a magyar szimfonikus zenekarokhoz, zenei intézményekhez és a zene iránt érdeklődőkhöz.

Foglalkozik:

A magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangverseny-kritikákkal, zenetörténeti írásokkal, hangszertörténettel és a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint hangverseny-programokkal. Interjúk, friss hírek és hangverseny-programok online is olvashatók: <http://www.zene-kar.hu/>

Megrendelhető: e-mailben: info@zenekarujsg.hu

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR**2011. május 15. vasárnap 19.30****Olasz Kultúrintézet***Universitas*

Mozart: D-dúr (Párizs) szimfónia K.297
 Penderecki: Klarinétverseny
 Beethoven: VI. (Pastorale) szimfónia
 Polgár Éva – klarinét
 Vez.: Hamar Zsolt

2011. május 27. péntek 19.00**Klauzál Ház***Budafoki Hangversenyesték*

Schwandtner: Percussion concerto
 Berlioz: Messe solennelle
 Ivana Bilic – marimba
 Budapesti Akadémiai Kórustársaság
 Vez.: Tonci Bilic

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG**2011. május 16., Operaház***Dohnányi bérlet/4*

Mozart: D-dúr („Haffner”) szimfónia K.385
 Haydn:
 D-dúr zongoraverseny Hob. XVIII:11
 Mozart:
 D-dúr zongoraverseny K.451
 Haydn: F-dúr szimfónia Hob. II:89
 Koncertmester: Rolla János
 Km.: Boros Tekla (zongora),
 Váradi László (zongora)

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR**2011. május 12.****Debrecen-Bartók terem***Rubányi Vilmos bérlet*

Dvořák: Csellóverseny
 Csajkovszkij: VI. szimfónia
 Km.: Várdai István
 Vez.: Kocsár Balázs

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR**2011. május 6. 19.00****Duna Palota – Színházterem***Tavaszi Bérlet*

A Liszt Ferenc Zeneművészeti
 Egyetem ária és operaszakos
 növendékeinek előző napi
 vizsgaelőadásának ismétlése
 Vez.: Oberfrank Péter

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR**2011. május 6., péntek, 19.00****Richter-terem***Varga Tibor bérlet*

Fúvós Parádé
 P. I. Csajkovszkij:
 1812 – ünnepi nyitány, op. 49
 E. Grieg:
 Szimfonikus táncok, op. 64
 A. Ljadov: Baba Jaga, op. 56
 James Barnes:
 III. szimfónia, op. 89
 Vez.: Szabó Ferenc

2011. május 13., péntek, 19.00**Richter-terem***Nikisch Artur bérlet*

Barokk Trombita
 J. S. Bach:
 I. (C-dúr) zenekari szvit, BWV 1066
 G. F. Händel:
 D-dúr szvit, HWV 341

G. Tartini: D- dūr trombitaverseny
 F. Schubert:
 VIII. („nagy” C-dūr) szimfónia,
 D 944
 Vez.: Rác Márton
 Km.: Velencei Tamás – trombita

MÁV ZENEKAR**2011. május 7., szombat 18.00****Festetics Palota Tükörterem***Festetics-bérlet*

Liszt: Angelus
 Erkel – Henry Vieuxtemps:
 Pièce brillante
 Ránki György:
 Arisztophánész szvit
 Mozart: Gran Partita
 Km.: Szecsődi Ferenc – hegedű
 Vez.: Rodrigo de Carvalho

2011. május 11., szerda 16.30**a zenekar próbatermében, VIII., Múzeum utca 11.***Bűgöcsiga – baba-mama koncertek*

Szerkesztő - műsorvezető:
 Ácsné Székely Edit

2011. május 11., szerda 18.00**a zenekar próbatermében, VIII., Múzeum utca 11.***Szeretethang – hangverseny várandós kismamáknak*

Szerkesztő - műsorvezető:
 Ácsné Székely Edit

2011. május 14. szombat 10.30 és**12.00 „Nemzeti Múzeum***Unokák és nagyszülők*

Értjük-e a mozdulatok nyelvét?
 Prokofjev: Rómeó és Júlia- részlet
 Delibes: Coppelia – részlet
 Bizet: Carmen szvit – részlet
 Vez.: Takács-Nagy Gábor

2011. május 23. hétfő 19.00**Budapesti Operettszínház***Erdélyi-bérlet*

Beethoven: VIII. szimfónia
 Schumann: Hegedűverseny
 Haydn:
 D-dúr (London szimfónia) No. 104
 Km.: Stuller Gyula
 Vez.: Takács-Nagy Gábor

2011. május 28., szombat 18.00**Festetics Palota Tükörterem***Festetics-bérlet*

R. Strauss: Fúvós szerená, Op. 7
 R. Strauss: Oboaverseny
 Bartók: Divertimento
 Km.: Alekszej Ogrinczuk
 Vez.: Kesselyák Gergely

2011. június 9. csütörtök 19.00**Budapesti Operettszínház***Lukács-bérlet Bartók: I. román tánc*

Bartók: II. hegedűverseny
 Erdélyi táncok
 Két kép
 Tánctszvit
 Km.: Baráti Kristóf
 Vez.: Kocsis Zoltán

2011. június 24., péntek 18.00**Festetics Palota Tükörterem***Festetics-bérlet Mendelssohn: Oktett*

R. Strauss:
 Szimfónia fúvósokra Op. Posth
 Dvořák: F-dúr (Amerikai)
 vonósnégyes op.96
 Vez.: Takács-Nagy Gábor

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR**2011. május 9. 19.00****Művészetek Háza***Szezonbérlet*

Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
 Liszt: Esz-dúr zongoraverseny
 R. Strauss: Hósi élet
 Km.: Jandó Jenő
 Vez.: Kovács László

2011. május 13. 19.00**Rzeszów (Lengyelország)**

Kodály: Galántai táncok
 Liszt: Esz-dúr zongoraverseny
 Csajkovszkij: V. szimfónia
 Km.: Jandó Jenő
 Vez.: Kovács László

2011. május 16. Operaház*Dohnányi bérlet/4*

Mozart: D-dúr szimfónia K.385
 Haydn: D-dúr zongoraverseny Hob. XVIII:11
 Mozart: D-dúr zongoraverseny K.451
 Haydn: F-dúr szimfónia Hob. II:89
 Koncertmester: Rolla János
 Km.: Boros Tekla (zongora), Váradi László (zongora)

2011. június 23. 17.00 és 19.00**Miskolci Nemzeti Színház,****Szabadtéri színpad***Promenádkoncert*

Műsoron: népszerű nyitányok,
 keringők, indulók, operett részletek
 Vez.: Kovács László

NEMZETI FILHARMONIKUS ZENEKAR**2011. május 8. vasárnap 11.00 és****15.00, MŰPA Fesztivál Színház***Ifjúsgági-bérlet/3.*

Királyok, királynők és királynék –
 részletek Purcell, Händel, Mozart,
 Verdi és Erkel műveiből
 Vez.: Antal Mátyás
 Műsorvezető: Kovács Sándor

2011. május 19. csütörtök 19.30*Ferencsik-bérlet/6*

Ligeti György: Atmospheres
 Johann Nepomuk Hummel: Esz-dúr
 trombitaverseny
 Samuel Barber: Adagio
 Richard Strauss: Halál és
 megdicsőülés- szimfonikus
 költemény, op.24
 Km.: Boldoczki Gábor – trombita
 Vez.: Gilbert Varga

2011. május 24. kedd 19.30*Klempereker-bérlet/6.*

Liszt Ferenc:
 Szent Erzsébet legendája
 Km.: Szent Erzsébet: Bátor Éva –
 szoprán, Zsófia főhercegnő: Ulbrich
 Andrea – alt, Lajos ögróf: Sebestyén
 Miklós – bariton, Hermann ögróf:
 Cser Krisztián – basszus. II. Frigyes
 császár, Egy magyar nemes: Orendt
 Gyula- bariton, a Nemzeti Énekkar
 (karigazgató: Antal Mátyás)
 a Magyar Rádió Gyermekközusa
 (karigazgató: Thész Gabriella)
 Vez.: Kocsis Zoltán

PANNON FILHARMONIKUSOK**2011. május 7., szombat 15.00 és****16.30, Kodály Központ Csigaház**

A Pannon Filharmonikusok egyedi
 zenei programja
 KICSIKNEK! (4-8 év)

2011. május 12., csütörtök 19.30,**Kodály Központ**

Maestro III.
 Dvořák: IX. szláv tánc
 Bartók: Hegedűverseny No.2
 Brahms: IV. szimfónia (e-moll)
 Vez.: Kocsis Zoltán
 Km.: Kelemen Barnabás – hegedű

2011. május 19., csütörtök 19.30,**Kodály Központ**

Breitner VIII./Gyermán VIII.
 Haydn: D-dúr „Miracle” (Csoda)
 szimfónia, No.96
 Kurtág: ...quasi una fantasia...
 Mahler: I. szimfónia „A Titán”
 Vez.: Vass András
 Km.: Csalog Gábor – zongora

2011. május 20., péntek 19.30**Művészetek Palotája****Bartók Béla Nemzeti****Hangversenyterem***Kétszáz éve európai*

Haydn: D-dúr „Miracle” (Csoda)
 szimfónia, No.96
 Kurtág: ...quasi una fantasia...
 Mahler: I. szimfónia „A Titán”
 Vez.: Vass András
 Km.: Csalog Gábor – zongora

2011. május 21., szombat 18.00**Kodály Központ***Csodák palotája**Segítség, komolyzene!*

Haydn: D-dúr „Miracle” (Csoda)
 szimfónia, No. 96
 Vez.: Vass András
 Km.: Bujtor Balázs, László Csaba

2011. május 28., szombat 18.00**Szabadtéri PIKNIK a Filharmonikusokkal****2011. június 2., csütörtök 19.30****Kodály Központ**

Breitner IX./Gyermán IX.
 Beethoven: II. szimfónia, (D-dúr)
 Sosztakovics: I. zongoraverseny
 (c-moll)
 Beethoven: VI. „Pastorale” szimfónia
 Vez.: Peskó Zoltán
 Km.: Tarkóví Gábor – trombita,
 Marisa Tanzini – zongora

2011. június 4., szombat 15.00 és**16.30, Kodály Központ Csigaház**

A Pannon Filharmonikusok egyedi
 zenei programja KICSIKNEK! (4-8 év)

2011. június 11., szombat 18.00,**Kodály Központ***Maestro IV.*

Brahms: Akadémia ünnepi nyitány
 Brahms: d-moll zongoraverseny
 Brahms: I. szimfónia, (c-moll)
 Vez.: Peskó Zoltán
 Km.: Andrea Lucchesini – zongora

ÓBUDAI DANUBIA ZENEKAR**2011. május 9.****Művészetek Palotája***Emberi Himnusz***2011. május 14. 19.00****Magyar Színház***Béres Alapítvány Jótékonyági Estje***2011. május 28. 11.00 Nemzeti****Színház, Nagyszínpad***Bérletes Koncert*

Prokofjev: Péter és a farkas
Km.: Kulka János
Stravinsky: A katonai története
Km.: Bodrogi Gyula,
Stohl András
Dramaturg: Vörös Róbert
Rendező: Rába Roland
Vez.: Héja Domonkos

2011. június 4. és 5. 18.00 Művészetek Palotája

Budapesti Wagner Napok
A Hattyúlovag
Wagner: Lohengrin – gyermekeknek, Hamar Zsolt átiratában

2011. június 17. Óbuda, Főter Az Óbudai Nyár Nyitóbangverseny

SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

2011. május 13. péntek, 19.30 Bartók Terem, Szombathely

Mozart: Figaro házassága – nyitány
Schumann: a-moll zongoraverseny
Brahms: III. szimfónia
Vez. és km.: Vásáry Tamás

2011. május 13. 19.30

Bartók Terem, Szombathely

Mozart: Figaro házassága – nyitány
Schumann: a-moll zongoraverseny
Brahms: 3. szimfónia
Vez. és km.: Vásáry Tamás

SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

2011. május 10. kedd 19.30

Színház

Vaszy/6.

Rossini:
Olasz nő Algírban – nyitány
Rossini: B-dúr fagottverseny
Rimdzsik-Korszakov:
Spanyol capriccio
Respighi: Róma fenyői
Km.: Lakatos György – fagott
Vez.: Roberto Gianola
(Olaszország)

2011. május 17. kedd 19.30

Színház

Fricsay/6.

Rachmaninov:
A holtak szigete, op. 29
Prokofjev:
I. zongoraverseny, Desz-dúr
Sosztakovics:
VIII. szimfónia, op. 65
Km.: Mocsári Károly – zongora
Vez.: Kesselyák Gergely

SZOLNOKI SZIMFONIKUS ZENEKAR

2011. május 9. hétfő 19.00

Szolnoki Galéria

Fantázia bérlet 5.

Egyházzenei hangverseny
Orbán György: Ave Maria
Missa Nona (szolnoki bemutató)
Km.: Somogyi Gabriella
(szoprán), Türi Melinda
(mezzoszoprán), Szolnoki
Bartók Béla Kamarakórus
Fauré: Requiem
Km.: Fodor Beatrix (szoprán)
Kálmán Péter (bariton)
Fujii Aki – a zenekar Premier
szólístája. Kiegészített Szolnoki
Bartók Béla Kamarakórus
Karigazgató: Molnár Éva
Vez.: Izaki Maszahiro

2011. június 6. hétfő 19.00

Aba-Novák Kulturális Központ

Liszt Ferenc hangversenyterme

Aba Novák bérlet 8.

Klasszikus csokor

Smetana: Moldva – szimfonikus
költemény
Schubert: VIII. h-moll
(„Befejezetlen”) szimfónia
Muszorgszkij – Ravel: Egy
kiállítás képei
Vez.: Izaki Maszahiro

2011. június 11. szombat 19.00

Damjanich János Múzeum

díszudvara

Fantázia bérlet 6.

Nyáresti Hangverseny

Beethoven: F-dúr románca
Beethoven: Német táncok
Weber: Concertino klarinétra és
zenekarra
Mozart: C-dúr („Jupiter”)
szimfónia K. 551
Km.: Bali Gábor (hegedű)
Fülöp Attila (klarinét)
Vez.: Bali József

ZUGLÓI FILHARMÓNIA – SZENT ISTVÁN KIRÁLY SZIMFONIKUS ZENEKAR ÉS ORATÓRIUMKÓRUS

2011. május 12. csütörtök 18.00

Zuglói Zeneház Nagyterem

Csütörtöki kamarazene

Schubert: Oktett
Km.: Dóczy Áron, Farkas László
– hegedű, Zárbok Zita – brácsa,
Farkas Áron – cselló, Galavics

Gábor – klarinét, Kotroczó
Szabolcs – fagott, Seeman
László – kürt

2011. május 14. szombat 15.00

Zuglói Zeneház Nagyterem

Tea-koncert

Szólista: Bíró Zsófia – fuvala,
Fánczi Gábor – nagybőgő

2011. május 17., kedd 18.30

Zuglói Zeneház Nagyterem

„A nagybőgő” ifjúsági hangverseny

Bach: Gigue
Jan Křitel Vanhal:
D-dúr bőgőverseny
Adolf Misek: 1. szonáta (A-dúr)
Giovanni Bottesini:
Elegia in Re
Bernhard Alt: Szvit 4
nagybőgőre
Szólista: Fánczi Gábor
Km.: Zuglói Filharmónia – Szent
István Király Szimfonikus
Zenekar

2011. május 20., péntek 18.30

Zuglói Zeneház Nagyterem

„A fuvala” ifjúsági hangverseny

J. S. Bach: G-dúr trioszonáta
M. Ravel: Pavane
W. A. Mozart: C-dúr Andante
A. Hacsaturján: Fuvolaverseny
Szólista: Bíró Zsófia
Km.: Zuglói Filharmónia – Szent
István Király Szimfonikus
Zenekar

2011. május 21., szombat 16.00

2011. május 22., vasárnap 10.30

2011. május 22., vasárnap 16.00

Fővárosi Állat- és Növénykert

Pastorale 2011

Erdélyi népzene és néptánc

Km.: Óbudai Népzenei Iskola és
a Csillagszemű Táncegyüttes

2011. május 28., szombat 17.00

Városliget – Királydomb

Térszene Zuglóban

Operettgála

Vez.: Záborszky Kálmán

2011. június 18., szombat 17.00

Zsivora park

Térszene Zuglóban

Fűvőszene

Vez.: Makovecz Pál

2011. július 11., hétfő 20.30,

esőnap: 2011. július 12.,

kedd 20.30, Vajdahunyad vár –

Károlyi udvar

Nyári Zenei Fesztivál

Vez.: Záborszky Kálmán

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

DUNA szimfonikus Zenekar

Duna Palota Nonprofit Kft.

1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Próbaterem: 1038 Budapest, Csobánka tér 5.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
Bérletvásárlás, jegyrendelés:
Bokor Erzsébet 06/20 937-1399
www.dunaszimfonikusok.hu
E-mail: duna.szimf@dunapalota.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

Közhasznú Nonprofit Kft.

Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1087 Budapest,
Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: info@bdz.hu
www.bdz.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.

Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395

E-mail: info@dbfilharmonikusok.hu

gazdvez@dbfilharmonikusok.hu

halasz.edit@dbfilharmonikusok.hu

www.dbfilharmonikusok.hu

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.

Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232

E-mail: office@gyfz.hu

www.gyfz.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.

Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49

Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699

E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu

www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház

Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrássy út 22.

Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478

http://www.bpo.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.

Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085

E-mail: office@mavzenekar.hu

www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3525 Miskolc, Fábrián u. 6/a.

Tel.: (46) 323-488

E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu.

Óbudai Danubia Zenekar

1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 5.,

I. em 4., kapucsgö: 26.

Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716

Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178

E-mail: info@danubiazenekar.hu

www.danubiazenekar.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7621 Pécs, Király u. 19.

Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513

E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu

www.pannonfilharmonikusok.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.

Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808

E-mail: info@sso.hu

www.sso.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6720 Szeged, Széchenyi tér 9.

Korzó Zeneház

Tel.: (62) 426-102

E-mail: orch@symph-seged.hu • www.symph-seged.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar

5000 Szolnok, Hild tér 1

Aba-Novák Kulturális Központ

Tel.: (30) 9358-368

E-mail: info@szolnokiszimfonikusok.hu

www.szolnokiszimfonikusok.hu

Zuglói Filharmónia Non-profit Kft. – Szent István Király Szimfonikus Zenekar

1145 Budapest, Columbus u. 11.

Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;

E-mail: zuglofilharmonia@szenstivanzene.sulinet.hu

http://www.szenstivanzene.hu

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZÉK ÉS TÁNCMŰVÉSZÉK
SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA,
A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

nka

Nemzeti Kulturális Alap

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:

MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE

1068 Budapest, Városligeti fasor 38.

e-mail: zenekar@mail.datanet.hu

www.zene-kar.hu

Felölös kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS

1021 Budapest, Tároगतó út 26.

Telefon/fax: 200-7330

e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu

Felölös vezető: A Kft. ügyvezetője

ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel
szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.

Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.